

Ruimte voor recreatie in Noord-Holland

Eindrapport

Colofon

© Bureau voor Ruimte & Vrije Tijd, Bureau BUITEN, juli 2026

Opdrachtgever

Provincie Noord-Holland

Aangeboden aan: Joris Pieter Neuteboom, Milou Aarts, Indy Schumacher en Timothy Welsh

Auteurs

A. (Anneke) van Mispelaar, Bureau BUITEN

J. (Jorien) Posthouwer, Bureau BUITEN

M. (Myrthe) van Galen, Bureau BUITEN

R. (Rozemarijn) Pool, Bureau voor Ruimte & Vrije Tijd

T. (Tinco) Lycklama, Bureau voor Ruimte & Vrije Tijd

S. (Sanne) Meekes, Bureau voor Ruimte & Vrije Tijd

Bureau voor Ruimte & Vrije Tijd

Oude Kraan 72

6811 LL Arnhem

T 06 – 53 38 35 50

E-Mail: info@ruimteenvrijetijd.nl

www.ruimteenvrijetijd.nl

Bureau BUITEN, Economie & Omgeving

Wittevrouwensingel 100

3514AM Utrecht

T 030 231 8945

E-Mail: info@bureaubuiten.nl

Fotoverantwoording: NBTC Beeldbank: p.9: Claire Droppert, p. 17: Frans

Lemmens ANP, p.23: Ernst Wagensveld, p.30: Berlinda van Dam, p.37:

Hartvoornoordholland.nl, Ed van de Pol, p.43: Hartvoornoordholland.nl, p. 47:

Beeldbank Zaanstreek Terence Loos, p. 57: provincie Noord-Holland, p. 62:

Visit Zandvoort, Julia Kniese, p. 66: P. van den Akker ANP, p.76: Visit Castricum.

Samenvatting

De behoefte aan groenblauwe recreatiemogelijkheden is groot in Noord-Holland. Doordat het aantal inwoners in de toekomst sterk toeneemt, zijn meer mogelijkheden voor recreatie nodig. De provincie Noord-Holland wil dit realiseren door recreatiemogelijkheden slim mee te koppelen in andere ruimtelijke opgaven zoals woningbouw, natuurrealisatie, waterbeheer, energie en mobiliteit. Dit is kansrijk mits hierop tijdig wordt ingezet en toegezien, duidelijk wordt aangegeven wat nodig is (normerend) én financiële middelen beschikbaar komen.

Groeiende recreatiebehoefte

De behoefte aan recreatiemogelijkheden neemt toe door de groei van het aantal inwoners en omdat we per persoon meer recreëren. Noord-Holland moet zich daarom voorbereiden op meer vrijetijdsactiviteiten in de buitenruimte. Tot 2040 verwachten we 95 miljoen extra vrijetijdsactiviteiten. Vooral het aantal actieve en sportieve buitenrecreatie-activiteiten stijgt harder dan eerder voorzien.

Hanteren we normen voor recreatief gebruik van gebieden buiten de steden, dan bedraagt het tekort aan recreatieruimte op dit moment ca. 30.000 hectare (ongeveer twee keer de oppervlakte van Texel). Naar 2040 loopt dat op naar 31.500 hectare (op basis van het GIS-model). Vergeleken met vorig onderzoek (2021) zien we dat de opgave sterker stijgt dan voorzien. Dat komt omdat het aanbod de afgelopen jaren vrijwel gelijk is gebleven en in sommige regio's zelfs is afgenomen, terwijl de inwoneraantallen wel zijn toegenomen. Ook zien we dat het inwoneraantal ongelijkmatig is verspreid over de provincie: vooral in de steden (waar al een tekort is) groeit het inwoneraantal en daarmee de vraag naar extra recreatiemogelijkheden.

Logischerwijs is het recreatietekort het grootst in de meest verstedelijkte regio's. We zien dat de recreatie-opgave het meest urgent is in Amsterdam, Amstelland-Meerlanden, Zaanstreek-Waterland en West-Friesland. Daarna zien we ook belangrijke opgaven in Alkmaar en omstreken, Zuid-Kennemerland en IJmond. In Gooi en Vechtstreek en de Kop van Noord-Holland zien we vooral specifieke opgaven in relatie tot recreatie.

Investeren in recreatie loont!

De toename van recreatie-activiteiten in de buitenlucht is een goede ontwikkeling in het verstedelijkte Noord-Holland. Want bewegen en ontmoeten in de groenblauwe omgeving zorgt, wetenschappelijk aangetoond, voor een betere fysieke en mentale gezondheid.

Bij het investeren in groenblauwe recreatiemogelijkheden levert elke geïnvesteerde euro in beleefbaar groen de maatschappij minimaal het achtvoudige op. Naast een betere volksgezondheid, komen deze verdiensten uit het voorkomen van klimaatschade (hittestress, overstromingen), meer biodiversiteit, aantrekkingskracht voor toeristen en een beter vestigingsklimaat voor bedrijven en werknemers. Een ander belangrijk punt is dat meer recreatiemogelijkheden dichtbij huis de 'druk' op kwetsbare natuurgebieden sterk vermindert en zo zorgt voor een betere balans tussen natuur en recreatie.

Wettelijke basis voor recreatie in ruimtelijk beleid

In de (concept) Omgevingsvisie van Noord-Holland staat dat er voldoende 'Ruimte voor recreatie' moet zijn, omdat dit in sterke mate bijdraagt aan de leefbaarheid, gezondheid en omgevingskwaliteit. Deze ambitie in de concept Omgevingsvisie sluit goed aan op artikel 22 van de Grondwet, waarin staat dat de overheid voorwaarden schept voor vrijetijdsbesteding. Dit is ook lijn met de (ontwerp) Nota Ruimte waar staat dat 'de bevolkingsgroei een vraag creëert naar meer ruimte voor sport en groene, toegankelijke plekken voor recreatie en natuurbeleving'.

Visie provincie Noord-Holland: recreatie meekoppelen met andere opgaven

Om in Noord-Holland meer recreatiemogelijkheden te realiseren kiest de provincie voor het meekoppelen van recreatie met andere opgaven, zoals woningbouw, waterberging of groenblauwe dooradering. Deze werkwijze is kansrijk en effectief vanwege de samenloop van verschillende ruimtelijke opgaven in de beperkte ruimte en het gegeven dat recreatie zich gemakkelijk laat verweven in landschappen en andere functies.

De ruimtelijke ontwikkeling waar recreatie aan gekoppeld kan worden, komen voort uit de majeure ruimtelijke transitie, die het gevolg zijn van een veranderend klimaat, de energiecrisis en een groeiend aantal inwoners. Hierdoor gaan veel fysieke ingrepen plaatsvinden, zoals de aanleg van het NNN, verhoging van

waterpeilen in veenweidegebieden, woningbouw en de aanleg van groenblauwe dooradering in het landelijk gebied. Deze fysieke ingrepen bieden verschillende mogelijkheden om recreatieve kwaliteit toe te voegen.

Zeven manieren om recreatiemogelijkheden te realiseren

Routegebonden recreatie	Vlakdekkende recreatie	Locatiegebonden recreatie
1. Recreatieve infrastructuur (routes en paden) 2. Stad-land verbindingen	3. Groene recreatierruimte & verblijfsplekken 4. Waterrecreatie 5. Agrotourisme & recreatief medegebruik	6. Voorzieningen & beleving 7. Entrees & buitenpoorten

Meekoppelstrategieën per deelgebied

Een koppeling is kansrijk wanneer a) de recreatieopgave omvangrijk en urgent is en b) sprake is van fysieke ingrepen met een grote ruimtelijke impact. Op basis hiervan onderscheiden we drie typen gebieden met een eigen meekoppelstrategie: topprioriteit, gemiddelde prioriteit en basisprioriteit.

Type gebied	Regio	Te volgen strategie
Topprioriteit (+++) Urgentie recreatieopgave is hoog en woningbouw en waterbeheer zorgen voor impactvolle transitities waaraan recreatie kan /moet worden gekoppeld.	Amsterdam Amstelland-Meerlanden Zaanstreek-Waterland West-Friesland	Actief en maximaal meekoppelen. In deze gebieden is het belangrijk om recreatie vroegtijdig mee te nemen in ruimtelijke planvorming, gebiedsontwikkeling en financiering. Recreatie is bij elke ruimtelijke opgave in het buitengebied een integraal onderdeel van de opgave.
Gemiddelde prioriteit (++) Gemiddeld urgente recreatieopgave. Toekomstige fysieke ingrepen gemiddeld impactvol.	Zuid-Kennemerland Alkmaar en omstreken	Koppelen indien makkelijk en kostenefficiënt. Hier is recreatie belangrijk, maar niet overal even urgent. De inzet is daarom gericht op het benutten van de logische koppelingen: bij de steden en waar recreatie relatief eenvoudig kan meeliften met geplande ruimtelijke ontwikkelingen.
Basisprioriteit (+) Urgentie recreatieopgave is (onder) gemiddeld. Fysieke ingrepen hebben gemiddelde of ondergemiddelde urgentie en impact.	IJmond Kop van Noord-Holland Gooi en Vechtstreek	Selectief koppelen. De recreatieve opgave is beperkter en/of er zijn minder impactvolle fysieke ingrepen. Recreatie wordt hier selectief meegenomen wanneer zich logische kansen voordoen en wanneer dit goed aansluit bij een bestaande ontwikkeling. Kijk vooral naar kansen zonder dat hiervoor grootschalige aanvullende investeringen nodig zijn.

Aanvullend op het 'meekoppelen' is het van belang om in elk deelgebied ook goed te kijken naar het optimaal benutten van de bestaande groenblauwe recreatiegebieden.

Aanbevelingen voor de uitvoering

1. Regie en sturing

Gezien het belang van recreatie, vraagt de recreatieopgave om provinciale en regionale sturing. Niet pas achteraf naar ruimte zoeken voor recreatie, maar vanaf het begin meenemen in de veranderingen die plaatsvinden.

2. Inzet beleidsinstrumenten

- Normen. Zorg voor het opnemen van normen of streefgetallen in de Omgevingsverordening waarmee recreatiemogelijkheden (ruimte & voorzieningen) gekoppeld worden aan woningbouw.
- Financiële middelen. Het plannen en realiseren van recreatiemogelijkheden, en integratie met andere opgaven en beleidsvelden, vraagt om capaciteit en middelen. Op dit moment zijn die onvoldoende beschikbaar bij overheden en ontwikkelaars.

3. Implementatie

De koppelkansen moeten een plek krijgen in gebiedsprocessen en sectorale projecten en programma's. Er moet op worden toegezien dat in de planvorming hiervoor, recreatie kwantitatief, kwalitatief en financieel een volwaardige plek heeft. Per deelgebied is bekend welke koppelkansen passen bij de fysieke ingrepen die voorzien zijn. Deze kansen moeten worden vertaald naar afspraken over ruimte, ontwerp, financiering, beheer.

Inhoudsopgave

Samenvatting

1 Inleiding

- 1.1 Aanleiding
- 1.2 Over het onderzoek
- 1.3 Leeswijzer

2 Recreatiebehoefte

- 2.1 Huidige recreatiebehoefte
- 2.2 Toekomstige recreatiebehoefte
- 2.3 Recreatie en mobiliteit
- 2.4 Ruimtelijke impact toekomstige recreatiebehoefte
- 2.5 Vrijetijdsactiviteiten door toeristen

3 Recreatieaanbod

- 3.1 Huidig ruimtegebruik voor recreatie
- 3.2 Recreatieve opvangcapaciteit
- 3.3 Recreatieve paden en routes
- 3.4 Voorzieningen

4 Recreatie-opgave

- 4.1 Verhouding recreatiebehoefte en -aanbod in 2024
- 4.2 De recreatie-opgave in 2040
- 4.3 Conclusies per deelregio

5 Investeren in groene recreatieruimte loont!

6 Ruimtelijke opgaven in Noord-Holland

- 6.1 Noord-Holland in beweging
- 6.2 Wat speelt er in de ruimte?
- 6.3 Prioritering fysieke ingrepen

7 Kansen voor recreatie

- 7.1 Van opgave naar actie
- 7.2 Strategie per regio

8 Koppelkansen in beeld

- 8.1 Koppelkansen in 7 thema's
- 8.2 Uitwerking koppelkansen
 - 8.2.1 Recreatieve infrastructuur (paden en routes)
 - 8.2.2 Verbinding stad-land
 - 8.2.3 Groene recreatieruimte & verblijfsplekken
 - 8.2.4 Waterrecreatie
 - 8.2.5 Agrotourisme & recreatief medegebruik
 - 8.2.6 Voorzieningen & beleving
 - 8.2.7 Recreatieve entrees/ buitenpoorten

9 Van koppelkansen naar uitvoering

10 Instrumentenkoffer

11 Inspiratie en voorbeelden

12 Bijlagen

- Bijlage 1: Toelichting recreatiebehoeftemodel
- Bijlage 2: Ruimtelijke opgaven en fysieke ingrepen en/of veranderingen
- Bijlage 3: Werkwijze en analyse prioritering fysieke ingrepen
- Bijlage 4: Schematische weergave koppelkansen per opgave en fysieke ingreep
 - B.4.1 Verstedelijking en woningbouw
 - B.4.2 Transitie van het landelijk gebied
 - B.4.3 Energietransitie
 - B.4.4 Klimaatadaptatie
 - B.4.5 Waterbeheer
 - B.4.6 Natuur
 - B.4.7 Economische clusters en netwerken
 - B.4.8 Mobiliteit

1 Inleiding

“We willen dat Noord-Holland een vitale provincie blijft, waar het goed leven is in een omgeving die gezond, veilig en van goede kwaliteit is.”(Bron [Concept omgevingsvisie Noord-Holland, 2026](#)).

1.1 Aanleiding

Bovenstaande quote laat zien dat de provincie Noord-Holland inzet op een aantrekkelijke, gezonde en leefbare leefomgeving, nu en in de toekomst. Recreatie speelt daarin een belangrijke rol. Voldoende en goed bereikbare recreatieruimte biedt inwoners de mogelijkheid om te bewegen, te ontspannen, elkaar te ontmoeten en de natuur en het landschap te beleven.

Tegelijkertijd staat de provincie voor grote transities die óók ruimte nodig hebben. Zo groeit de bevolking, wat zorgt voor een groeiende vraag naar woningen, werkgelegenheid, voorzieningen én recreatieruimte. Ook het veranderende klimaat, de afnemende biodiversiteit en andere dergelijke opgaven vragen om ruimte voor aanpassing. Kortom, er komt veel op de provincie af. Al deze opgaven hebben ruimte nodig, terwijl de beschikbare ruimte beperkt is. Dat vraagt om slimme keuzes en kijken waar functies gecombineerd kunnen worden.

Voor recreatie betekent dit dat de opgave breder is dan het vinden van extra recreatieruimte. Door de groei van het aantal inwoners neemt de behoefte aan aantrekkelijke recreatiemogelijkheden toe. Het gaat om plekken om te wandelen, fietsen, sporten, spelen, ontspannen, elkaar te ontmoeten en natuur en landschap te beleven. Tegelijkertijd staan bestaande recreatie- en natuurgebieden op veel plekken al onder druk. Dat vraagt meer van inrichting en beheer van gebieden, maar ook om

voldoende ruimte voor recreatie. De toenemende behoefte en de druk op bestaande gebieden maken duidelijk dat recreatie onderdeel is van de ruimtelijke opgave in Noord-Holland.

Omdat de ruimte schaars is, kan de recreatieve opgave niet altijd als afzonderlijke ruimteclaim worden opgelost. Juist daarom is het belangrijk om recreatie vroegtijdig te verbinden aan andere ruimtelijke ontwikkelingen. Gemeenten en provincies spelen hierin elk hun eigen rol. Gemeenten zijn vooral aan zet in de directe woonomgeving, bijvoorbeeld bij de inrichting van buurten en wijken en de koppeling met woningbouw en gebiedsontwikkeling. Tegelijkertijd overstijgt de recreatieve opgave vaak de gemeentegrenzen. Recreatieve netwerken, groengebieden, landschappen en bezoekersstromen functioneren op regionale schaal. Juist daar ligt een belangrijke rol voor de provincie.

Dat zien we ook terug in de Omgevingsvisie van de provincie Noord-Holland. Hierin wordt veel aandacht besteed aan de kwaliteit van de leefomgeving. De ambitie is niet alleen om ruimte te bieden aan wonen, werken en voorzieningen, maar om gebieden zo in te richten dat zij bijdragen aan gezondheid, leefbaarheid en ruimtelijke kwaliteit. Die lijn sluit aan bij de (ontwerp-)Nota Ruimte, waarin wordt benadrukt dat de opgave verschuift van ‘huizen bouwen’ naar het ‘bouwen van complete leefomgevingen met ruimte voor recreatief groen’. Met andere woorden: recreatie is belangrijk om mee te nemen in ruimtelijke afwegingen. Om die reden wordt in dit rapport gekeken naar de behoefte aan recreatie en hoe deze kan worden meegekoppeld met andere ruimtelijke opgaven.

1.2 Over het onderzoek

Wat is de recreatiebehoefte en waar ligt de prioriteit? En hoe kan deze behoefte een plek krijgen in de afwegingen van de ruimte? In dit rapport kijken we naar:

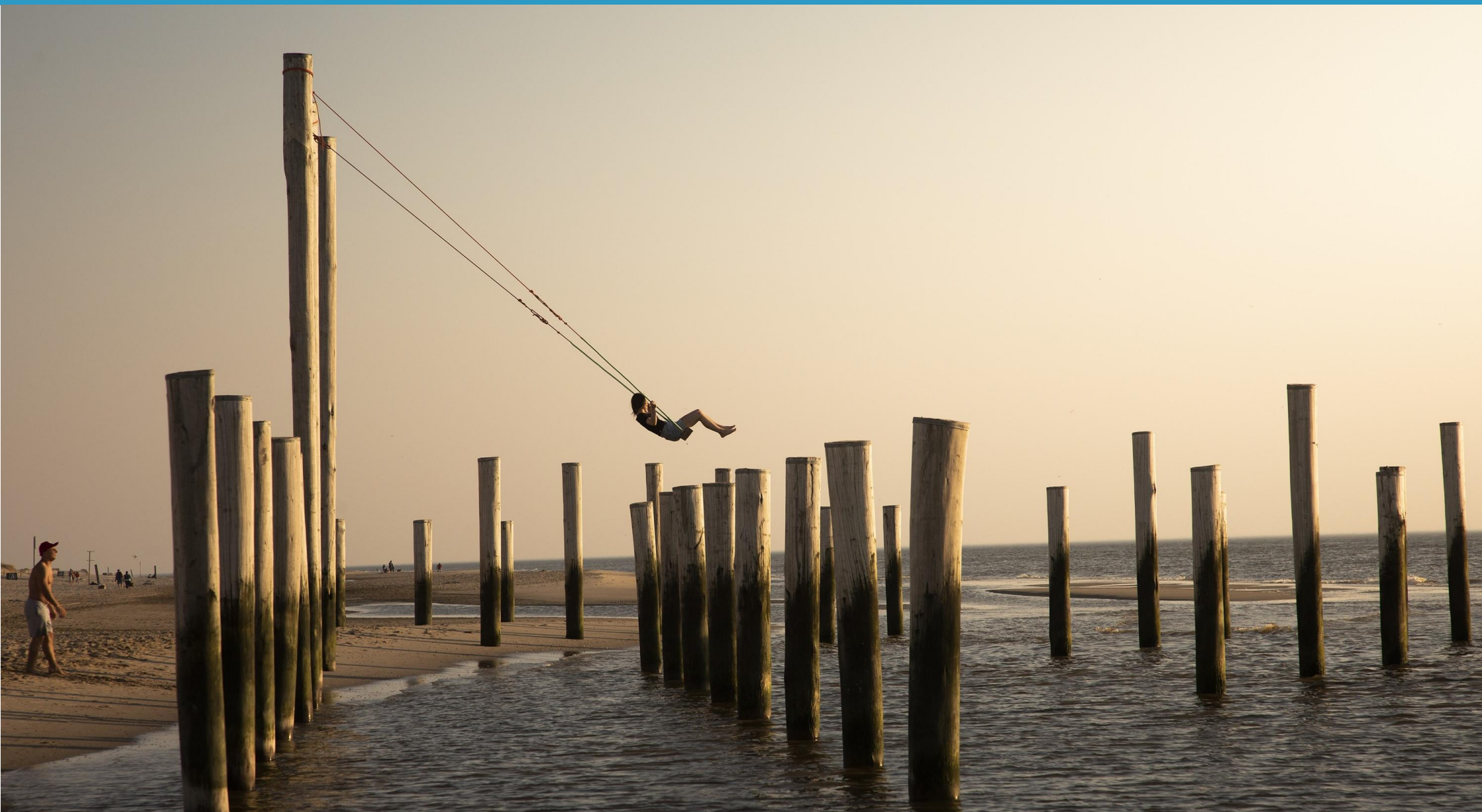
- **De recreatie opgave.** Waar is voldoende recreatieruimte beschikbaar, waar ontstaan tekorten en waar neemt de druk verder toe? Dit rapport begint met een actualisatie van de recreatiebehoefte uit de bovenregionale analyse van de natuur- en recreatiegebieden (2022). Daarmee wordt zichtbaar waar de recreatie-opgave urgent is.
- **De ruimtelijke veranderingen.** Welke opgaven spelen er en welke veranderingen brengt dit met zich mee? We brengen in beeld welke ruimtelijke ontwikkelingen er zijn, welke met name relevant zijn voor recreatie en waar dit samenkomt met de recreatieve behoefte.
- **De koppelkansen.** Tot slot bekijken we welke kansen er zijn om recreatie slim te koppelen en een plek te geven in de ruimtelijke veranderingen die plaatsvinden.

1.3 Leeswijzer

We beginnen het rapport vanuit het recreatieperspectief. In hoofdstuk 2 gaan we in op het recreatiebehoefte en in hoofdstuk 3 staat het aanbod centraal. Dat leidt tot de recreatie-opgave in hoofdstuk 4. In hoofdstuk 5 gaan we in op waarom voldoende en aantrekkelijke recreatieruimte belangrijk is. Vervolgens schetst hoofdstuk 6 en beeld van de ruimtelijke opgaven in de provincie en worden deze in hoofdstuk 7 in relatie gebracht tot de recreatie-opgave. Hoofdstukken 8, 9 en 10 gaan in op de koppelkansen en hoe deze gerealiseerd kunnen worden. We sluiten het rapport af met een aantal voorbeelden ter inspiratie (hoofdstuk 11).

Recreatiebehoefte

2 Recreatiebehoefte

Dit hoofdstuk gaat in op de huidige en toekomstige recreatiebehoefte en de ruimtelijke dimensie ervan. Met andere woorden: hoeveel recreatieactiviteiten kunnen we verwachten nu en in de toekomst, en waar gaan mensen naartoe?

2.1 Huidige recreatiebehoefte

De bijna 3 miljoen inwoners van Noord-Holland ondernemen jaarlijks bijna 420 miljoen recreatieactiviteiten. Iets meer dan de helft hiervan is route-recreatie (zie figuur 2.1, bron: NVTO¹).

Meer actieve buitenrecreatie

Vergeleken met het vorige onderzoek zien we een forse toename aan buitenrecreatie (wandelen, fietsen, wielrennen, hardlopen). Hoewel de cijfers van het aantal recreatie-activiteiten niet één op één vergelijkbaar zijn, wordt die toename ook bevestigd in andere onderzoeken over bijvoorbeeld wandelen.

Wandelen staat in het NVTO (2023) met afstand op de eerste plaats als meest voorkomende vrijetijdsactiviteit (32% van alle vrijetijdsactiviteiten). Dit sluit aan bij landelijke onderzoeken van o.a. het Kennisinstituut voor Mobiliteitsbeleid, waaruit blijkt dat Nederlander sinds de Coronapandemie vaker zijn gaan lopen en dat de totale loopafstand met zo'n 33% is toegenomen. Deze ontwikkeling onderstreept het belang van toegankelijke wandel- en fietsmogelijkheden in en rondom

woongebieden. Ter vergelijking: in het CVTO-onderzoek in 2018 was ca 22% van de activiteiten 'buitenrecreatie'.

Recreatieactiviteiten per deelregio: beperkte verschuiving zichtbaar

Tabel 2.1 (volgende pagina) geeft inzicht in het aantal vrijetijdsactiviteiten per deelregio, ten opzichte van het aandeel inwoners. Door deze twee cijfers naast elkaar te zetten zien we waar in verhouding meer of juist minder gerecreëerd wordt. In bijvoorbeeld West-Friesland wonen 7% van de Noord-Hollandse inwoners, terwijl hier 11% van de recreatieve activiteiten in Noord-Holland worden uitgevoerd.

Ten opzichte van het vorige onderzoek, gebaseerd op data uit 2018 uit het CVTO, is de verdeling van recreatieactiviteiten over de deelregio's in de meeste gebieden gelijk gebleven. Opvallende verschuivingen zijn dat relatief wat minder vrijetijdsactiviteiten in Amstelland-Meerlanden/Amsterdam plaatsvinden, en juist meer in andere regio's, waarbij West-Friesland eruit springt. Deze verschuiving kan verklaard worden door de groeiende behoefte aan buitenrecreatie, waar minder mogelijkheden voor zijn in het hoogstedelijke Amsterdam-Amstelland en juist meer in gebieden zoals West-Friesland.

Andere opvallende punten zijn:

- In de Kop van Noord-Holland vindt relatief meer route-recreatie plaats, net als in Zaanstreek-Waterland en West-Friesland
- Waterrecreatie zien we relatief meer in de Kop van Noord-Holland, Regio Alkmaar, Zaanstreek-Waterland, West-Friesland en Zuid-Kennemerland

¹ Voor deze analyse zijn data van het CVTO (Continue Vrijetijds Onderzoek, 2018) en het NVTO (Nederlandse Vrijetijd Onderzoek, 2023) gebruikt.

Tabel 2.1 Vrijtijdsactiviteiten per deelregio, ten opzichte van het aandeel inwoners

Deelregio	Inwoners aandeel 2024	Aantal vrijetijds-activiteiten in 2024	Aandeel activiteiten van totaal (2024)	Aandeel activiteiten van totaal (2019)	Aantal route gebonden activiteiten	Aandeel route gebonden activiteiten	Aantal waterrecreatie activiteiten	Aandeel waterrecreatie activiteiten
Amstelland-Meerlanden	12%	52.138.000	12%	50%	30.772.939	15%	1.708.083	15%
Amsterdam	31%	132.840.000	32%		49.367.445	24%	2.302.677	20%
Gooi en Vechtstreek	8%	25.391.000	6%	7%	12.839.911	6%	533.363	5%
IJmond	5%	21.725.000	5%	13%	12.267.406	6%	418.834	4%
Zuid-Kennemerland	8%	35.005.000	8%		16.857.423	8%	1.105.897	10%
Kop van Noord-Holland	6%	27.988.000	7%	7%	21.153.526	10%	1.192.409	10%
Regio Alkmaar	10%	39.386.000	9%	9%	21.345.503	10%	1.469.557	13%
Zaanstreek-Waterland	11%	40.835.000	10%	9%	26.242.443	13%	1.723.866	15%
West-Friesland	7%	44.525.000	11%	7%	15.853.438	8%	1.021.103	9%
Totaal	100%	419.834.000	100%	100%	206.700.034	100%	11.475.789	100%

Verder ingezoomd op wandelgebruik: sterk afhankelijk van beschikbaar aanbod

Met behulp van eerdere analyses van TRACK Landscapes en TRACK hebben we gekeken naar wandelmogelijkheden en wandelgebruik. Hier zien we dat, als we wandelaanbod en wandelgebruik vergelijken, het gebruik het aanbod volgt. Waar veel wandelpaden zijn, wordt ook veel gewandeld. Wandelbehoefte is in Noord-Holland vrijwel overal aanwezig, en als er aanbod is, wordt daarvan gebruik gemaakt.

De meest bewandelde gebieden zijn: Zuid-Kennemerland, de duinen van Noord-Kennemerland (met Schoorl als brandpunt), het Gooi (ten zuiden van Hilversum als brandpunt), het Amsterdamse Bos en de Amstelscheg. Ook binnensteden van Amsterdam, Haarlem en Alkmaar vallen op als

wandel hotspots, en in iets mindere mate ook Volendam, Hoorn, Zaanstad, Purmerend en Weesp.

2.2 Toekomstige recreatiebehoefte

De provincie Noord-Holland groeit naar verwachting van bijna 3 miljoen inwoners in 2024 naar 3,4 miljoen in 2050. Deze bevolkingsprognose van 2024 ligt iets lager dan in de eerdere prognose uit 2021, waarin nog werd uitgegaan van een groei van ongeveer 430.000 inwoners. In de prognose van 2024 bedraagt de verwachte groei circa 390.000 inwoners. Tegelijkertijd laat de nieuwe prognose zien dat het aantal huishoudens sterker toeneemt dan eerder werd verwacht: de huishoudensgroei ligt ongeveer 150.000 hoger dan in de prognose uit 2021. Dit betekent dat de ruimtedruk en woningbehoefte verder toenemen. De bevolkingsgroei concentreert zich bovendien vooral in de leeftijdsgroepen 0-17 jaar, 40-55 jaar en 75 jaar en ouder.

95 miljoen extra vrijetijdsactiviteiten in 2040

Voor de hele provincie Noord-Holland betekent de bevolkingsgroei in totaal 95 miljoen extra vrijetijdsactiviteiten in 2040 ten opzichte van 2024, het totaal in 2040 komt dan uit op 515 miljoen vrijetijdsactiviteiten. Vanuit Amsterdam en Amstelland-Meerlanden vinden de meeste extra vrijetijdsactiviteiten plaats (+24 miljoen). Voor een deel zullen deze ook terecht komen in omliggende regio's, zoals Zaanstreek Waterland (+4 miljoen), Zuid-Kennemerland en IJmond (+3,4 miljoen).

In het eerdere onderzoek berekenden we voor de hele Provincie een toename van 47,5 extra vrijetijdsactiviteiten tussen 2018 en 2030. Deze berekening is gebaseerd op het CVTO. De huidige berekening is gebaseerd op de opvolger van dit onderzoek (het NVTO) en dit onderzoek

hanteert andere definities en categorieën vrijetijdsactiviteiten, hierdoor is de data niet direct vergelijkbaar.

Wel kunnen we zien dat de verwachte verdeling van de groei gelijk is met de eerdere prognoses: De regio's met de sterkste bevolkingsgroei, hebben naar verwachting de sterkste groei van de vrijetijdsactiviteiten omdat de eigen regio de populairste bestemming is voor vrijetijdsactiviteiten. Daarbij zien we een stijging van de behoefte aan buitenrecreatie, met name wandelen, fietsen, hardlopen en wielrennen.

2.3 Recreatie en mobiliteit

De meeste mobiliteit heeft een vrijetijdsmotief

Meer dan de helft van de recreatieactiviteiten heeft de reis als doel op zich, denk aan wandelen, fietsen en toeren. Daarnaast heeft circa 40% van de totale afgelegde afstand in Nederland vrijetijd als hoofdmotief. In absolute termen gaat het om verreweg de meeste kilometers (ruim 79 miljard km in 2023), waarmee vrijetijdsactiviteiten de belangrijkste drijver zijn van mobiliteit in Noord-Holland.

Het belang van vrijetijdsmobiliteit is hiermee veel groter dan vaak wordt beseft, en ook groter dan naar voren komt in beleid en budgetten. We gaan daarom dieper in op de kenmerken van vrijetijdsmobiliteit.

Uit de kerncijfers van het KiM² blijkt dat vrijetijd het grootste reismotief is en goed is voor circa 40% van de totale afgelegde afstand in Nederland

² [Kerncijfers Mobiliteit 2024 | Kennisinstituut voor Mobiliteitsbeleid](#)

(het overige is voor woon-werk (25%) en voor onderwijs, winkelen en overig (35%). Het bepaalt hiermee in sterke mate de totale mobiliteitsvraag en de ruimtelijke spreiding van verplaatsingen, bijvoorbeeld richting natuurgebieden, steden en recreatieve voorzieningen. Het is daarmee een belangrijk puzzelstuk in het voorzien van voldoende recreatieruimte en het voorkomen en managen van de potentiële negatieve impact van recreatiemobiliteit op de omgeving.

Patronen in vrijetijdsmobiliteit blijven gelijk

Het merendeel van de vrijetijdsactiviteiten vindt plaats binnen een straal van circa 5 tot 10 kilometer van de woonomgeving. Voor dagelijkse recreatie zijn lopen en fietsen cruciaal, terwijl de auto vooral dominant is bij regionale en bovenlokale uitstapjes. Ten opzichte van dit eerdere onderzoek (2021) zijn de patronen hetzelfde gebleven. Wel zien we een toename in actieve en sportieve vormen van vrijetijdsmobiliteit.

Op basis van het NVTO hebben we een top 10 gemaakt van vormen van route-recreatie die voornamelijk in de openbare ruimte plaatvinden, en die vergeleken met de gegevens van 2018 (voor zover dat mogelijk was). De belangrijkste vormen van route-recreatie nemen toe, waarbij voor wandelen en fietsen ermee rekening moet worden gehouden dat het door definitieverschillen om een overschatting gaat. Opvallend is daarbij wel dat toertochten met de motor min of meer stabiel zijn gebleven en die met de auto zijn afgenomen.

Tabel 2.2 Recreatie-activiteiten met mobiliteit als doel (NVTO)

Type activiteit	Activiteiten per inwoner per jaar in Noord-Holland 2023	Verhouding ten opzichte van onderzoek 2018 (indien bekend)
1. Wandeling	46,1	213%*
2. Fietstocht	14,1	173%*
3. Joggen / hardlopen	5,4	193%
4. Toertocht met de auto	2,9	61%
5. Wielrennen	1,0	152%**
6. Toertocht met de motor	0,5	105%
7. Varen / zeilen	0,5	40%
8. Kanoën / roeien / kajakken	0,4	97%
9. Mountainbiken / gravelbiken	0,3	zie wielrennen
10. Surfen / suppen / duiken / etc.	0,3	108%

* Overschatting door aanpassing definitie

** Onderschatting door aanpassing definitie

Routerecreatie sterk lokaal georiënteerd

Routerecreatie is sterk lokaal georiënteerd en vindt grotendeels plaats in de directe woonomgeving: de meest populaire vrijetijdsactiviteiten (wandelen, fietsen) starten vanuit de woning of op korte afstand daarvan. Dit onderstreept het belang van voldoende recreatiemogelijkheden in de directe woonomgeving. Toegankelijke groen- en recreatiegebieden in en rond woongebieden spelen daarmee een belangrijke rol in het dagelijks recreatiegedrag en dragen bij aan gezondheid en welzijn. Daarnaast is vrije-tijds mobiliteit sterk auto-georiënteerd. Ongeveer 70% van alle afgelegde afstand gebeurt per auto, terwijl fiets en openbaar vervoer een kleiner aandeel hebben.

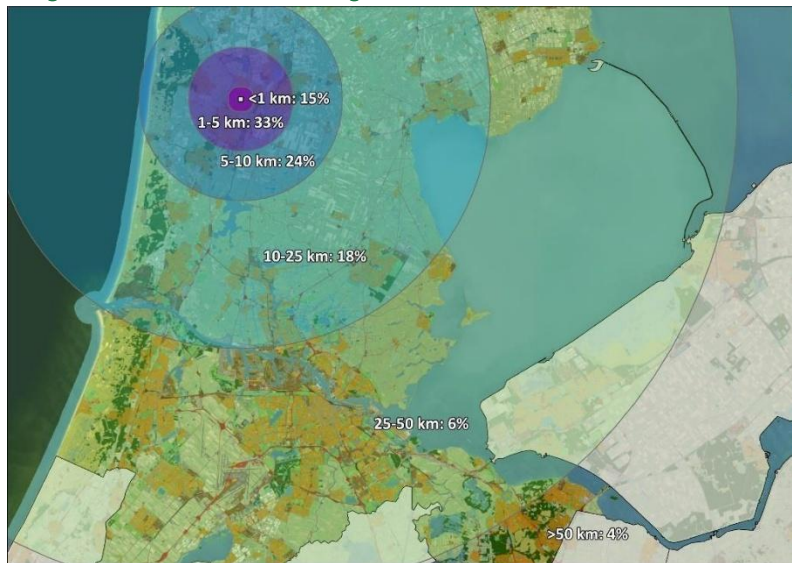
Reisbereidheid voor bezoek aan natuur- en recreatiegebieden

De reisbereidheid voor een 'bezoek aan een natuur- of recreatiegebied' bepaalt waar de recreatieve vraag neerslaat. Deze reistijd is als volgt (bron: Natuurtoolkit van de Leisure Leefstijlen 2016):

- 15% reist minder dan 1 kilometer;
- 33% reist 1-5 kilometer;
- 24% reist 5-10 kilometer;
- 18% reist 11-25 kilometer;
- 6% reist 26-50 kilometer;
- 4% reist meer dan 50 kilometer.

Voor vrijetijdsactiviteiten reist 72% van de inwoners niet verder dan 10 kilometer naar het natuur- of recreatiegebied van hun voorkeur.

Figuur 2.1 Schematische weergave reisbereidheid

2.4 Ruimtelijke impact toekomstige recreatiebehoefte

De locaties van de woningbouwplannen geven ons inzicht in waar de *extra* recreatiebehoefte in de toekomst terecht zal komen. We weten dat de meeste mensen bereid zijn maximaal tien kilometer te reizen voor het bezoeken van een recreatie- of natuurgebied. Op de kaart hierna hebben we om de woningbouwlocaties met minstens 500 nieuwe woningen een rode cirkel van 10 kilometer geplaatst. Hoe roder het gebied, hoe meer cirkels van 10 km over elkaar heen vallen.

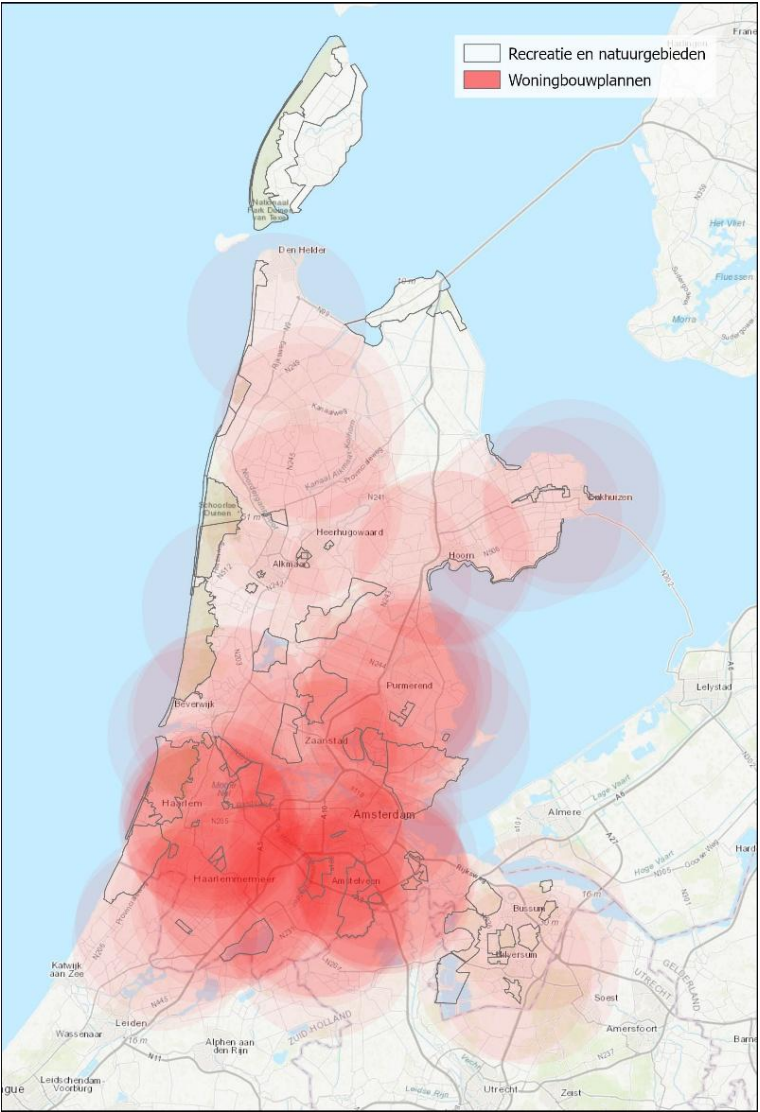
Op deze kaart zijn ook de natuurgebieden weergegeven, waardoor is te zien dat de recreatieve druk op veel van die gebieden naar verwachting zal toenemen. Zo worden als gevolg van de woningbouwplannen in Amsterdam de omliggende recreatiegebieden drukker bezocht, bijvoorbeeld de Gaasperplas, Vinkeveense plassen, Loosdrechtse plassen. Ook toont de kaart grote woningbouwplannen in Zuid-Kennemerland, waardoor de druk in de duingebieden zal toenemen. De meeste van deze gebieden worden nu al intensief gebruikt.

Geografische spreiding recreatieactiviteiten

Op basis van de reisbereidheid (paragraaf 2.3), de woonplaats en het aantal inwoners hebben we de recreatievraag van inwoners in 2040 modelmatig verdeeld over Noord-Holland. Dit is weergegeven in figuur 2.3 op de volgende bladzijde. Deze kaart laat zien dat een groot deel van de vraag terecht komt rondom Amsterdam, evenals de deelregio's Gooi en Vechtstreek, Amstelland-Meerlanden en Zaanstreek-Waterland.

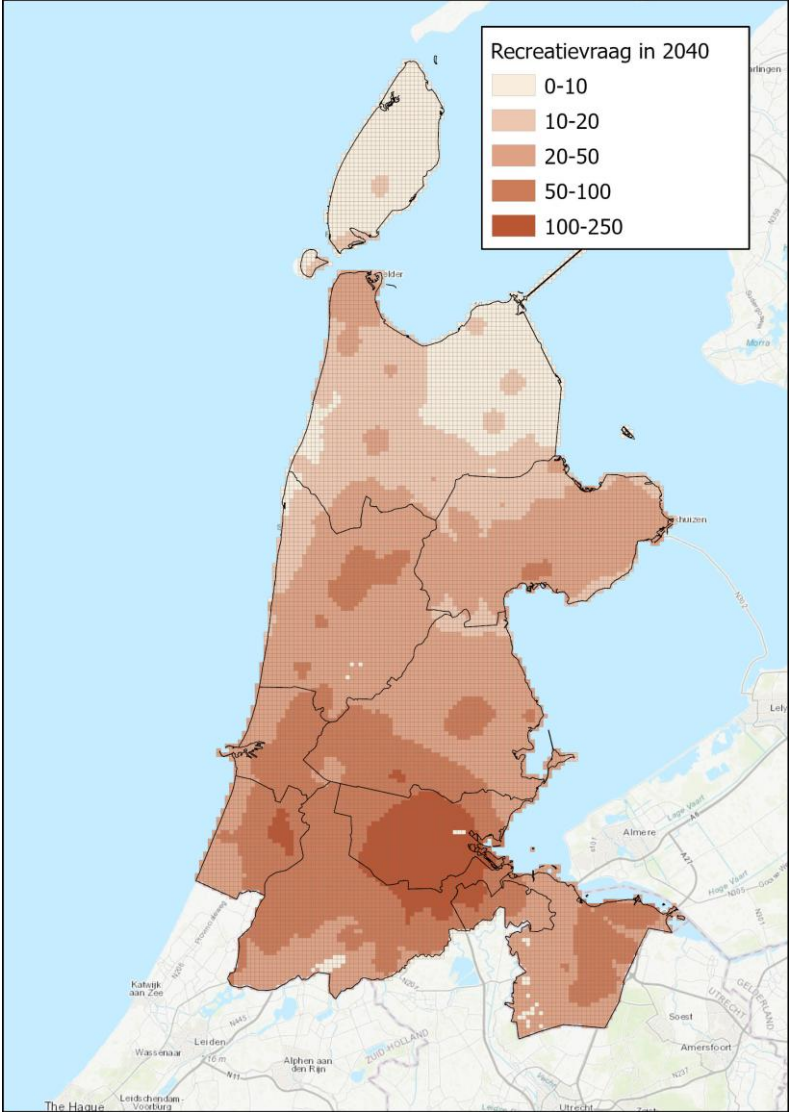

Figuur 2.3 Recreatie-uitstraling van de woningbouwplannen, 72% van de recreatievraag valt binnen de rode cirkels

BUREAU VOOR RUIMTE & VRIJE TIJD
BUREAU BUITEN

Figuur 2.2 Modelmatige ruimtelijke vertaling van de recreatiebehoefte in 2040

RUIMTE VOOR RECREATIE NOORD-HOLLAND

2.5 Vrijtijdsactiviteiten door toeristen

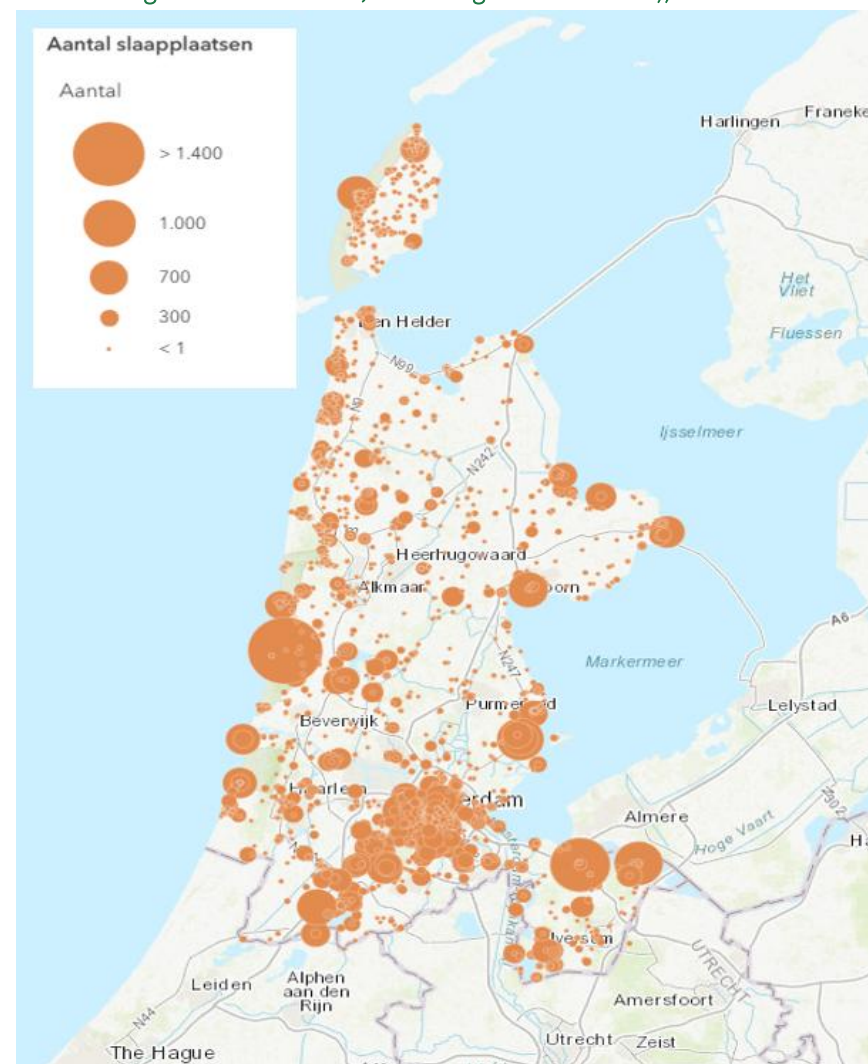
Ook toeristen, gasten van elders die overnachten in Noord-Holland, ondernemen uitstapjes en recreatie-activiteiten zoals een wandeling, fietstocht of vaartocht. De meeste gasten ondernemen activiteiten in de omgeving van hun accommodatie.

Toeristen zorgen voor een substantieel deel van de recreatievraag in de Kop

In veel regio's wordt het overgrote deel (70-90%) van de vrijetijdsactiviteiten in recreatie- en natuurgebieden ondernomen door inwoners uit de regio. Maar in de Kop van Noord-Holland, en in mindere mate ook in de regio's Alkmaar en West-Friesland, zien we dat verblijfstoeristen (in potentie) een relatief grote impact hebben op het aantal vrijetijdsactiviteiten. Figuur 2.4 en tabel 2.5, op de volgende bladzijde, laten zien hoe het aanbod aan slaapplaatsen is verdeeld over de provincie.

In de Kop van Noord-Holland zijn ca 167.000 inwoners en ca 105.000 slaapplaatsen voor gasten. Wanneer de slaapplaatsen (in het hoogseizoen) grotendeels bezet zijn, en de gasten uitstapjes ondernemen, zal de recreatiebehoefte in deze regio substantieel groter zijn dan berekend in paragraaf 2.2. We kunnen dit effect helaas niet in het model verwerken, maar bij de interpretatie van de conclusies houden we hier wel rekening mee.

Figuur 2.4 Logiesaccommodaties naar aantal eenheden (bron: LDA database logiesaccommodaties, bewerking Bureau BUITEN)

Recreatieaanbod

3 Recreatieaanbod

Dit hoofdstuk gaat over de huidige ruimte die beschikbaar is voor recreatie en hoe dit aanbod zich heeft ontwikkeld.

3.1 Huidig ruimtegebruik voor recreatie

De Provincie Noord-Holland bestaat uit 15.776 ha recreatieterrein en 39.000 hectare natuurlijk terrein. Voor de periode 2017-2022, die we analyseerden op basis van CBS-data (zie kader), concluderen wij het volgende:

- De hoeveelheid recreatieterrein buiten de steden en dorpen nam af. Wel nam het areaal stedelijk groen (parken en plantsoenen) toe.
- De afname van dagrecreatief terrein (- 320 ha) is opvallend. We zien de afname vooral in Amstelland-Meerlanden, Zaanstreek-Waterland en IJmond. Het vermoeden is dat een deel dagrecreatief gebied in Zaanstreek-Waterland is ingedeeld als “droog natuurlijk terrein”, aangezien verschillende terreinen in Noord-Holland zowel natuur- als recreatiegebied zijn. In Amstelland-Meerlanden (-125 ha = -35%) kan dat niet de verklaring zijn, en zien we ook afname in parken en plantsoenen en natuurlijk terrein. Ook in IJmond zijn zowel dagrecreatief terrein als natuurlijk terrein afgenomen.
- Het areaal bos is in de meeste regio's afgenomen.
- Het areaal natuurlijk terrein is toegenomen met ca 8.500 ha. We zien vooral een toename van open droog natuurlijk terrein (denk aan natuurlijke graslanden, heide, duinen). Deze vorm van landschap is belangrijk en karakteriserend voor Noord-Holland. Het grootste deel van de toename is te vinden in Zaanstreek-Waterland.

Verantwoording data CBS Bodembestand

Deze gegevens zijn gebaseerd op het Bestand Bodemgebruik van het CBS. Dit is een door het CBS gepubliceerde digitale kaart van Nederland. Op deze kaart is per gebied in Nederland het functionele bodemgebruik in kaart gebracht en onderverdeeld in categorieën zoals bos, agrarisch grasland of woonterrein. De laatste twee jaargangen van deze dataset zijn 2017 en 2022. Doordat het CBS een andere meetmethode heeft toegepast tussen 2017 en 2022 zijn de jaargangen niet exact te vergelijken. Door de verbeterde meetmethode is de dataset over 2022 nauwkeuriger, maar zijn er ook verschillen in de data zichtbaar die enkel het gevolg zijn van de veranderde meetmethode en niet van een daadwerkelijke verandering in de ruimte. Hierom gebruiken we deze data om inzicht te krijgen in trends in de regionale verdeling.

3.2 Recreatieve opvangcapaciteit

De recreatieve opvangcapaciteit laat modelmatig zien hoeveel mensen tegelijk in een gebied kunnen recreëren, afhankelijk van het type landschap. Een agrarisch gebied kan gemiddeld minder recreanten tegelijk verdragen voordat dit als te druk wordt ervaren, dan een bos of recreatiegebied. Om deze capaciteit te berekenen, gebruiken we kengetallen en normen (zie kader hieronder). Deze normen vertalen het landschapstype naar een maximaal aantal recreatieplaatsen.

Het is belangrijk om te beseffen dat dit een benadering van de werkelijke recreatiecapaciteit is, geen exacte meting. Zo houden de normen maar beperkt rekening met de ecologische waarde van een gebied, doordat het model slechts werkt met een beperkt aantal grondgebruikstypen.

Ontwikkeling opvangcapaciteit verschilt per regio

In Amsterdam en Amstelland-Meerlanden en IJmond en Zuid-Kennemerland is het aanbod in recreatieplaatsen afgenomen tussen 2017 en 2022. Over de gehele provincie genomen is de totale opvangcapaciteit (gemeten in aantallen recreatieplaatsen) toegenomen

met 15%. De grootste toename in absolute en relatieve zin is in Zaanstreek-Waterland geweest. Dit komt door de eerder genoemde toename van circa 5.000 ha droog natuurlijk terrein in deze regio. De andere regio's laten een zeer beperkte toe- of afname zien.

Natuurgebieden belangrijk in het recreatie-aanbod

Op de kaart hiernaast is te zien dat de natuurgebieden in Noord-Holland enorm belangrijk zijn in het recreatie-aanbod. Deze gebieden hebben echter een beperkte draagkracht, en bij overschrijding daarvan kan de natuur geschaad worden. Duidelijk zichtbaar op de kaart zijn de duingebieden aan de kust, de bossen en heide in Gooi en Vechtstreek en de groene scheggen rondom Amsterdam. De duingebieden aan de kust zijn grotendeels Natura2000 en NNN gebieden en hebben vanwege de aanwezigheid van kwetsbare natuur een beperkte draagkracht voor recreatie.

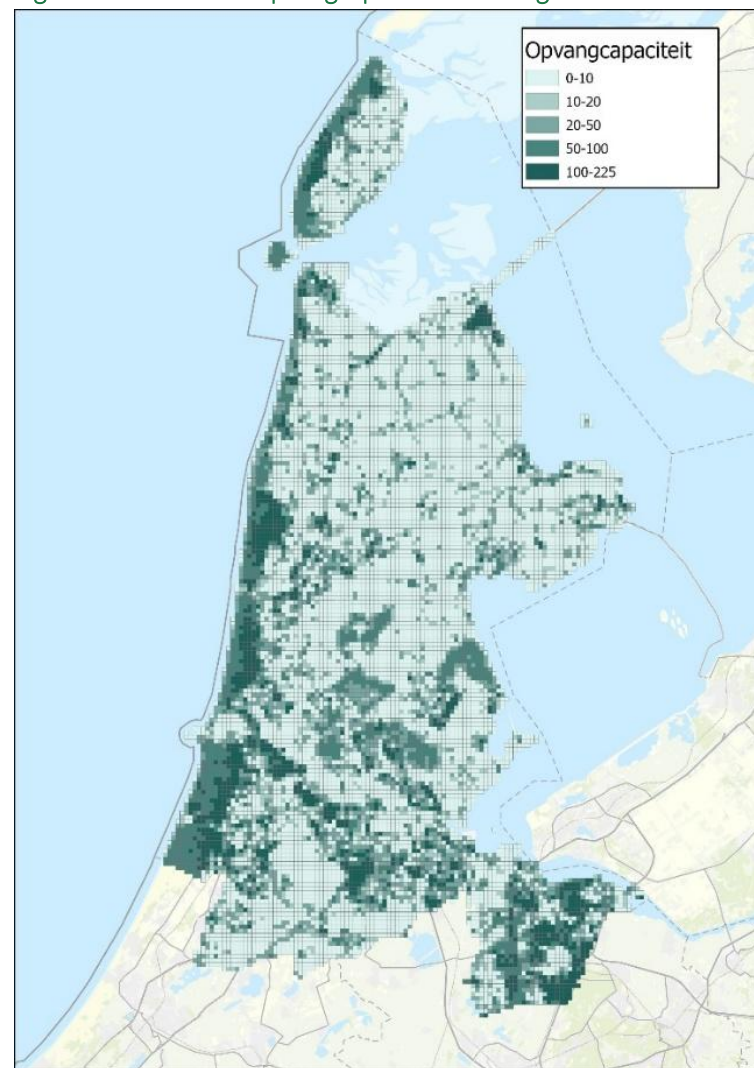
Definitie recreatieve opvangcapaciteit

Met de term "recreatieve opvangcapaciteit" geven we aan hoeveel recreanten er in een gebied terecht kunnen, zonder dat de beleving in het geding komt. Het grondgebruik is grotendeels bepalend voor de recreatieve opvangcapaciteit ervan. In een bosgebied is een fijnmaziger padenstelsel mogelijk en kunnen meer mensen recreëren dan in een open weidegebied of heide. De recreatieve opvangcapaciteit is iets anders dan de ecologische opvangcapaciteit of draagkracht, die aangeeft hoeveel recreatie mogelijk is zonder de ecologische waarden van het gebied onherstelbaar te schaden.

Norm aangepast vanwege kwetsbare natuur

Voor de kwantitatieve benadering van recreatiebehoefte en aanbod maken we gebruik van normen voor de recreatieve opvangcapaciteit per grondgebruikstype. Hierbij hebben we ons gebaseerd op normen zoals ze ook gebruikt worden door Wageningen Universiteit (bron: toelichting AVANAR 2.0 [link](#)). Om rekening te houden met de kwetsbare natuur hebben we een aanpassing doorgevoerd waarbij we de normcapaciteit van droge natuur (zoals heide en open duingebieden) terugbrachten van 8 naar 3 personen per ha.

Figuur 3.1 Recreatieve opvangcapaciteit in kaart gebracht

3.3 Recreatieve paden en routes

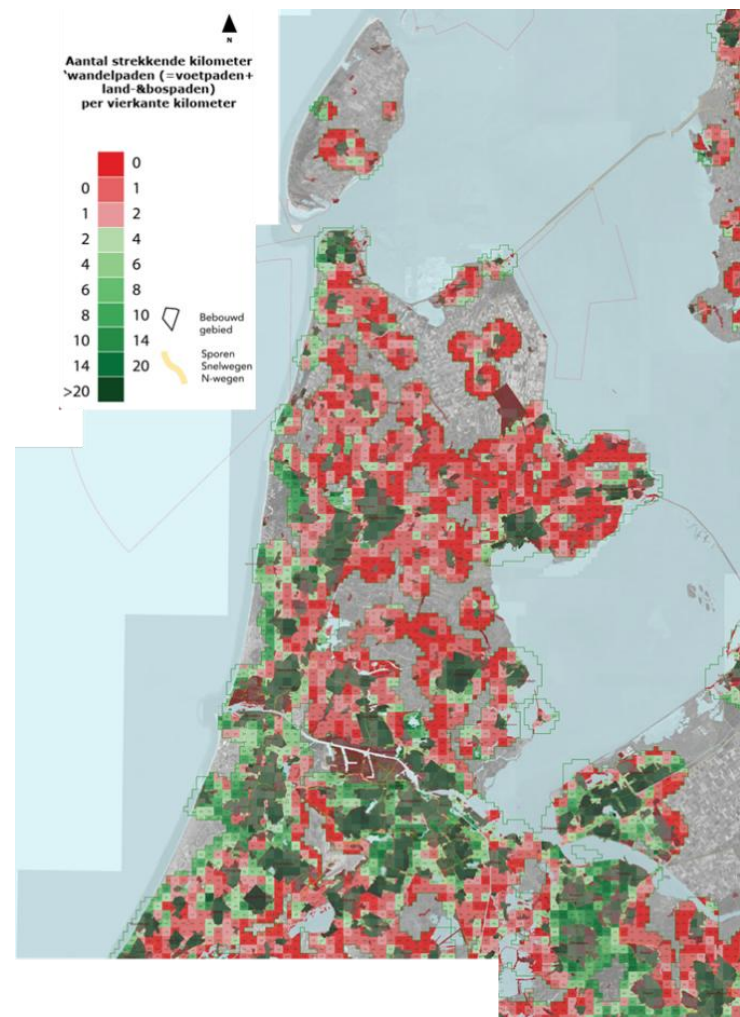
Routenetwerken uitgebreid; bewandelbaarheid matig

De bewegwijzerde routenetwerken voor wandelen en fietsen in Noord-Holland zijn de afgelopen jaren iets uitgebreid. Ook buiten deze netwerken zijn er veel wandel- en fietsmogelijkheden. TRACK Landscapes heeft in opdracht van Wandelnet de daadwerkelijke bewandelbaarheid van het landschap geanalyseerd. Dit geeft waardevolle inzichten naast de modelmatige berekening van recreatie-aanbod in de vorige paragraaf.

Hieruit concluderen we het volgende:

- Grote delen van het landelijk gebied van Noord-Holland zijn theoretisch binnen 'wandelbereik' vanuit de verschillende kernen (zie de kaart hierna – de grijze pixels zijn buiten wandelbereik van woonkernen).
- De bewandelbaarheid van het landschap is echter grotendeels onvoldoende (de rode pixels op de kaart). Hierbij hanteren TRACK en Wandelnet het principe dat per vierkante kilometer minimaal 3 strekkende km wandelpad nodig is. Alleen in zuidelijk Amsterdam (de scheggen), langs de duinen in kustzone en Gooi en Vechtstreek vinden we voor bijna iedereen voldoende wandelmogelijkheden vanuit huis.
- Het agrarisch gebied, met name de droogmakerijen (Beemster, Wieringermeer), kenmerken zich door weinig wandelmogelijkheden.
- De kaart met fietsroutenetwerken in Noord-Holland laat zien dat het fietsnetwerk in verschillende gebieden (Wieringermeer, Amsterdam, Haarlemmermeer) vrij grote mazen heeft.

Figuur 3.2 Aanbod 'wandelpaden' per km², Aantal strekkende kilometer 'wandelpaden (=voetpaden & land- & bospaden) per vierkante kilometer rond de woonkernen (bron: TRACK Landscapes op basis van OSM)

3.4 Voorzieningen

Door de toename van het aantal inwoners, neemt ook de behoefte aan recreatievoorzieningen toe. Voor de basisvoorzieningen, speelplekken, horeca, zwemplekken en hondenlosloopgebieden is gekeken hoeveel voorzieningen er extra nodig zijn om aan dezelfde dichtheid te voldoen als nu. Er is naar deze voorzieningen gekeken omdat hier doorgaans veel gebruik van wordt gemaakt of omdat hier een duidelijke behoefte naar is.

Basisvoorzieningen

Gemiddeld zijn er 1,7 recreatieve basisvoorzieningen per 1.000 personen in het buitengebied van Noord-Holland. Dit is relatief laag wanneer je het vergelijkt met sommige deelgebieden. In de Kop van Noord-Holland ligt deze dichtheid bijvoorbeeld op 6,2 per 1.000 inwoners. Dat betekent dat daar, relatief gezien, veel meer basisvoorzieningen per inwoner aanwezig zijn. Amsterdam, Zaanstreek Waterland en West- Friesland hebben een lagere dichtheid van basisvoorzieningen dan gemiddeld in Noord-Holland. Om op dezelfde dichtheid van basisvoorzieningen te blijven in 2040 staat regio Amstelland en Meerlanden voor de grootste opgave.

Speelplekken

Gemiddeld zijn er in Noord-Holland 1,2 speelplekken per 1.000 personen. Vooral in Amsterdam is dit aantal een stuk lager. In de rest van de regio's ligt de dichtheid hoger. Om op dezelfde dichtheid van speelvoorzieningen te blijven in 2040 staan de regio's Amstelland en Meerlanden en Zaanstreek Waterland voor de grootste opgave.

Deze uitbreiding is belangrijk om ook in de toekomst voldoende ruimte te blijven bieden voor spel en ontmoeting, met name in wijken waar veel jonge gezinnen komen te wonen. Het gaat hier om binnen- en buitenstedelijke speelvoorzieningen.

Horeca

De dichtheid van de horeca in het buitengebied van Noord-Holland is 0,11 voorziening per 1.000 personen. Dit betekent dat naar 2040 toe er 46 extra horecavoorzieningen in het buitengebied nodig zijn in Noord-Holland. Amstelland en Meerlanden is er meer horeca nodig naar de toekomst toe.

Zwemplekken

Met de groei van het aantal inwoners zullen er in totaal 15 zwemplekken bij moeten komen in Noord-Holland. In zowel de Zaanstreek Waterland als Amstelland en Meerlanden zijn twee extra zwemplekken nodig om aan dezelfde dichtheid te voldoen. Het is hierbij belangrijk dat aan spreiding van zwemplekken wordt gedacht. De kustregio's hebben voornamelijk zwemplekken aan de kust en niet landinwaarts.

Hondenlosloopgebieden

Gemiddeld heeft 18,3% van de huishoudens een hond, met gemiddeld 1,3 honden per huishouden (Aeres Hogeschool, 2023). Door de groei van het aantal inwoners en huishoudens, komen er tot 2040 naar verwachting 36.870 honden bij (onderbouwde aanname). Hiermee neemt de behoefte aan hondenlosloopgebieden ook toe, voornamelijk rondom de steden waar de woningbouwopgave het hoogst is: Amsterdam, Amstelland-Meerlanden, Zaanstreek-Waterland, Zuid-Kennemerland.

Tabel 3.1 behoefte aan recreatievoorzieningen in 2040

	Basisvoorzieningen		Speelplekken		Horeca in het buitengebied		Zwemplekken		Honden
	Dichtheid per 1.000 personen	Extra voorziening en	Dichtheid per 1.000 personen	Extra voorziening en	Dichtheid per 1.000 personen	Extra voorziening en	Dichtheid per 1.000 personen	Extra voorziening en	Extra honden
Alkmaar en omstreken	2,2	43	1,3	26	0,15	3	0,06	1	1.734
Amstelland en Meerlanden	2,0	122	1,5	91	0,11	7	0,03	2	5.246
Amsterdam	0,3	28	0,1	11	0,01	1	0,01	1	9.690
Gooi en Vechtstreek	3,2	33	1,7	17	0,12	1	0,06	1	906
Kop van Noord-Holland	6,2	10	2,1	4	0,47	1	0,10	0,2	148
West-Friesland	1,3	13	2,8	28	0,06	1	0,04	0,4	854
Zaanstreek Waterland	0,9	32	1,6	55	0,09	3	0,05	2	3.006
Zuid-Kennemerland	3,3	54	1,09	18	0,23	4	0,03	0,4	1.420
IJmond	1,5	11	1,91	14	0,17	1	0,06	0,4	645
Noord-Holland	1,7	465	1,2	297	0,11	46	0,04	15	36.870

Recreatie-opgave

4 Recreatie-opgave

We brengen ruimtelijk in beeld waar nu tekorten aan recreatiemogelijkheden zijn, en waar deze de komende jaren naar verwachting toenemen. Dit doen we met een ruimtelijk-model waarin (m.b.v. GIS) de recreatiebehoefte en het recreatieaanbod met elkaar worden vergeleken. Het verschil tussen aanbod en behoefte noemen we de recreatie-opgave: hoeveel hectare recreatieruimte is er te weinig om aan de behoefte te voldoen. Dit is berekend voor zowel de huidige situatie (2024) als de toekomstige situatie (2040). Het model is gebaseerd op normen voor recreatief gebruik van gebieden buiten de steden. Hierin is geen rekening gehouden met de ecologische draagkracht van de natuurgebieden. De methodologie van het model is verder toegelicht in Bijlage 1.

Hanteren we normen voor recreatief gebruik van gebieden buiten de steden, dan bedraagt het tekort aan recreatieruimte op dit moment ca. 30.000 hectare (ongeveer twee keer de oppervlakte van Texel).

4.1 Verhouding recreatiebehoefte en -aanbod in 2024

Het tekort aan recreatieruimte is gegroeid sinds het vorige onderzoek

In 2024 is er in Noord-Holland in totaal een tekort van bijna 30.000 hectare aan recreatieruimte (exact: 29.903 ha, zie tabel 4.1). Dat is een flinke toename ten opzichte van het vorige onderzoek uit 2021/2022, waarin de opgave nog op 23.170 hectare werd berekend. Deze toename heeft twee belangrijke oorzaken:

- Ongelijke bevolkingsgroei. Het aantal inwoners groeit het hardst in de steden, terwijl daar al de minste recreatieruimte beschikbaar is. In het landelijk gebied, waar nog wel ruimte is, groeit de bevolking

minder snel. Hierdoor groeit het tekort sneller dan de bevolking zelf. Ook de verdichting van steden zorgt voor woongebieden met weinig recreatiemogelijkheden dichtbij huis.

- Beperkte toename van het aanbod. Er is de afgelopen jaren wel nieuw bos en natuur bijgekomen (zie paragraaf 2.1), maar dit heeft het tekort maar weinig verkleind. Veel van deze nieuwe natuur ligt verder van inwoners af dan zij bereid zijn te reizen, waardoor het minder goed bijdraagt aan het oplossen van het recreatietekort.

De ene hectare is de andere niet

Deze toename van de behoefte laat zien dat het veel uitmaakt *waar* recreatiemogelijkheden worden toegevoegd. Het strategisch toevoegen van bijvoorbeeld bos dichtbij woningen, biedt voor veel meer inwoners recreatiemogelijkheden dan dezelfde oppervlakte verder weg van woonwijken.

Alle regio's hebben een tekort, maar de omvang verschilt sterk

Uit de kaart en tabel 4.1 blijkt dat elke regio in Noord-Holland een tekort heeft, maar dat de omvang flink verschilt. Amsterdam heeft met 8.203 hectare het grootste tekort, gevolgd door Amstelland en Meerlanden (6.258 ha) en Zaanstreek-Waterland (4.320 ha). IJmond en Zuid-Kennemerland hebben relatief de kleinste tekorten.

In vrijwel alle regio's is het tekort sinds het vorige onderzoek toegenomen. De grootste relatieve toename zien we in Alkmaar en omstreken, Zuid-Kennemerland en IJmond. Deze regio's zaten in het vorige onderzoek nog dicht bij een balans tussen aanbod en behoefte, maar door verdere bevolkingsgroei en afname van recreatieruimte (zie paragraaf 3.1) loopt het tekort hier nu relatief hard op. Ook in de Kop van Noord-Holland is een opgave ontstaan, die extra wordt versterkt door de toeristische druk in deze regio (zie paragraaf 2.5). Alleen in Zaanstreek-Waterland is het

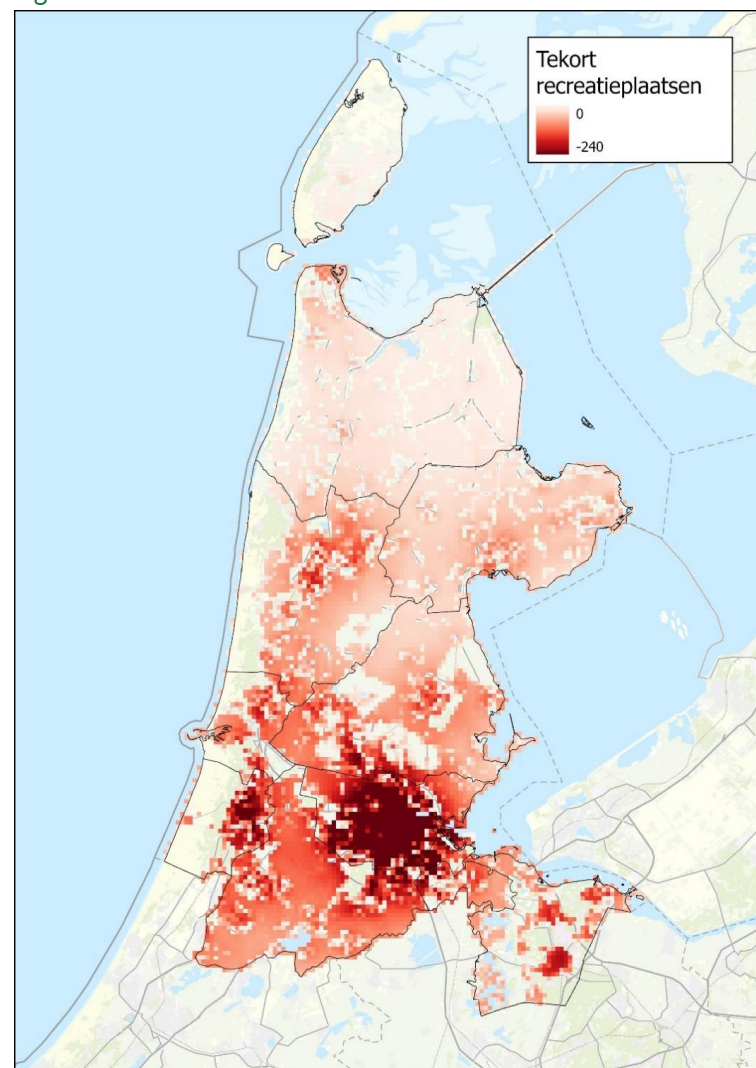

tekort licht gedaald, met ongeveer 200 hectare, door een toename van droog natuurlijk terrein.

Deze conclusies komen overeen met de Brede Basismonitor Noord-Holland, die voor recreatieruimte een licht negatieve situatie laat zien.

Onze analyse laat aanvullend zien dat de situatie in een aantal deelgebieden zelfs sterk negatief is.

Figuur 4.1 Confrontatie recreatiebehoefte en recreatieaanbod in recreatieplaatsen

Tabel 4.1 Recreatie-opgave 2024

Regio	Saldo recreatieplaatsen behoefte-aanbod in 2024	Recreatie- tekort 2024 (opgave in ha)
Alkmaar en omstreken	-27.905	3.101
Amstelland en Meerlanden	-56.318	6.258
Amsterdam	-73.831	8.203
Gooi en Vechtstreek	-13.946	1.550
IJmond	-8.443	938
Kop van Noord-Holland	-15.749	1.750
West-Friesland	-22.599	2.511
Zaanstreek-Waterland	-38.883	4.320
Zuid-Kennemerland	-11.449	1.272
Totaal	-269.124	29.903

Gevolgen van het tekort aan recreatieruimte: meer drukte en meer druk op de natuur

Het berekende tekort wordt nu opgevangen doordat bestaande gebieden en voorzieningen intensiever worden gebruikt. Dit heeft twee gevolgen. Ten eerste wordt de capaciteit van recreatiegebieden vaker overschreden, met meer drukke dagen als gevolg. Het opvangen van recreanten binnen hetzelfde aantal hectares vraagt om intensiever beheer en intensievere recreatieve inrichting van het gebied. Ten tweede moeten mensen verder reizen om een rustige recreatieomgeving te vinden, wat ertoe kan leiden dat zij minder vaak recreëren dan ze zouden willen, of vaker de auto pakken om een recreatiebestemming te bereiken.

Omdat natuurgebieden een belangrijk deel van het huidige recreatieaanbod vormen, kan deze extra druk ook de balans tussen recreatie en natuur verstoren. Natuurbeheerders geven aan dat op

bepaalde plekken en momenten de draagkracht van natuurgebieden al wordt overschreden. Dit beeld kwam ook al naar voren in het vorige onderzoek. Het model gaat uit van een recreatiecapaciteit vanuit het perspectief van de recreant, de ecologische draagkracht van de gebieden is hier beperkt in meegenomen (zie ook bijlage 1 voor een toelichting op het model).

4.2 De recreatie-opgave in 2040

In de komende jaren groeit het inwoneraantal van Noord-Holland verder, dit heeft direct effect op de recreatieopgave. Op basis van het model verwachten we voor 2040 het volgende:

1. Het tekort aan recreatieruimte groeit in alle regio's verder, van in totaal bijna 30.000 hectare nu naar circa 31.500 hectare in 2040 (zie tabel 4.2). Dat is een toename van ongeveer 5 procent ten opzichte van 2024.
2. Vergeleken met de prognose uit het vorige onderzoek (2021/2022) valt de opgave voor 2040 circa 11% hoger uit. Dit kan deels verklaard worden doordat de bevolkingsgroei van de afgelopen jaren zich sterker dan verwacht heeft geconcentreerd in de steden (zie paragraaf 4.1).
3. De grootste toename van het tekort tot 2040 wordt verwacht in de Metropoolregio Amsterdam.
4. Ook de toeristische druk neemt naar verwachting toe richting 2040. Let op: Het bezoek van verblijfsgasten aan de recreatie- en natuurgebieden is in deze berekeningen niet meegenomen. Vooral in de kustregio's en rond Amsterdam moet daarom rekening worden gehouden met extra druk vanuit verblijfstoeristen die ook wandelen en fietsen in het buitengebied.
5. Deze modelmatige prognose houdt geen rekening met mogelijke veranderingen in het aanbod of in recreatiegedrag tussen nu en 2040.

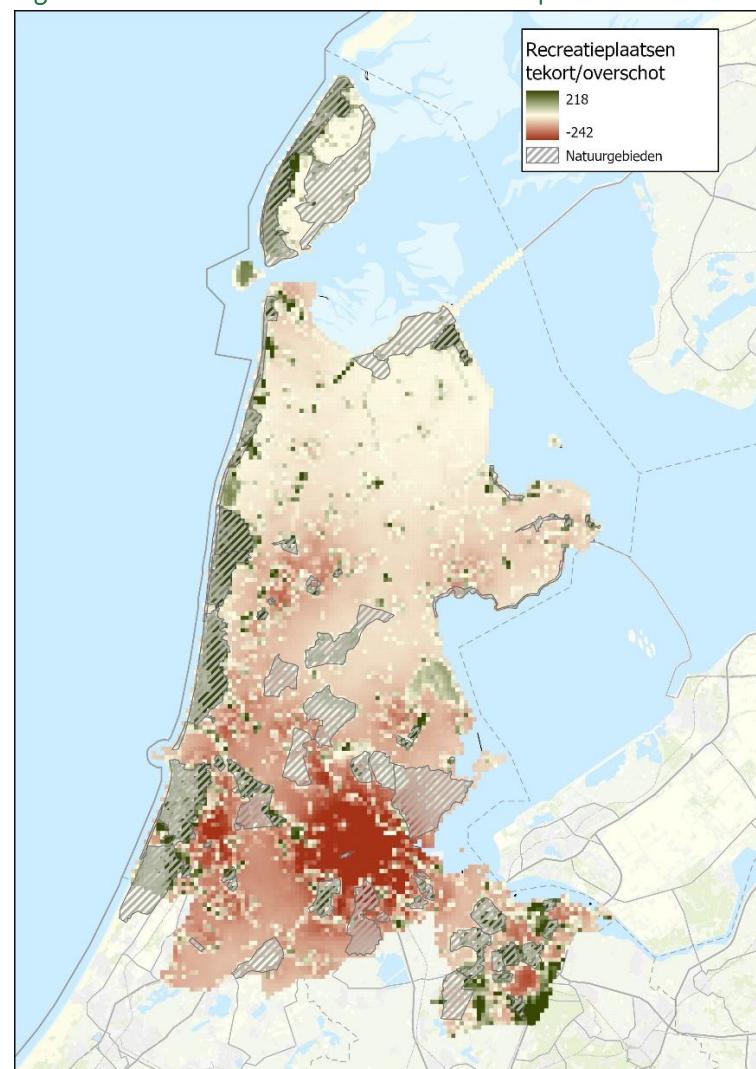

Deze conclusies sluiten aan bij de Brede Basismonitor Noord-Holland, die voor recreatieruimte zowel een licht negatieve huidige situatie als een licht negatieve trend signaleert. Onze analyse laat zien dat dit beeld op deelgebiedniveau sterk uiteenloopt: in Amsterdam, Amstelland-Meerlanden, Zaanstreek-Waterland en West-Friesland is de opgave zo groot dat hier gesproken kan worden van een sterk negatieve trend als het aanbod onveranderd blijft.

Tabel 4.2 Berekende tekorten groene uitloopruijnte in 2040

Regio	Saldo recreatieplaatsen behoefte-aanbod in 2040	Recreatie-tekort 2040 (opgave in ha)	Toename percentage recreatie-opgave 2024 - 2040
Alkmaar en omstreken	-28.263	3.140	1%
Amstelland en Meerlanden	-62.727	6.970	11%
Amsterdam	-78.829	8.759	7%
Gooi en Vechtstreek	-14.180	1.576	2%
IJmond	-8.588	954	2%
Kop van Noord-Holland	-15.973	1.775	1%
West-Friesland	-22.878	2.542	1%
Zaanstreek-Waterland	-40.531	4.503	4%
Zuid-Kennemerland	-11.784	1.309	3%
Totaal	-283.753	31.528	5%

Figuur 4.2 Saldo aanbod en behoefte in recreatieplaatsen in 2040

4.3 Conclusies per deelregio

Tabel 4.3 bevat de belangrijkste ontwikkelingen, knelpunten en uitdagingen per deelregio samen. Hierbij wordt steeds een vergelijking

gemaakt tussen de ontwikkeling van recreatieruimte en natuur in de periode 2017-2022, de druk op netwerken en gebruik, de relatie met geplande woningbouw, en de verwachte opgave in 2040.

Tabel 4.3 Overzicht analyse per deelregio

Deelregio	Ontwikkeling recreatieterrein/ bos/natuur 2017-2022	Netwerken & gebruik	Woningbouwplannen t.o.v. natuurgebieden	Recreatieopgave 2040 (model)	Uitdagingen
Amstelland-Meerlanden	Sterke afname recreatieterrein (-318 ha) Afname natuur (-104 ha)	Zeer hoge gebruiksdruk (o.a. Amstelscheg, Amsterdamse Bos); netwerk deels aanwezig maar ongelijk verdeeld.	- (hoge druk, veel woningbouwplannen in /nabij natuur).	Groot tekort (7.000 ha in 2040).	Groot en groeiend tekort aan recreatieruimte, hoge gebruiksdruk groengebieden. Noodzaak tot uitbreiding én betere spreiding en ontsluiting.
Amsterdam	Toename (+219 ha), vooral stedelijk groen Lichte afname natuur (-48 ha) beperkte relatie met buitengebied	Afhankelijk van intensief gebruikt stedelijk groen en verbindingen naar buitengebied.	- (hoge druk, veel woningbouwplannen in nabij natuur).	Zeer groot tekort (8.750 ha in 2040).	Zeer hoge recreatiedruk en afhankelijkheid van stedelijk groen. Opgave is vergroening stedelijke omgeving en overgangen. Door beperkte ruimte zijn goede en snelle verbindingen essentieel, evenals aanbod vanaf OV-punten (duurzame) bereikbaarheid van recreatieruimte.
Gooi en Vechtstreek	Lichte toename (+99 ha) recreatieterrein, sterke toename natuur (+1.199 ha), afname bos. Verschuiving binnen groentypen	Hoge padendichtheid en intensief gebruik; deels beperkte toegankelijkheid (niet-openbare paden).	+ (lage druk, weinig woningbouwplannen nabij natuur).	Behoorlijk tekort (1.500 ha), i.r.t. kwetsbare natuur mogelijk knelpunten.	Toenemende druk op intensief gebruikte natuurgebieden: spanningsveld natuurwaarden en recreatie; grote verschillen in toegankelijkheid in de regio. Anticiperen op het toekomstig tekort in 2040 en ontlasten / beschermen natuur.
IJmond	Afname zowel recreatieterrein (-20 ha) als natuur (-36 ha) en bos. Structurele afname van groen en recreatie	Beperkter en minder robuust netwerk; risico op afnemende natuur- en recreatiekwaliteit en gebruik.	+/-	Beperkt tekort (1.000 ha in 2040) i.r.t. kwetsbare natuur mogelijk knelpunten.	Voor de toekomst zien we toenemende tekorten, balans in gevaar. Overschrijding draagkracht in natuurgebieden. Verbeteren kwaliteit en robuustheid van netwerken en verbindingen.
Zuid-Kennemerland	Afname recreatieterrein (-50 ha), toename natuur (+82 ha) Verschuiving van recreatie naar natuur	Hoge padendichtheid en intensief gebruik (duinen/kust); hoge druk op gebieden.	+ (lage druk, weinig woningbouwplannen nabij natuur).	Behoorlijk tekort (1.300 ha in 2040) i.r.t. kwetsbare natuur mogelijk knelpunten.	Voor de toekomst zien we toenemende tekorten, door (boven)regionale vraag en toerisme; balans in gevaar. Overschrijding draagkracht in natuurgebieden. Verbeteren kwaliteit en robuustheid van netwerken en verbindingen.

					Noodzaak tot spreiding en ontwikkelen van aanbod buiten natuur; kwalitatief en kwantitatief.
Kop van Noord-Holland	Toename zowel recreatieterrein (+210 ha) als natuur (+186 ha) en bos Groei van alle groentypen.	Relatief lage padendichtheid en grofmazige netwerken.	+-	Behoorlijk tekort (1.750 ha in 2040).	Relatief veel ruimte voor recreatie. Behoorlijke vraag naar recreatieterrein in toeristisch hoogseizoen vanwege fors aantal logiesaccommodaties. Aantrekken van recreatie en toerisme voor het stimuleren van de economie en voorz. Niveau. Werken aan lokale tekort (bij Den Helder). Betere ontsluiting en activering van bestaand aanbod. Fijnmaziger maken van de padennetwerken.
Regio Alkmaar	Toename recreatieterrein (+284 ha) en sterke toename natuur (+1.513 ha), lichte afname bos Per saldo groei van recreatief groen.	Sterke wandelhotspots (Schoorl, duinen); aanbod en gebruik qua recreatie in balans.	- (hoge druk, veel woningbouwplannen in nabij natuur).	Behoorlijk tekort (3.140 ha in 2040).	Tekort in recreatieterrein, versterkt door bevolkingstoename. Druk op populaire gebieden (duinen) door zowel inwoners als toeristen. Aandacht voor draagkracht duingebieden en behoud natuurkwaliteit is nodig. Door toekomstige toename van tekorten; noodzaak tot spreiding van recreatie.
Zaanstreek-Waterland	Afname recreatieterrein (-147 ha) en sterke toename natuur (+4.933 ha) Mogelijk verschuiving van recreatie naar natuur	Lage padendichtheid en beperkte toegankelijkheid.	- (hoge druk, veel woningbouwplannen in /nabij natuur).	Groot tekort (4.500 ha in 2040).	Toename natuurareaal, maar het landschap heeft (nog) een te beperkte toegankelijkheid. Recreatietekort is daardoor mogelijk een onderschatting van het daadwerkelijke tekort. De opgave zit voornamelijk in het toegankelijk maken en verbinden van aanbod en behoefte.
West-Friesland	Toename recreatieterrein (+204 ha) Bos en natuur Nagenoeg stabiel	Lage nabijheid en weinig fijnmazige netwerken rond kernen.	- (hoge druk, veel woningbouwplannen).	Behoorlijk tekort (2.500 ha in 2040).	Tekort aan recreatieterrein, wat toeneemt in de toekomst. Verbeteren van de nabijheid van groen rond kernen door fijnmaziger maken van de padennetwerken. Noodzaak tot uitbreiding aanbod én betere bereikbaarheid. In toeristisch seizoen versterking van de recreatiedruk vanwege relatief groot aandeel slaapplaatsen in verblijfsaccommodaties.

Investeren in groene recreatieruimte loon

5 Investeren in groene recreatieruimte loont!

Noord-Holland staat voor de uitdaging om voldoende ruimte voor recreatie te realiseren in een provincie waar de ruimte schaars is. In dit hoofdstuk staat waarom die opgave noodzakelijk én urgent is.

De recreatieve opgave vraagt om actie

Uit voorgaande hoofdstukken blijkt dat de vraag naar recreatieruimte in Noord-Holland de komende jaren verder zal toenemen. Dit komt vooral door een groeiend aantal inwoners. Tegelijkertijd staat de beschikbare ruimte onder druk. Er zijn meerdere ruimteclaims vanuit o.a. waterbeheer, woningbouw, etc. Het recreatieve aanbod groeit nog niet automatisch mee met deze ontwikkeling. Vooral in en rondom de verstedelijkte delen van Noord-Holland ontstaan daardoor tekorten aan recreatieruimte. Daarmee dreigt een recreatieparadox te ontstaan: juist op het moment dat de behoefte aan groene en blauwe recreatieruimte groeit, staan de ruimte en middelen om die recreatieruimte te realiseren onder druk. Hoewel voldoende aantrekkelijke recreatieruimte overal belangrijk is, verschilt de urgentie en noodzaak per regio, zie figuur 5.1.

Recreatie is een basisbehoefte

Maar waarom is de recreatieve opgave eigenlijk zo urgent? Recreatie is geen luxe of een vrijblijvend concept, maar een essentieel onderdeel van ons dagelijks leven. Het is daarom ook onderdeel van Artikel 22 van de Grondwet. Lid drie van dit artikel geeft aan dat de overheid voorwaarden schept voor vrijetijdsbesteding. Dit is een grondrecht dat betekent dat de

overheid zich actief moet inzetten voor recreatieve mogelijkheden en voorzieningen voor al haar burgers.

Figuur 5.1 Prioritering recreatieve opgave

Recreatie draagt bij aan maatschappelijke opgaven

Naast dat recreatie een basisbehoefte is, wordt ook steeds duidelijker dat aantrekkelijke recreatieve voorzieningen op veel vlakken een positieve bijdrage leveren: aan gezondheid (mentaal en fysiek), en welzijn, economische ontwikkeling, sociale cohesie, klimaatadaptatie, efficiënt ruimtegebruik en het creëren van draagvlak voor natuur, zoals beschreven in het volgende kopje 'het belang van recreatie'. Daarnaast is groene recreatieruimte dichtbij huis niet voor iedereen even vanzelfsprekend, maar juist voor sommige groepen inwoners extra belangrijk. Inwoners zonder tuin, zonder auto of met minder financiële mogelijkheden zijn sterker aangewezen op toegankelijke openbare ruimte in de directe woonomgeving. Dat geldt ook voor dichtbebouwde wijken en gebieden met veel hoogbouw. Investeren in recreatief groen draagt daarmee niet alleen bij aan gezondheid en ontmoeting, maar ook aan kansengelijkheid. Kortom, recreatieruimte draagt bij aan maatschappelijke opgaven. Uit onderzoek blijkt dat elke euro die wordt geïnvesteerd in groene (recreatie)ruimte minimaal het achtvoudige oplevert³. Gezien dat én het grondwettelijke belang van recreatie is het essentieel dat de recreatieve opgave een volwaardige plek krijgt in ruimtelijke ontwikkelingen.

Het belang van recreatie

Ruimte voor recreatie levert een belangrijke bijdrage aan uiteenlopende maatschappelijke opgaven. De kaders rechts in beeld en op de volgende pagina laten zien welke meerwaarde recreatie biedt en waarom het van belang is om recreatie vroegtijdig mee te koppelen aan ruimtelijke ontwikkelingen.

³ Europese Natuurherstelverordening (2024).

Gezondheid en welzijn

Toegang tot groen dichtbij huis:

- stimuleert bewegen (wandelen, sporten, spelen)
- helpt stress te verminderen en draagt bij aan mentaal herstel
- draagt bij aan een gezonde leefstijl; het stimuleert bewegen, ontspanning en ontmoeting. Hierdoor kan recreatieruimte bijdragen aan het voorkomen van gezondheidsproblemen.
- bevordert ontmoeting, sociale verbinding en ontspanning
- draagt bij aan een betere leefomgeving door verkoeling, minder geluidshinder en betere luchtkwaliteit
- draagt bij aan kansengelijkheid. Niet iedereen heeft dezelfde mogelijkheden om verder weg natuur of recreatiegebieden te bezoeken. Vooral voor kinderen, ouderen, mensen zonder auto en inwoners met een lager inkomen is groen in de directe leefomgeving belangrijk. Door recreatieruimte mee te koppelen aan woningbouw en gebiedsontwikkeling wordt een gezonde leefomgeving voor meer groepen bereikbaar. Het helpt om de gezondheidsverschillen tussen groepen te verkleinen.

Bron: Handleiding natuur en gezondheid (Maas & Postma, 2025)

Draagvlak voor natuur

Het realiseren van groen creëert draagvlak voor natuur:

Recreatieruimte zorgt ervoor dat mensen natuur en landschap kunnen beleven en gebruiken. Daardoor ontstaat meer waardering voor de groene omgeving. Mensen voelen zich sneller verbonden met plekken waar zij wandelen, sporten, spelen of ontspannen. Dit kan het draagvlak vergroten voor investeringen in natuur, landschap en biodiversiteit.

Bron: Handleiding natuur en gezondheid (Maas & Postma, 2025)

Economische waarde

Groene woonomgevingen:

- versterken het vestigingsklimaat voor bedrijven. In een krappe arbeidsmarkt worden prettige, gezonde en groene werkomgevingen steeds belangrijker om werknemers aan te trekken en te behouden.
- maken gebieden aantrekkelijker voor bewoners. Zo zorgt groen in de omgeving voor een waardestijging van vastgoed; onderzoek toont aan dat woningen in een groene omgeving 4% – 15% meer waard zijn. Bij een gemiddelde woningwaarde van €473.000 betekent dit ca. €19.000 – €71.000 waardestijging per woning. Dit leidt tot: extra OZB-opbrengsten van €23 – €85 per woning per jaar

Bron: Werklandschappen van de Toekomst (2026), De invloed van groen en water op de transactieprijzen van woningen (WUR, Alterra, 2004)

Maatschappelijke waarde

Investerings in groen en recreatieruimte in en om te stad leveren brede maatschappelijke baten op: In de MRA-businesscase worden de kosten voor groen om de stad geraamd op circa € 1,63 miljard, tegenover circa € 14,66 miljard aan monetariseerbare maatschappelijke baten. Deze investeringen zorgen onder meer voor vermindering van hittestress, natuurtoerisme, actieve mobiliteit, gezondheidswinst en klimaatmitigatie. Daarmee is recreatieruimte niet alleen een kostenpost, maar een investering die meerdere maatschappelijke opgaven tegelijk ondersteunt.

Bron: Maatschappelijke businesscase groen in en om de stad (Rebel, 2024)

Klimaatadaptatie en ecosysteemdiensten

Groene gebieden dragen bij aan:

- vermindering van hittestress
- waterberging en infiltratie
- verbetering luchtkwaliteit
- versterking biodiversiteit
- het realiseren van ecologische schakels: groene (bedrijven)terreinen kunnen uitgroeien tot ecologische schakels tussen stedelijk groen en buitengebied (Werklandschappen van de Toekomst, 2026).
- Recreatieruimte en groen kunnen helpen om versteende gebieden klimaatbestendiger te maken. Vooral op bedrijventerreinen, waar veel verharding aanwezig is, kan vergroening bijdragen aan verkoeling, wateropvang en het beperken van schade door extreme neerslag.

Bron: Handleiding natuur en gezondheid (Maas & Postma, 2025); Werklandschappen van de Toekomst (2026)

Efficiënt ruimtegebruik en spreiding recreatiedruk

Door groen dichtbij huis te realiseren:

- wordt dagelijkse recreatie lokaal opgevangen
- neemt druk op kwetsbare natuurgebieden af
- wordt mobiliteit (auto) verminderd

Door recreatie ook mee te koppelen op werklocaties worden ook deze locaties multifunctioneel waar niet alleen werknemers en -gevers gebruik van kunnen maken, maar ook omwonende.

Bron: Werklandschappen van de Toekomst (2026)

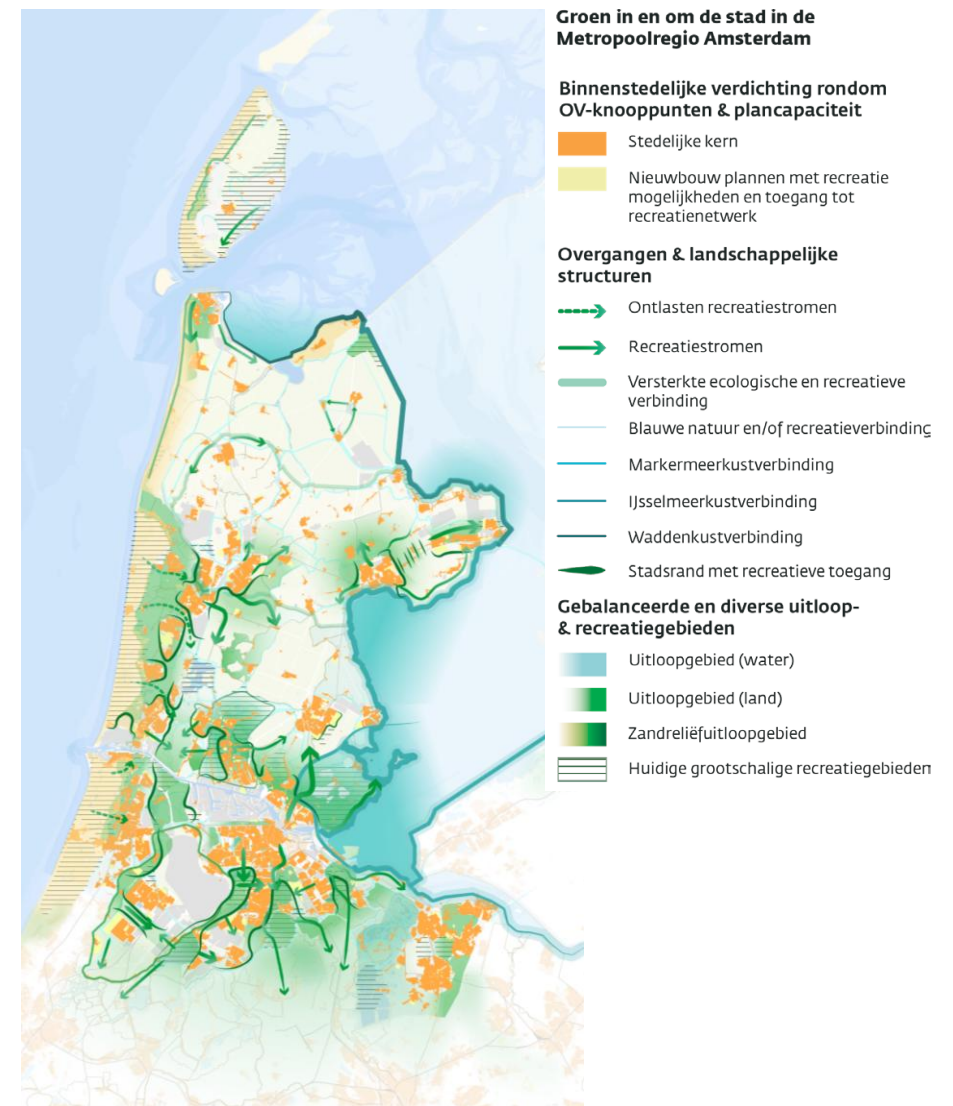
Noord-Holland werkt aan ruimte voor recreatie

Het belang van recreatie wordt onderstreept door de provincie Noord-Holland. In haar concept-Omgevingsvisie⁴, hét perspectief op de ruimte, geeft de provincie dan ook veel aandacht aan recreatie, zie figuur 5.2 rechts in beeld. De provincie zet voor recreatie in op:

- Zorgdragen voor voldoende recreatieve mogelijkheden voor de inwoners van Noord-Holland, zodanig dat ze de gelegenheid hebben om dicht bij huis te recreëren.
- Zorgdragen voor voldoende recreatieve locaties voor bewoners en bezoekers via een goed toegankelijk recreatief netwerk, en voor voldoende zwemwater van goede kwaliteit.

Groene recreatieruimte versterkt daarmee ook de economische vitaliteit van Noord-Holland. Aantrekkelijke groene en waterrijke gebieden dragen bij aan een goed vestigingsklimaat en maken regio's aantrekkelijker voor bewoners, werknemers, bezoekers en ondernemers. Ook biedt recreatief medegebruik van het landelijk gebied kansen voor nieuwe verdienmodellen, zoals agrotourisme, kleinschalige horeca, verkoop aan huis of beleefbare routes. Daarmee draagt investeren in recreatief groen ook bij aan een toekomstbestendige vrijetijdseconomie.

Figuur 5.2 “Wonen, werken, recreëren: stad-landrelaties & uitloopgebieden” (bron: Omgevingsvisie)

⁴ [Concept ontwerp omgevingsvisie Noord-Holland 15-4-2026.pdf](#)

Noord-Holland wil recreatie laten meegroeien met ruimtelijke opgaven

Recreatie komt in de omgevingsvisie vooral terug in relatie tot leefbaarheid, gezondheid, omgevingskwaliteit, de aantrekkelijkheid van Noord-Holland als woon- en leefomgeving en de toegankelijkheid van groen, water en landschap. In de omgevingsvisie wordt recreatie vooral gepositioneerd als opgave die kan meegroeien met andere ruimtelijke opgaven zoals de ontwikkeling van woningen en verdichting. Ook bij het groenblauwe raamwerk, overgangszones tussen stad en land, natuurontwikkeling, kust- en dijkversterking, veenweidegebieden en energie- en infrastructuuropgaven worden kansen benoemd om recreatie mee te nemen. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om recreatieve routes, betere verbindingen tussen stad en land, toegankelijke groengebieden, recreatief medegebruik van het landelijk gebied en het beleefbaar maken van landschappen en ruimtelijke transitie.

Meekoppelen én eigen inzet als strategie

De provincie Noord-Holland wil recreatie laten meegroeien met de ruimtelijke ontwikkeling van de provincie. Daarvoor zijn twee sporen van belang. Het eerste spoor is het benaderen van recreatie als zelfstandige ruimtelijke opgave. Het tweede spoor is het benutten van koppelkansen met andere ruimtelijke opgaven.

Spoor 1: recreatie als zelfstandige opgave

Zoals in hoofdstuk 2 toegelicht, beschikt Noord-Holland over recreatiegebieden, natuurgebieden, landschappen en routestructuren die een belangrijke rol spelen in het dagelijks recreatiegebruik. Samen met beheerders kan worden onderzocht waar deze gebieden beter recreatief benut of versterkt kunnen worden, bijvoorbeeld door de toegankelijkheid, spreiding, zonering, entrees, routes of voorzieningen te verbeteren. Daarbij geldt dat niet ieder gebied meer recreatie kan of moet opvangen:

de draagkracht van natuur, landschap en omgeving blijft leidend. Aandachtspunt is dat ook dit om financiële middelen vraagt, aangezien terreinbeheerders beperkte middelen voor recreatie hebben.

Kortom, het eerste spoor vertrekt vanuit de recreatieve sector zelf. Waar is het nodig én mogelijk om – zelfstandig vanuit recreatie – extra ruimte te realiseren, bijvoorbeeld door bestaande gebieden te versterken of nieuwe recreatiegebieden aan te leggen?

Spoor 2: recreatie meekoppelen met ruimtelijke opgaven

Het tweede spoor is het benutten van koppelkansen met andere ruimtelijke opgaven. Dat is efficiënt om de volgende redenen:

1. Veel ruimtelijke investeringen worden primair gedreven vanuit andere opgaven, zoals woningbouw, waterveiligheid, natuurontwikkeling, mobiliteit, energie of economische ontwikkeling. Recreatie is zelden de primaire aanleiding voor ruimtelijke investeringen.
2. Het meekoppelen van recreatie betekent dat het hierdoor tegelijkertijd een plek krijgt in uitvoering, programmering en financiering. Zeker gezien het feit dat beschikbare ruimte en financiële middelen vaak beperkt zijn. Juist nu grote investeringen gepland zijn in woningbouw, waterbeheer, natuur, energie en mobiliteit, kan recreatie relatief efficiënt worden toegevoegd. Daarmee wordt ook invulling gegeven aan de ambities uit de Omgevingsvisie op het gebied van leefbaarheid, gezondheid en omgevingskwaliteit.

In dit rapport ligt de nadruk op het 2^e spoor: meekoppelen van recreatie. Daarmee wordt niet bedoeld dat de recreatieopgave alleen via meekoppelen kan worden opgelost. Een zelfstandige benadering vanuit

recreatie blijft nodig, maar daar wordt in recreatiebeleid aandacht aan gegeven.

Vroegtijdig meekoppelen

Bij het meekoppelen is het belangrijk om recreatieruimte vroegtijdig mee te koppelen in gebiedsontwikkelingen en fysieke ingrepen. Als recreatie vanaf het begin onderdeel is van de planvorming, kan ruimte relatief makkelijk worden gereserveerd en kunnen investeringen in grond, inrichting, waterberging, paden en groenstructuren worden gecombineerd met andere opgaven.

Wanneer recreatie pas in een later stadium wordt toegevoegd, is de beschikbare ruimte vaak al ingevuld door functies als wonen, werken, infrastructuur of parkeren. Daardoor wordt het lastiger en kostbaarder om nog voldoende recreatieruimte te realiseren. Vroegtijdig meekoppelen helpt om de recreatieparadox te voorkomen én voorkomt dat recreatie een restopgave wordt. Daarnaast vergroot het de kans dat ook doelen op het gebied van gezondheid, klimaatadaptatie, leefbaarheid en omgevingskwaliteit integraal worden meegenomen.

Welke ruimtelijke opgaven en fysieke ingrepen bieden hiervoor de meeste kansen? Daar gaan we in het volgende hoofdstuk op in.

Ruimtelijke opgaven Noord-Holland

6 Ruimtelijke opgaven in Noord-Holland

Als recreatie moet meegroeien met andere ruimtelijke opgaven, welke ruimtelijke opgaven zijn dat dan precies? Dit hoofdstuk beschrijft welke opgaven spelen en welke fysieke veranderingen zij met zich meebrengen.

6.1 Noord-Holland in beweging

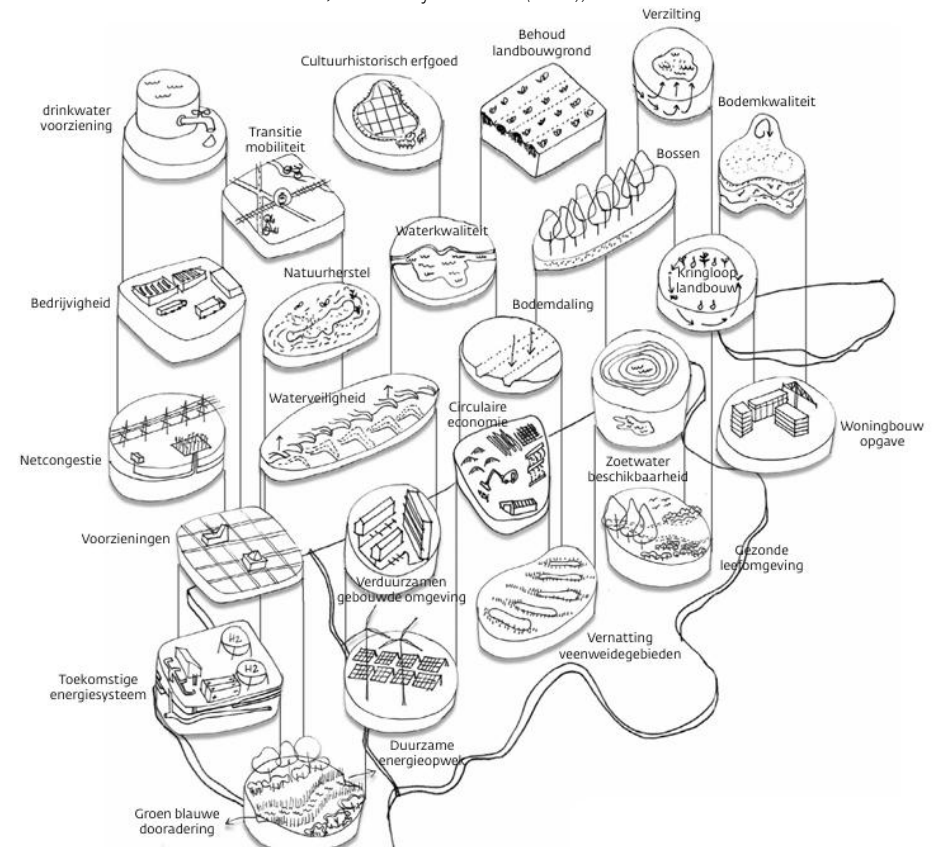
De provincie Noord-Holland staat voor meerdere grote transities die allemaal om ruimte vragen. In figuur 6.1 rechts in beeld is een overzicht van de opgaven weergegeven.

In de omgevingsvisie staat aangegeven hoe de provincie met die ruimte om wil gaan. Het uitgangspunt is “dat Noord-Holland een vitale provincie blijft, waar het goed leven is in een omgeving die gezond, veilig en van goede kwaliteit is. Een Noord-Holland waar ruimte is voor mensen, natuur en bedrijvigheid. Het is een Noord-Holland dat mee kan bewegen met ontwikkelingen en daarmee toekomstbestendig is. Een Noord-Holland dat verantwoordelijkheid neemt voor haar aandeel in nationale, Europese en mondiale opgaven.”

Figuur 6.2 op de volgende pagina schetst de integrale visie van Noord-Holland als geheel, volgens de Omgevingsvisie.

Figuur 6.1 Opgaven provincie Noord-Holland

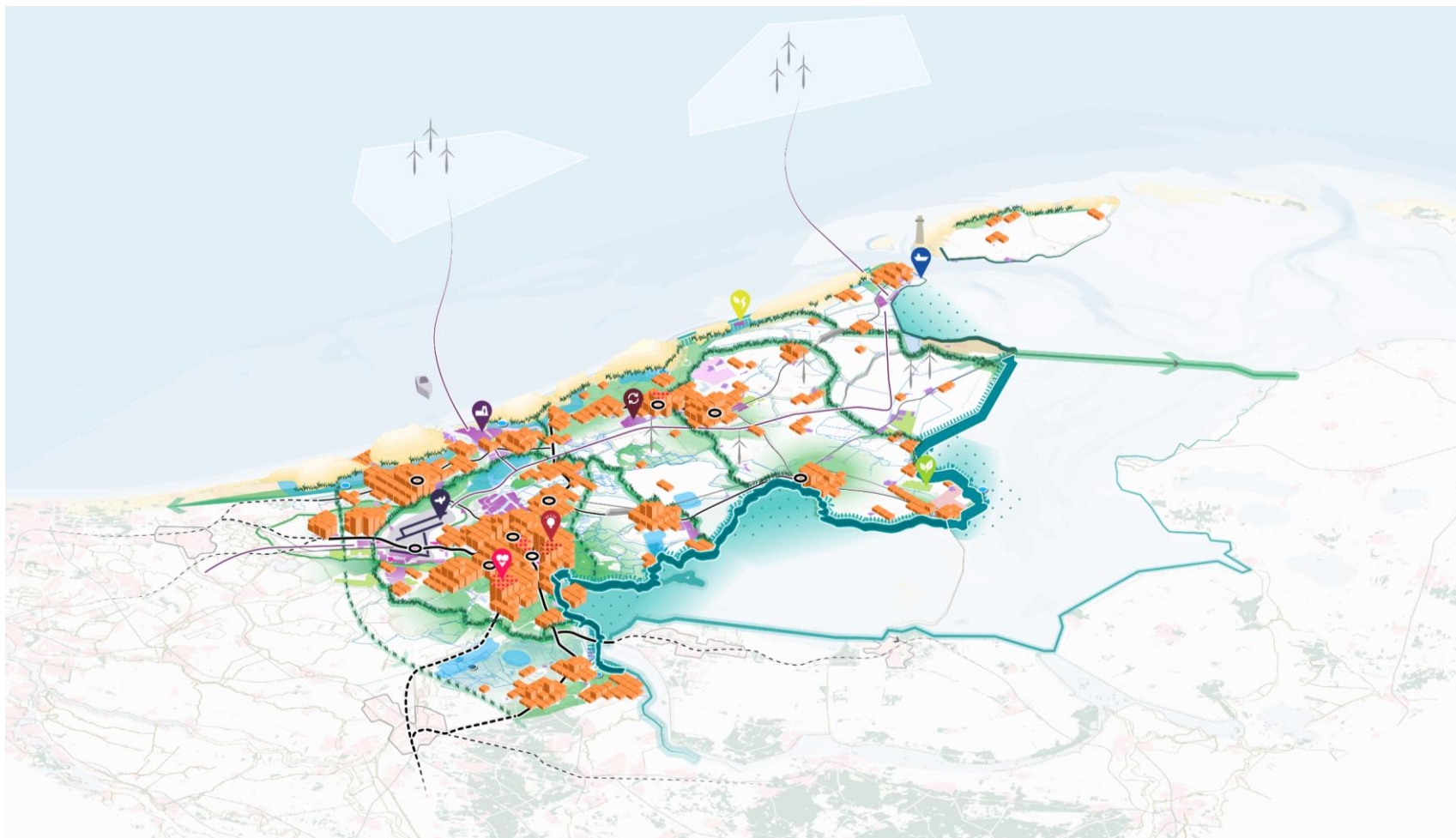
Bron: Provincie Noord-Holland, “Ruimtelijk Voorstel (2024))⁵.

⁵ [Ruimtelijk Voorstel digitale versie 30 09 2024.pdf](#)

Figuur 6.2 Integrale visie op Noord-Holland als geheel (Concept omgevingsvisie Noord-Holland, 2026)⁶

⁶ [Concept ontwerp omgevingsvisie Noord-Holland 15-4-2026.pdf](#)

Om richting te geven aan de keuzes, zijn een aantal uitgangspunten en afwegingsprincipes opgesteld. Voor de context van dit traject zijn vooral de volgende elementen uit de Omgevingsvisie relevant:

- Vanuit de **uitgangspunten** staan leefbaarheid centraal en wordt de diversiteit van landschappen en leefomgevingen gezien als een kwaliteit van Noord-Holland.
- Vanuit de **afwegingsprincipes** wordt gestuurd op zuinig ruimtegebruik, het combineren van functies en het versterken van een gezonde leefomgeving.

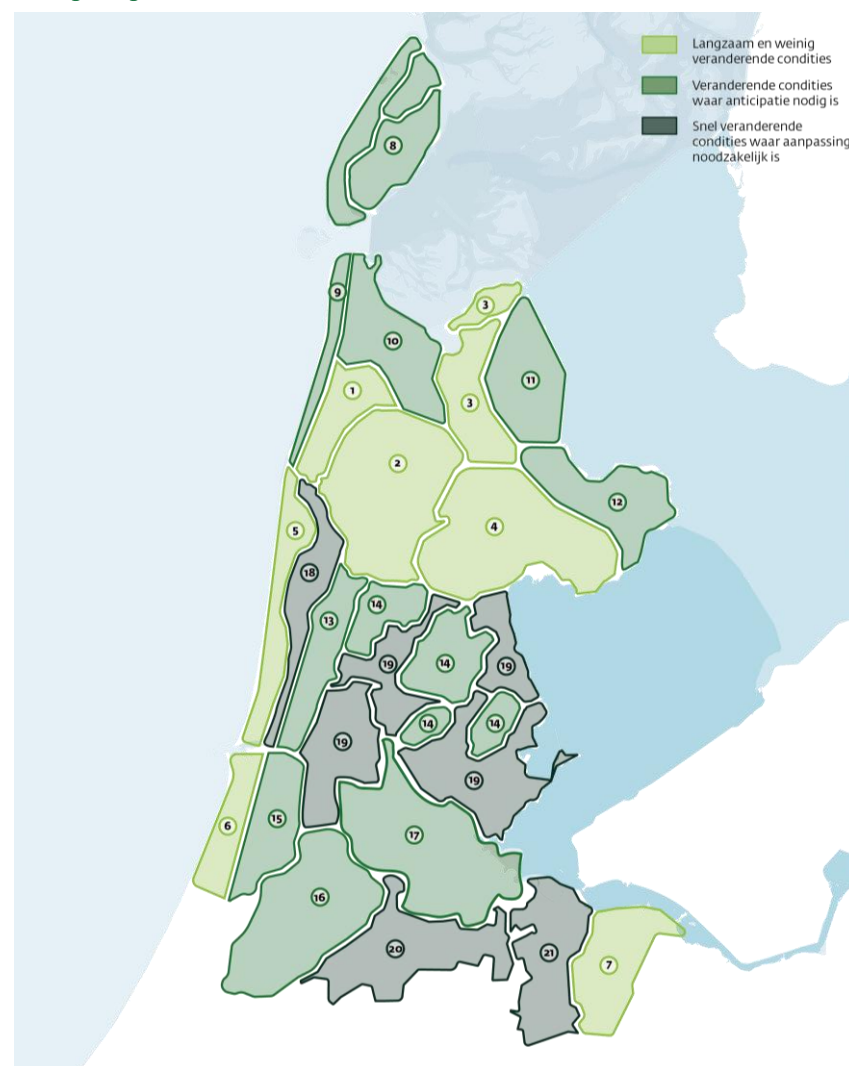
Deze uitgangspunten en afwegingsprincipes maken duidelijk dat ruimtelijke ontwikkeling in Noord-Holland vraagt om slimme keuzes: wat past waar en welke functies kunnen worden gecombineerd? Het water- en bodemsysteem vormt daarbij een belangrijke onderlegger; natuurlijke kenmerken zoals bodemtype, waterveiligheid, waterbeschikbaarheid en bodemdaling bepalen mede welke functies op een plek passend zijn. In de volgende paragraaf brengen we eerst de ruimtelijke opgaven en fysieke veranderingen in beeld. Daarmee ontstaat de basis om te bepalen waar recreatie kansrijk kan worden meegekoppeld.

Voor recreatie zijn niet alleen deze ruimtelijke opgaven zelf relevant, maar vooral de fysieke ingrepen en veranderingen die daaruit voortkomen. Juist daar waar ruimte opnieuw wordt ingericht, functies veranderen en/of een fysieke ingreep wordt gedaan, liggen kansen om recreatie mee te koppelen.

Zo zien we bijvoorbeeld op figuur 6.3 rechts in beeld dat de veranderende water- en bodemcondities veel invloed hebben op de plekken die veranderen. Hierin is te zien dat er gebieden zijn waar weinig veranderende condities zijn, maar ook gebieden waar anticipatie nodig is en waar aanpassing noodzakelijk is. Dit is bedoeld ter illustratie dat juist op deze plekken waar veranderingen plaats moeten vinden, het zinvol is

om recreatie mee te koppelen. Het gaat bij het meekoppelen van recreatie dus niet zozeer op de opgave, maar vooral om de fysieke ingreep of verandering.

Figuur 6.3 Signaalkaart dynamiek van veranderende water- en bodemcondities (Omgevingsvisie)

6.2 Wat speelt er in de ruimte?

De Omgevingsvisie laat zien dat Noord-Holland de komende jaren op veel plekken fysiek verandert. De grootste veranderingen komen voort uit de volgende opgaven:

- Verstedelijking en woningbouw
- Transitie van het landelijk gebied
- Klimaatadaptatie
- Waterbeheer
- Natuur
- Energietransitie
- Economische clusters en netwerken
- Mobiliteit

Per opgave zijn de belangrijkste fysieke ingrepen/veranderingen samengevat in figuur 6.4 rechts in beeld⁷. In bijlage 2 is gedetailleerde informatie weergegeven.

⁷ Op basis van de diverse lopende programma's en het proces van het [vernieuwen van de omgevingsvisie](#) (o.a. 'Startnotitie Regie op de Ruimte', 'Op weg naar het Ruimtelijk Voorstel', 'Richtingen en ambities')

Figuur 6.4 Samenvatting fysieke ingrepen/veranderingen per opgave

Verstedelijking en woningbouw	In en rond bestaande steden en kernen wordt verdicht en worden nieuwe woongebieden ontwikkeld. Dit leidt tot herinrichting van stedelijke gebieden, nieuwe woonmilieus en veranderingen in de openbare ruimte.
Transitie van het landelijk gebied	Het landelijk gebied verandert door opgaven rondom landbouw, natuur, water en bodem. Denk aan extensivering van landbouw, functieverandering van agrarische gronden, vernatting van veenweidegebieden en de ontwikkeling van groenblauwe structuren.
Klimaatadaptatie	Klimaatverandering vraagt om een andere inrichting van stad en land. Denk aan wateropvang, vergroening, klimaatbuffers, verkoeling en het klimaatbestendig inrichten van overgangszones.
Waterbeheer	Waterveiligheid, waterbeschikbaarheid en drinkwater vragen om fysieke ingrepen zoals kust- en dijkversterking, waterberging, aanpassing van watersystemen en maatregelen rond vernatting en verzilting.
Natuur	De provincie werkt aan natuurontwikkeling, versterking van biodiversiteit, ecologische verbindingen, het Natuurnetwerk Nederland en groenblauwe structuren. Ook zonering in kwetsbare natuurgebieden speelt hierbij een rol.
Energietransitie	De energietransitie vraagt ruimte voor duurzame opwek, opslag en transport van energie. Dit leidt tot nieuwe energie-infrastructuur, netwerkverzwaring, energiehubs en ruimtelijke inpassing van energieprojecten.
Economische clusters en netwerken	Economische ontwikkeling vraagt ruimte voor bedrijvigheid, circulaire economie, digitale infrastructuur en intensiever gebruik van bestaande clusters. Dit leidt tot herstructurering, verdichting en kwaliteitsverbetering van werklocaties.
Mobiliteit	Door o.a. bevolkingsgroei en verstedelijking neemt de mobiliteitsvraag toe. Daarom wordt ingezet op versterking van OV, fietsnetwerken, regionale verbindingen en multimodale knooppunten.

6.3 Prioritering fysieke ingrepen

De grootste kansen om recreatie mee te koppelen liggen in regio's waar de meest ingrijpende ruimtelijke veranderingen plaatsvinden. Dit betreft opgaven die leiden tot duidelijke gebiedsdruk, fysieke ingrepen, functieveranderingen of richtinggevende keuzes voor de inrichting van het gebied. In figuur 6.5 is per regio de prioriteit van de fysieke ingrepen weergegeven. Deze prioritering is gebaseerd op de urgentie en omvang van de ruimtelijke opgaven, de intensiteit van de benodigde fysieke ingrepen en de mate waarin verschillende transitie's samenkomen (stapeling). Hoe hoger de prioriteit, hoe groter en urgenter de ruimtelijke opgave en hoe meer kansen er ontstaan om recreatie in de planvorming te integreren.

We zien dat er in Amstelland-Meerlanden sprake is van een stapeling van grote opgaven, waaronder woningbouw, water en natuur. In Amsterdam is eveneens sprake van omvangrijke opgaven, met name op het gebied van woningbouw en water, in een gebied met zeer beperkte ruimte. In deze regio's is de kansrijkheid om recreatie te koppelen aan andere ruimtelijke ontwikkelingen het grootst.

In Gooi en Vechtstreek is er sprake van minder en kleinschaligere ruimtelijke opgaven, voornamelijk op het gebied van natuur en mobiliteit. Daardoor zijn er relatief minder kansen om recreatie mee te koppelen aan fysieke ingrepen.

Deze prioritering geeft inzicht in waar de meeste kansen ontstaan om recreatie integraal mee te nemen in ruimtelijke ontwikkelingen (zie bijlage 3 voor een uitgebreide uitwerking van de werkwijze).

Figuur 6.5 Prioritering fysieke ingrepen op kaart

Kansen voor recreatie

7 Kansen voor recreatie

In de voorgaande hoofdstukken zijn de recreatieve opgave, het belang van investeren in recreatieruimte en de ruimtelijke ontwikkelingen in Noord-Holland beschreven. In dit hoofdstuk brengen we beide samen en geven we per bestuurlijke regio een strategie die het meest passend is om recreatie mee te koppelen.

7.1 Van opgave naar actie

In voorgaande hoofdstukken werd duidelijk wat de recreatieve opgave per regio is, waarom investeren in recreatieruimte belangrijk is en waarom meekoppelen met andere ruimtelijke opgaven een logische strategie is. En ook welke ruimtelijke ontwikkelingen en fysieke ingrepen de komende jaren plaatsvinden. Nu is het tijd om beide perspectieven (recreatie en ruimtelijke opgaven) samen te brengen.

De realisatie van recreatieruimte vraagt om maatwerk per regio. Niet iedere regio heeft namelijk dezelfde inzet. Zo zagen we in hoofdstuk 4 (tabel 4.3) bijvoorbeeld dat er in Amstelland-Meerlanden een groot en groeiend tekort aan recreatieruimte is, i.c.m. een hoge gebruiksdruk in de bestaande groengebieden. In de Kop van Noord-Holland is juist relatief veel ruimte voor recreatie, met een lage benutting.

Tegelijkertijd laat de analyse van ruimtelijke opgaven (vorige hoofdstuk) zien dat de hoeveelheid en de impact van de fysieke ingrepen verschillen per regio. In Amstelland-Meerlanden spelen bijvoorbeeld grote fysieke veranderingen (o.a. door woningbouw, water en natuur), maar in bijvoorbeeld Gooi en Vechtstreek zijn de ingrepen anders van aard: daar is sprake van minder en kleinschaligere ruimtelijke opgaven, voornamelijk

op het gebied van natuur en mobiliteit. Daardoor zijn er relatief minder kansen om recreatie mee te koppelen aan fysieke ingrepen.

Kortom, in sommige gebieden ligt een urgentie om recreatie actief mee te nemen in vrijwel alle ruimtelijke ontwikkelingen, terwijl in andere gebieden recreatie vooral selectief kan worden meegekoppeld wanneer kansen zich logisch voordoen of tegen relatief lage maatschappelijke kosten integraal kunnen worden meegenomen. Door beide perspectieven (recreatie en ruimtelijke opgaven) samen te brengen, ontstaat inzicht in waar het kansrijk is om recreatie mee te koppelen aan ruimtelijke ontwikkelingen en fysieke ingrepen.

7.2 Strategie per regio

Kansrijkheid van meekoppelen

Een kansrijke koppeling ontstaat wanneer twee voorwaarden samenkomen: er is een recreatieve behoefte aanwezig (of deze ontstaat in de toekomst) én er vinden ruimtelijke ontwikkelingen of fysieke ingrepen plaats die voldoende omvang, urgentie en ruimtelijke impact hebben. Juist daar kunnen recreatieve functies relatief efficiënt worden toegevoegd aan ontwikkelingen die toch al plaatsvinden.

Uitvoeringsstrategie

Recreatie zou idealiter bij iedere ruimtelijke ontwikkeling als randvoorwaarde worden meegenomen. De beschikbare ruimte, financiële middelen en bestuurlijke capaciteit zijn echter beperkt. Daarom is prioritering nodig. De uitvoeringsstrategie geeft richting aan waar een actieve inzet op meekoppelen het meest urgent en kansrijk is. Aanvullend op het meekoppelen kan er ook onderzocht worden, samen met

beheerders, of bestaande groene recreatiegebieden beter benut kunnen worden.

We onderscheiden drie typen gebieden met elk een eigen uitvoeringsstrategie, op basis van de confrontatie van recreatieve urgentie en impact van de fysieke ingrepen.

1. **Topprioriteit.** Deze gebieden hebben de hoogste prioriteit voor het meekoppelen van recreatie. Hier is de recreatieve opgave groot én vinden veel of ingrijpende ruimtelijke ontwikkelingen plaats. Recreatie vraagt in deze gebieden om actieve en vroegtijdige inzet in planvorming, gebiedsontwikkeling en financiering. Het uitgangspunt is dat recreatie bij elke ruimtelijke ontwikkeling in het buitengebied een integraal onderdeel is en niet als aanvullende kans wordt gezien.
2. **Gemiddelde prioriteit.** In deze gebieden is de recreatieve opgave duidelijk aanwezig, maar minder urgent dan in de gebieden met topprioriteit. De impact van de fysieke ingrepen is in deze gebieden ook gemiddeld. Recreatie wordt hier vooral meegenomen bij lopende ontwikkelingen en fysieke ingrepen die toch al plaatsvinden. Recreatie wordt geïntegreerd in reeds geplande investeringen. De nadruk ligt op het benutten van logische koppelmomenten en het realiseren van recreatieve meerwaarde tegen beperkte extra kosten.
3. **Basisprioriteit.** In deze gebieden ligt de prioriteit voor het meekoppelen van recreatie lager. De recreatieve opgave is beperkter en/of er zijn minder fysieke ingrepen die directe aanleiding geven om recreatie mee te koppelen. Recreatie wordt hier selectief meegenomen wanneer zich logische kansen voordoen en wanneer dit goed aansluit bij een bestaande ontwikkeling. De inzet is erop gericht kansen te benutten zonder dat hiervoor grootschalige aanvullende investeringen nodig zijn.

Samen geven deze uitvoeringsstrategieën richting aan waar recreatie de meeste aandacht vraagt en waar meekoppelen het meest voor de hand ligt, zie figuur 7.1 hieronder en tabel 7.1 op de volgende pagina.

Figuur 7.1 Uitvoeringsstrategie per regio op kaart

Tabel 7.1 Uitvoeringsstrategie per regio gebaseerd op de impact van de fysieke ingrepen en prioriteit van de recreatieruimte

	Prioriteit recreatieruimte	Prioritering fysieke ingrepen	Uitvoeringsstrategie
Amsterdam	+	+	Topprioriteit: (Hoge) prioriteit recreatieruimte, veel/gemiddeld prioriteit fysieke ingrepen <i>Inzet: hoogste prioriteit voor het meekoppelen van recreatie. Recreatie moet vroegtijdig worden meegenomen en is een integraal onderdeel van ruimtelijke ontwikkelingen.</i>
Amstelland en Meerlanden	+	+	
Zaanstreek-Waterland	+	+	
West Friesland	+	+	
Alkmaar en omstreken	+	+	Gemiddelde prioriteit: Gemiddelde prioriteit recreatieruimte, gemiddelde prioriteit fysieke ingrepen <i>Inzet: recreatie vraagt om gerichte aandacht bij ruimtelijke ontwikkelingen. Recreatie moet worden meegenomen waar logische kansen ontstaan (bijv. tegen lage maatschappelijke kosten integraal meenemen bij geplande of bestaande ingrepen)</i>
Zuid-Kennemerland	+	+	
IJmond	+	+	Basisprioriteit: basisprioriteit recreatieruimte, weinig/gemiddelde prioriteit fysieke ingrepen <i>Inzet: recreatie selectief meenemen bij passende ontwikkelingen</i>
Kop van Noord-Holland	+	+	
Gooi en Vechtstreek	+	+	

Kortom, in de regio's Amsterdam, Amstelland-Meerlanden, Zaanstreek-Waterland en West-Friesland is het van belang om recreatie actief en vroegtijdig mee te koppelen bij de ruimtelijke opgaven en fysieke ingrepen. In Alkmaar en omstreken en Zuid-Kennemerland is er gerichte aandacht nodig voor het meekoppelen van recreatie, maar vooral wanneer het logisch is (bij lopende ontwikkelingen en geplande investeringen). In IJmond, Kop van Noord-Holland en Gooi en Vechtstreek

is de prioriteit lager (maar daardoor niet onbelangrijk!). Recreatie moet hier worden meegenomen wanneer zich logische kansen voordoen en wanneer dit goed aansluit bij bestaande ontwikkelingen.

Vervolgens is de vraag: **hoe** kan recreatie concreet mee worden genomen in de ruimtelijke opgaven en fysieke ingrepen? In de volgende hoofdstukken werken we de koppelkansen uit.

Koppelkansen in beeld

8 Koppelkansen in beeld

In het vorige hoofdstuk is te zien waar recreatie de meeste inzet vraagt. In dit hoofdstuk staat de vervolgvraag centraal: hoe kan recreatie concreet worden meegekoppeld aan ruimtelijke ontwikkelingen? We noemen dit de koppelkansen.

8.1 Koppelkansen in 7 thema's

Recreatie meekoppelen aan ruimtelijke opgaven is de centrale strategie. Om te bepalen hoe dat kan, is het belangrijk om eerst scherp te hebben wat recreatie ruimtelijk betekent. Recreatie is namelijk niet één type functie of voorziening, maar bestaat uit verschillende vormen die elk op een andere manier kunnen worden meegenomen in ruimtelijke ontwikkelingen.

Buitenrecreatie bestaat uit verschillende ruimtelijke vormen. Soms gaat het om routes en verbindingen, zoals wandel-, fiets- en vaarroutes. Soms gaat het om gebieden, zoals parken, recreatiegebieden, water, agrarisch landschap of groene verblijfsplekken. En soms gaat het om specifieke plekken, zoals voorzieningen. Kortom, we zien 3 type koppelkansen:

- **Routegebonden:** recreatieve routes, verbindingen stad-land
- **Vlakdekkend:** groene recreatieruimte & verblijfsplekken, waterrecreatie, agrotourisme & recreatief medegebruik
- **Locatiegebonden:** voorzieningen & beleving, entrees & buitenpoorten

Samen vormen deze routes, gebieden en plekken het geheel aan buitenrecreatie: het netwerk waar inwoners en bezoekers (buitenshuis) kunnen verblijven, ontspannen en beleven.

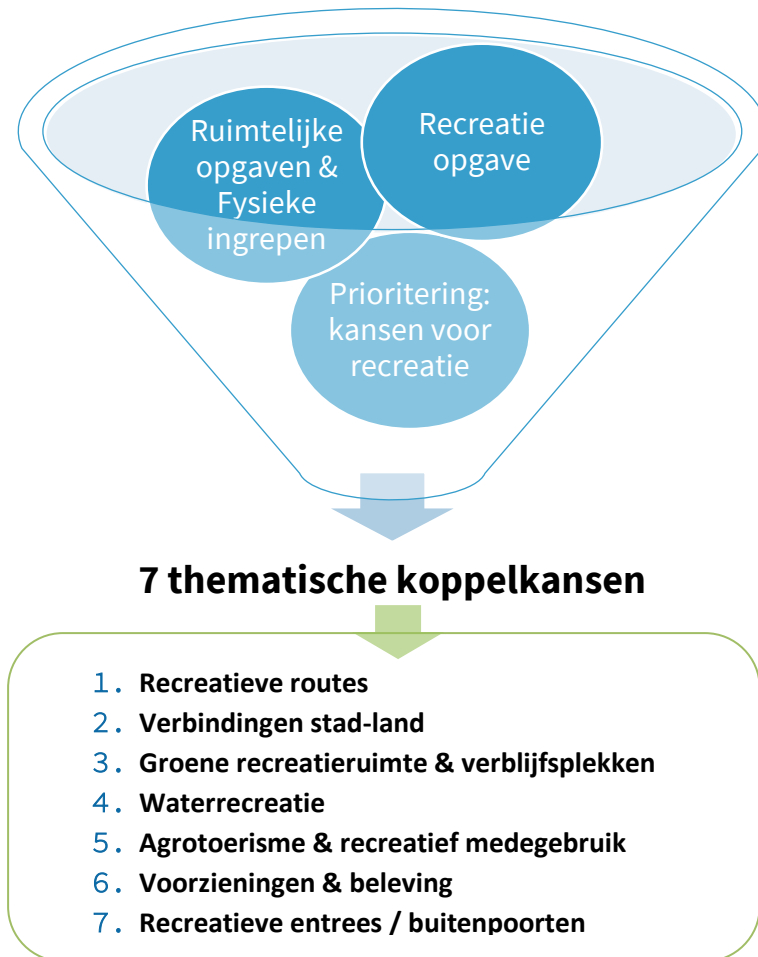
Ruimtelijke opgaven leiden vaak tot vergelijkbare recreatieve kansen. Een dijkversterking, natuurontwikkeling, woningbouw of groenblauwe verbinding kan bijvoorbeeld allemaal aanleiding zijn voor nieuwe recreatieve routes, verblijfsplekken of verbindingen tussen stad en land. Hierbij verschilt de exacte ruimtelijke ingreep, maar de vorm van recreatie die daaraan gekoppeld wordt is vaak hetzelfde.

Daarom zijn de koppelkansen niet uitgewerkt per fysieke ingreep, maar gebundeld in zeven strategische thema's. Deze thema's vormen samen het handelingsperspectief voor het meekoppelen van recreatie aan ruimtelijke ontwikkelingen in Noord-Holland (zie figuur 8.1 op de volgende pagina).

Naast het meekoppelen aan ruimtelijke opgaven vraagt de recreatieruimte opgave ook om het beter benutten van bestaande recreatiegebieden. Samen met terreinbeheerders kan worden verkend waar en hoe deze gebieden recreatief verder kunnen worden versterkt of beter ontsloten. Dit draagt bij aan het ontzien van drukke en kwetsbare gebieden en aan het opvangen van de toekomstige recreatiebehoefte.

Figuur 8.1 De 7 thematische koppelkansen

8.2 Uitwerking koppelkansen

Per thema hebben we de koppelkans uitgewerkt aan de hand van een vaste lijn. Daarmee wordt inzichtelijk gemaakt wat de koppelkans inhoudt, hoe deze ruimtelijk kan worden ingevuld en wat nodig is om deze daadwerkelijk mee te koppelen aan fysieke ingrepen.

De koppelkansen kunnen verschillen in toepassing per landschapstype en opgave, maar deze uitwerking hieronder is te gebruiken als handvat voor het meekoppelen van recreatie.

We beschrijven per thema:

- **Wat te doen:** welke recreatieve toevoeging of meekoppeling centraal staat.
- **Hoe kunnen we dit doen:** welke recreatieve koppelkansen zijn mogelijk bij de fysieke ingrepen.
- **Uitgangspunten voor uitvoering:** waar rekening mee gehouden moet worden om de koppelkans goed te laten functioneren.
- **Landschapsspecifieke aandachtspunten:** hoe de uitwerking verschilt tussen stedelijk gebied, overgangszones, agrarisch gebied en natuur.

We sluiten dit af met een overzicht waarin we per regio weergeven welke fysieke ingrepen er spelen en waaraan recreatie dus meegekoppeld kan worden.

8.2.1 Recreatieve infrastructuur (paden en routes)

Recreatieve infrastructuur (paden en routes) vormen de basis van het recreatieve netwerk en komen in vrijwel alle opgaven terug. Ze zorgen voor bereikbaarheid van groen en verbinden verschillende gebieden met elkaar. Juist door gebruik te maken van bestaande structuren, zoals dijken, paden en watergangen, kunnen deze relatief efficiënt worden gerealiseerd. Het is belangrijk dat routes aansluiten op bestaande netwerken en passen bij het landschapstype.

Daarnaast bedienen routes een grote groep gebruikers. Wandelen en fietsen zijn de meest voorkomende vrijetijdsactiviteiten in Nederland. Wandelen en fietsen zijn in Noord-Holland in 2022 goed voor ca. 177 miljoen van de ondernomen vrijetijdsactiviteiten (42% van het totaal).

Wat te doen?

Infrastructuur (paden) aanleggen voor wandelen/fietsen/varen door deze mee te nemen in bestaande fysieke ingrepen. Gebruik de ruimtelijke ingreep als drager voor recreatieve toevoegingen, zodat de infrastructuur niet (later) apart hoeft te worden gerealiseerd.

Hoe kunnen we dit doen?

- Bij kust- en dijkversterking kunnen recreatieve wandel- en fietsroutes gerealiseerd, strandboulevards in combinatie met uitkijk- en rustpunten gerealiseerd worden
- Zorg bij nieuwe woongebieden dat er wandelpaden in de woonwijk zijn voor een ommetje die aangesloten zijn op een regionaal routenetwerk
- Zorg dat bij het realiseren van NNN dat routes worden ontwikkeld die aansluiten op de regionale route-infrastructuur
- Bij klimaatbuffers binnenduinrand kunnen wandelroutes door duinvalleien met natuurbeleving en rustplekken gerealiseerd worden

- Ontwikkel bij vernatting van veenweide vlonderpaden
- Uitbreiden van het drinkwatersysteem kan gepaard met recreatieve fiets- en wandelroutes en natuur- en watereducatiepaden

Uitgangspunten

- Fijnmazig netwerk van ommetjes in en rondom woongebieden
- Aansluiting op groenstructuren en (regionale) recreatieve netwerken
- Doorlopende, logische en veilige routes zonder ontbrekende schakels
- Benut de landschappelijke kwaliteiten, erfgoed en cultuurhistorie
- Versterken van doorgaande verbindingen tussen stad, groen en buitengebied
- Gebruik van bestaande structuren (dijken, paden, watergangen)
- Beleefbare en aantrekkelijke routes met variatie en verblijfskwaliteit
- Verbeteren van routekwaliteit met bewegwijzering, rustpunten en inrichting
- Toekomstbestendig inspelen op groeiende recreatievraag

Landschap specifiek

Stedelijk: verhard, intensief en multifunctioneel gebruik (wandelen, fietsen, hardlopen)

Overgangszones: directe en aantrekkelijke verbindingen tussen stad en buitengebied

Agrarisch: langs perceelranden, dijken en bestaande structuren

Natuur: beperkt en gestuurd, rekening houdend met natuurwaarden en zonering

8.2.2 Verbinding stad-land

Verbindingen tussen stad en land zijn belangrijk om de recreatieruimte (laagdrempelig) bereikbaar te maken, met name vanuit stedelijke gebieden waar de recreatiedruk hoog is. In veel gevallen vormen infrastructuur of water barrières die deze verbindingen belemmeren. Door deze schakels te verbeteren, wordt het buitengebied toegankelijker, kan recreatiedruk beter worden gespreid en ontstaat een robuuster netwerk.

Wat te doen?

Versterk verbindingen tussen stad en land door deze mee te nemen in bestaande fysieke ingrepen en gebiedsontwikkelingen. Gebruik de ruimtelijke ingreep als drager voor logische, veilige en aantrekkelijke routes vanuit stedelijke gebieden naar het buitengebied.

Hoe kunnen we dit doen?

- Nieuwe woongebieden krijgen direct aansluitend klompenpaden, plukroutes en boerderijroutes naar het buitengebied toe
- Ov-knooppunten (aan de rand van de stad) fungeren als startpunt voor fiets- en wandelroutes
- Realiseer bij energie-infrastructuur lineaire recreatieve landschapsparken die stad en land met elkaar verbinden.
- Ecologische verbindingen zijn groene corridors die tegelijk kunnen fungeren als functioneel en recreatieve fiets en wandelverbindingen o.a. tussen stad en land

Uitgangspunten

- Doorlopende routestructuur zonder onderbrekingen tussen stad en landschap
- Directe verbindingen tussen woongebieden, stadsranden en buitengebied
- Aansluiting op bestaande wandel-, fiets- en vaarnetwerken
- Gebruik van bestaande structuren zoals dijken, paden en watergangen
- Veilige en toegankelijke routes met aandacht voor het slechten van barrières
- Aantrekkelijke en beleefbare overgangen tussen stad en landschap
- Goede herkenbaarheid en vindbaarheid van routes en entrees
- Spreiding van recreatiedruk via meerdere toegangen en alternatieve routes
- Toekomstbestendige verbindingen voor groeiende recreatievraag

Landschap specifiek

Stedelijk: duidelijke en herkenbare routes vanuit woongebieden naar stadsranden en groen

Overgangszones: directe en aantrekkelijke schakels tussen stad en buitengebied

Agrarisch: verbindingen via bestaande structuren, perceelranden

Natuur: beperkt en gestuurd, met aandacht voor zonering, rust en draagkracht

8.2.3 Groene recreatieruimte & verblijfsplekken

Groene recreatieruimte en verblijfsplekken zijn belangrijke plekken voor inwoners en bezoekers om te recreëren, voor dagelijkse of wekelijkse ontspanning zoals wandelen, sporten en ontmoeten. Deze plekken dragen sterk bij aan gezondheid en leefbaarheid en zijn en zijn vooral van belang in en rondom stedelijke gebieden en dorpen (waar inwoners wonen).

Tegelijkertijd neemt de recreatiedruk op natuur- en groengebieden toe. Niet alle recreatievormen kunnen overal worden gefaciliteerd, omdat dit kan leiden tot verstoring van natuurwaarden en overbelasting van kwetsbare gebieden. Ook spelen beheer- en onderhoudskosten een rol; beschikbare middelen zijn niet overal toereikend. Dit vraagt om gerichte keuzes in spreiding, zonering en het sturen van recreatiestromen.

Wat te doen?

Realiseer groene recreatieruimte en verblijfsplekken door deze mee te nemen in bestaande fysieke ingrepen en gebiedsontwikkelingen. Gebruik de ruimtelijke ingreep als drager voor het toevoegen van toegankelijk, beleefbaar en bruikbaar groen.

Hoe kunnen we dit doen?

- Met binnenstedelijke verdichting kan collectieve binnentuinen, pocketparks en groene daken realiseren als verblijfsplekken
- Groenblauwe dooradering inrichten als parkachtige verbinding met grasvelden, waterpartijen, recreatieve voorzieningen en routes
- Nieuwe woongebieden worden al ontworpen met groene verblijfsplekken, sport- en speelplekken en wandelroutes.
- In overgangsgebieden stad-land kunnen landschapsparken ontwikkeld worden met bijvoorbeeld picknick- en BBQ-plekken

- Waterbergingsplekken ontwikkelen dat ze in droge periodes als park, speelplek of sportveld fungeren

Uitgangspunten

- Groen op loop- en fietsafstand van woongebieden
- Gericht op dagelijks gebruik: wandelen, ontmoeten en sporten
- Combinatie met klimaatadaptatie (schaduw, water, verkoeling)
- Toegankelijke en inclusieve inrichting voor alle doelgroepen
- Aansluiting op recreatieve routes en netwerken
- Benut de landschappelijke kwaliteiten, erfgoed en cultuurhistorie
- Spreiding van recreatiedruk via alternatieve groenstructuren
- Hoge verblijfskwaliteit met passende inrichting en voorzieningen
- Meervoudig ruimtegebruik en recreatief medegebruik
- Aantrekkelijke overgangen tussen stad en landschap
- Ontwikkeling van grotere groengebieden voor bovenlokale recreatie

Landschap specifiek

Stedelijk: intensief gebruikt, multifunctioneel (spelen, sporten, verblijven)

Overgangszones: uitloopgebieden tussen stad en landschap

Agrarisch: extensief gebruik, combinaties met natuur en recreatie

Natuur: beperkt en rekening houdend met eventuele zonering en draagkracht gebieden)

8.2.4 Waterrecreatie

Water biedt kansen voor recreatie, zeker in gebieden waar vernatting of waterberging plaatsvindt. Door water toegankelijk en beleefbaar te maken, kan een functionele ingreep worden gecombineerd met recreatief gebruik. Dit vergroot de waarde van wateropgaven zonder grote extra investeringen.

Wat te doen?

Maak water en natte recreatie toegankelijk en beleefbaar door dit mee te nemen in bestaande fysieke ingrepen en gebiedsontwikkelingen. Gebruik de wateropgave als drager voor recreatief gebruik, zoals varen, spelen, verblijven of natuurbeleving. Door waterrecreatie direct mee te ontwerpen, wordt de recreatieve waarde van water vergroot en kunnen functionele ingrepen worden gecombineerd met aantrekkelijk en bruikbaar recreatief aanbod.

Hoe kunnen we dit doen?

- De groenblauwe dooradering Ontwikkelen van kano-, sup- en vaarroutes waar dit passend is
- Combineer waterberging met recreatie door middel van Wadi's met groen en rustpunten
- Bij herinrichting van bestaande gebieden kunnen gedempte grachten of versteende watergangen worden hersteld en geschikt gemaakt voor recreatief gebruik
- Bij vernatting van veenweide worden de gebieden toegankelijk gemaakt met kano- en suproutes, laarzenpaden en vlonderroutes

Uitgangspunten

- Water beleefbaar en toegankelijk maken voor recreatief gebruik
- Ruimte voor wandelen, varen, spelen en verblijven op en langs water
- Combinatie met waterberging, vernatting en klimaatadaptatie
- Veilige en goed ingerichte oevers, steigers en opstappunten
- Aansluiting op bestaande vaar-, wandel- en fietsroutes
- Balans tussen recreatie, natuurwaarden en waterveiligheid
- Spreiding van recreatiedruk via nieuwe watergebonden plekken:
- Toegankelijk en beleefbaar water, gericht op verblijf, spelen en korte ommetjes

Landschap specifiek

Stedelijk: toegankelijk en beleefbaar water, gericht op verblijf, spelen en korte ommetjes

Overgangszones: grootschaligere waterrecreatievoorzieningen als schakel tussen stad, landschap en natuur

Agrarisch: combinaties met waterberging, vernatting, vaarten en extensief gebruik

Natuur: beperkt en gestuurd, rekening houdend met natuurwaarden, oevers en kwetsbare zones

8.2.5 Agrotourisme & recreatief medegebruik

Ruimtelijke zoals de landbouwtransitie in het landelijk gebied kansen voor recreatief medegebruik. Recreatie kan als nevenfunctie worden gekoppeld aan functies zoals landbouw, natuur, water, energie, erfgoed en landschapsbeheer. Zo ontstaat aanvullend verdienvermogen voor agrariërs, grondeigenaren en andere gebiedspartijen. Dit kan bijdragen aan het behoud en de beleefbaarheid van het landschap en tegelijkertijd de recreatieve ruimte vergroten.

Dit is echter niet vanzelfsprekend. Het realiseren van recreatief medegebruik vraagt om bereidheid en betrokkenheid van agrariërs en andere grondeigenaren om deze ontwikkeling te omarmen. Ook op andere locaties waar recreatief medegebruik wordt beoogd, is draagvlak en actieve medewerking van belang. Dit vraagt om zorgvuldige afstemming, goede samenwerking en het meenemen van betrokken partijen in de ontwikkeling.

Wat te doen?

Stimuleer agrotourisme en recreatief medegebruik door dit mee te nemen in landbouwtransities en gebiedsontwikkelingen. Gebruik de verandering in het landelijk gebied als drager voor recreatieve nevenfuncties en aanvullend verdienvermogen voor agrariërs. Door recreatief medegebruik direct mee te nemen, blijft het landschap behouden en beleefbaar, terwijl de recreatieve ruimte wordt vergroot.

Hoe kunnen we dit doen?

- Transformeer bij functieverandering van agrarische gronden de grond tot recreatief natuurpark met wandelroutes en uitkijkpunten
- Met binnenstedelijke verdichting kan gedacht worden aan het creëren van recreatie plekken op daken

- Bij het creëren van overgang tussen stad-land kunnen boerenbedrijven in de stadrand fungeren als Boerenpoort, als startpunt van routes met diverse recreatieve voorzieningen zoals dagrecreatie, horeca en verblijfsrecreatie.

Uitgangspunten

- Recreatief medegebruik als nevenfunctie van landbouw en landelijk gebied
- Combinatie van recreatie met landbouw, natuur, water, energie en erfgoed
- Versterken van recreatieve verdienmodellen voor gebiedspartijen
- Beleefbaar landschap, landbouw, natuur en cultuurhistorie
- Kleinschalige en landschappelijk passende voorzieningen
- Aansluiting op wandel-, fiets- en ruiterroutes
- Bijdrage aan behoud en versterking van het landschap
- Balans tussen functies, recreatie en leefbaarheid
- Volledig recreatief ontsloten locaties met rust- en informatiepunten

Landschap specifiek

Stedelijk: gericht op kennismaking met landschap, voedsel, natuur en streekproducten

Overgangszones: combinaties van recreatie met landbouw, natuur, water, energie en erfgoed

Agrarisch: kleinschalig medegebruik op en rond erven, percelen, routes en landschapselementen

Natuur: beperkt en passend bij draagkracht, met nadruk op beleving, educatie en zonering

8.2.6 Voorzieningen & beleving

Voorzieningen en beleving spelen een belangrijke rol in de kwaliteit, toegankelijkheid en aantrekkelijkheid van recreatiegebieden. Denk aan rustpunten, informatievoorziening en uitzichtpunten. Deze elementen zorgen ervoor dat gebieden aantrekkelijker worden en helpen bij het sturen en spreiden van bezoekers.

Wat te doen?

Versterk voorzieningen en beleving door deze mee te nemen in bestaande fysieke ingrepen en gebiedsontwikkelingen. Gebruik de ruimtelijke ingreep als drager voor elementen zoals rustpunten, informatievoorziening en uitzichtpunten. Door voorzieningen direct mee te ontwerpen, worden recreatiegebieden aantrekkelijker en kunnen bezoekers beter worden gestuurd en gespreid.

Hoe kunnen we dit doen?

- Inrichten van aantrekkelijke verblijfsplekken langs routes en bij entrees
- Verzilten landschap met zilte teelt (bijv. zeekraal of lamsoor) koppelen aan proeverijen, rondleidingen en streekmarkten in kustzones
- Nieuwe tracés realiseren met wandel- en fietspaden langs de energiecoringen, zonne- of windparken met educatieve stops over duurzame energie

Uitgangspunten

- Toevoegen van rustpunten, zitplekken, uitzichtpunten en informatievoorziening
- Versterken van verblijfskwaliteit en recreatieve aantrekkingskracht
- Voorzieningen afgestemd op doelgroepen en gebruiksmomenten
- Benut de landschappelijke kwaliteiten, erfgoed en cultuurhistorie
- Sturing en spreiding van bezoekers via herkenbare plekken en informatie
- Verbeteren van bewegwijzering en routeherkenning
- Aansluiting op routes, entrees en verblijfsplekken
- Duurzame, beheerbare en gebiedseigen inrichting

Landschap specifiek

Stedelijk: intensief gebruikt, multifunctioneel en gericht op comfort, informatie en verblijf

Overgangszones: rustpunten, uitzichtpunten en informatie als herkenbare schakels tussen stad en landschap

Agrarisch: kleinschalig en landschappelijk passend, gekoppeld aan routes, erven en uitzichtplekken

Natuur: beperkt en gestuurd, passend bij natuurwaarden, zonering en beheerbaarheid

8.2.7 Recreatieve entrees/ buitenpoorten

Recreatieve entrees vormen de toegang tot een gebied en spelen een belangrijke rol in de spreiding van bezoekersstromen. Door deze strategisch te positioneren, bijvoorbeeld bij OV-knooppunten of stadsranden, kan recreatie beter worden georganiseerd en overbelasting van kwetsbare gebieden worden voorkomen.

Wat te doen?

Versterk recreatieve entrees en buitenpoorten door deze mee te nemen in bestaande fysieke ingrepen en gebiedsontwikkelingen. Gebruik de ruimtelijke ingreep als drager voor herkenbare en goed bereikbare toegangspunten tot recreatiegebieden. Door entrees strategisch te positioneren, bijvoorbeeld bij OV-knooppunten of stadsranden, kunnen bezoekersstromen beter worden gestuurd en gespreid en wordt overbelasting van kwetsbare gebieden voorkomen.

Hoe kunnen we dit doen?

- Klimaatbuffers binnenduinrand kunnen ingericht worden met entrees met informatie, parkeren en toegang bieden voor wandelroutes door duinen en strand
- Realiseer bij NNN ook hoofdingangen met parkeerplaatsen en infocentra
- Laat nieuwe OV-knooppunten fungeren als recreatieve poorten met kaartinformatie, fietsverhuur en directe aansluiting op recreatieve routes
- Bij extensiveren van landbouw kan agrarische bebouwing fungeren als entree voor recreatieve routes en natuurgebieden

Uitgangspunten

- Herkenbare en goed bereikbare toegangspunten tot recreatiegebieden
- Strategische ligging bij stadsranden, OV-knooppunten en routes
- Aansluiting op wandel-, fiets- en vaarnetwerken
- Voorzien van informatie, fietsparkeren, rust en bewegwijzering
- Benut de landschappelijke kwaliteiten, erfgoed en cultuurhistorie
- Versterken van de overgang tussen stad, stadsrand en landschap
- Sturing en spreiding van bezoekersstromen vanaf de entree
- Bescherming van kwetsbare natuur- en recreatiegebieden
- Heldere en leesbare overgang tussen stad en buitengebied

Landschap specifiek

Stedelijk: goed bereikbaar en herkenbaar, gekoppeld aan woongebieden, OV en fietsroutes

Overgangszones: strategische toegangspunten tussen stad, stadsrand en buitengebied

Agrarisch: kleinschalige entrees via bestaande wegen, erven, dijken en routestructuren

Natuur: beperkt en gestuurd, gericht op spreiding, zonering en bescherming van kwetsbare gebieden

Van koppelkansen naar uitvoering

9 Van koppelkansen naar uitvoering

Naast dat voor recreatie zelfstandig ruimte nodig is, moet recreatie ook vroegtijdig worden meegekoppeld met ruimtelijke opgaven. Daarmee is recreatie geen losse of aanvullende opgave, maar een belang dat vanaf het begin moet worden meegekoppeld bij gebiedsontwikkeling.

Meekoppelen is niet overal op dezelfde manier mogelijk. De haalbaarheid verschilt per regio en hangt af van de stapeling van opgaven, beschikbare middelen en de belangen die spelen. Daarom is het nodig om gebiedsgericht te prioriteren. In regio's met topprioriteit is actieve provinciale sturing nodig, omdat de urgentie hoog is en veel ruimtelijke opgaven samenkomen. In regio's met gemiddelde prioriteit ligt de nadruk vooral op het benutten van concrete kansen in lopende projecten. In regio's met basisprioriteit is het belangrijk om kansen niet te missen wanneer ruimtelijke ingrepen zich voordoen.

Tabel 9.1 geeft per regio een overzicht van de prioriteit, de meest kansrijke fysieke ingrepen en de bijbehorende koppelkansen. Daarmee biedt de tabel een handelingsperspectief voor provincie, regio's, gemeenten en gebiedspartners. Zo laat de tabel zien dat Zaanstreek-Waterland een gebied met topprioriteit is en waar recreatie dus vanaf het begin moet worden meegenomen in gebiedsprocessen, programmering en financiering. Hier liggen vooral kansen bij vernatting van veenweide, functieverandering van agrarische gronden en realisatie van NNN/Natura 2000. Recreatie kan hier bijvoorbeeld ontwikkeld worden door de koppelkansen recreatieve infrastructuur, waterrecreatie, agrotourisme en voorzieningen & beleving in te zetten. Een uitwerking van alle

koppelkansen staat in hoofdstuk 8. Het is duidelijk welke kansen waar liggen; de volgende stap is om deze kansen ook daadwerkelijk te borgen en tot uitvoering te brengen.

Aanbevelingen voor de uitvoering

De stap van koppelkans naar uitvoering vraagt om meer dan het signaleren van kansen. Meekoppelen gebeurt niet vanzelf. Het vraagt om duidelijke sturing, borging in beleid en gebiedsprocessen, voldoende capaciteit en financiële middelen. De provincie kan hierin een belangrijke rol spelen door recreatie vroegtijdig te agenderen, randvoorwaarden te stellen en partijen te helpen om recreatie als volwaardig onderdeel van ruimtelijke opgaven mee te nemen.

1. Regie en sturing

De provincie heeft een belangrijke regierol in het borgen van recreatie binnen ruimtelijke ontwikkelingen. Dit betekent dat recreatie niet pas achteraf een plek krijgt, wanneer de belangrijkste ruimtelijke keuzes al zijn gemaakt. Juist aan het begin van gebiedsprocessen moet duidelijk zijn welke recreatieve opgaven, kansen en randvoorwaarden spelen.

Daarmee verschuift de inzet van "ruimte zoeken voor recreatie achteraf" naar "vanaf het begin sturen op recreatieve kwaliteit". Dit vraagt om een actieve houding van de provincie in gebiedsprocessen, ruimtelijke programma's en investeringsbeslissingen. In alle regio's, maar zeker in regio's met topprioriteit, is het van belang dat de provincie recreatie expliciet op de agenda zet en bewaakt dat recreatieve belangen worden

meegenomen in afwegingen over wonen, natuur, water, landbouw, energie en mobiliteit.

2. Inzet beleidsinstrumenten

Een belangrijk instrument is het opnemen van normen of streefgetallen voor recreatie in de Omgevingsverordening. Daarmee kan de provincie vastleggen dat recreatiemogelijkheden, recreatieruimte en voorzieningen standaard worden meegekoppeld binnen gebiedsprocessen en ruimtelijke opgaven. Dit is feitelijk de implementatie van de Basiskwaliteit Recreatie voor Noord-Holland.

Normen of streefgetallen zorgen ervoor dat recreatie niet afhankelijk blijft van toevallige kansen of losse projectafspraken, maar structureel onderdeel wordt van ruimtelijk beleid. De regionale verschillen blijven daarbij leidend: in stedelijke gebieden ligt de nadruk bijvoorbeeld op bereikbare groene recreatieruimte en stad-landverbindingen, terwijl in landelijke gebieden eerder routestructuren, waterrecreatie en agrotourisme centraal staan.

3. Capaciteit en financiële middelen.

Meekoppelen vraagt om structurele capaciteit en financiële middelen. Recreatie kan vaak slim worden verbonden aan andere ruimtelijke opgaven, maar dat betekent niet dat het vanzelf wordt gerealiseerd. Er zijn middelen nodig voor planvorming, ontwerp, grond, aanleg, beheer, onderhoud, programmering en samenwerking met gebiedspartners. Kansen liggen vooral in het integraal meenemen van recreatie in andere ontwikkelingen. Investerings in bijvoorbeeld natuur, klimaatadaptatie, woningbouw en mobiliteit kunnen ook bijdragen aan recreatieve doelen.

Andersom kan recreatie bijdragen aan maatschappelijke opgaven, zoals gezondheid, leefbaarheid, natuurbeleving en het spreiden van bezoekers om kwetsbare gebieden te ontlasten.

4. Implementatie

De koppelkansen moeten concreet worden geborgd en geïmplementeerd in gebiedsprocessen. Daar komen ruimtelijke opgaven samen en worden keuzes gemaakt over inrichting, investeringen, fasering en beheer. Juist daar kan recreatie effectief worden meegekoppeld.

Dit betekent dat binnen gebiedsprocessen actief aandacht gevraagd moet worden voor recreatie en de uitkomsten van dit rapport gebruikt als agenderend en richtinggevend kader. Per gebied kan worden bekeken welke koppelkansen passen bij de fysieke ingrepen die al voorzien zijn. Voor de uitvoering is het belangrijk dat recreatie niet alleen als wens wordt benoemd, maar ook wordt vertaald naar concrete afspraken over ruimte, ontwerp, financiering, beheer en verantwoordelijkheden.

Vervolg

Wanneer concreet met meekoppelen aan de slag wordt gegaan, biedt het volgende hoofdstuk een instrumentenkoffer met handvatten voor borging, benodigde investeringen en praktische implementatietools. Hoofdstuk 11 bevat daarnaast inspirerende voorbeelden van projecten waarin recreatie succesvol is gekoppeld aan ruimtelijke opgaven.

Tabel 9.1 Overzicht van strategie, fysieke ingrepen en koppelkansen per regio

Regio	Strategie	3 grootste fysieke ingrepen	Koppelkansen
Amsterdam	Topprioriteit	- Binnenstedelijk verdichting - Herinrichting bestaande gebieden - OV-Schaalsprong	1. Recreatieve infrastructuur 2. Verbindingen stad-land 3. Groene recreatieruimte & verblijfsplekken 7. Recreatieve entrees/ buitenpoorten
Amstelland & Meerlanden	Topprioriteit	- Vernatting veenweide - Ontwikkeling van nieuwe woongebieden - Versterken van groenblauwe structuren	1. Recreatieve infrastructuur 2. Verbindingen stad-land 3. Groene recreatieruimte & verblijfsplekken 4. Waterrecreatie 6. Voorzieningen & beleving
Zaanstreek-Waterland	Topprioriteit	- Vernatting veenweide - Functieverandering van agrarische gronden - Realisatie en afronding NNN	1. Recreatieve infrastructuur 3. Groene recreatieruimte & verblijfsplekken 4. Waterrecreatie 5. Agrotourisme & recreatief medegebruik 6. Voorzieningen & beleving
West-Friesland	Topprioriteit	- Dijkversterking - Ruimte voor waterberging - Ecologische verbindingen	1. Recreatieve infrastructuur 2. Verbindingen stad-land 3. Groene recreatieruimte & verblijfsplekken 4. Waterrecreatie 6. Voorzieningen & beleving

Alkmaar en omstreken	Gemiddelde prioriteit	▪ Ontwikkeling van nieuwe woongebieden ▪ Klimaatbuffers binnenduinrand ▪ Realisatie en afronding NNN	1. Recreatieve infrastructuur 3. Groene recreatieruimte & verblijfsplekken 6. Voorzieningen & beleving 7. Recreatieve entrees/ buitenpoorten
Zuid-Kennemerland	Gemiddelde prioriteit	▪ Klimaatbuffers binnenduinrand ▪ Realisatie en afronding NNN ▪ Binnenstedelijke verdichting	1. Recreatieve infrastructuur 2. Verbindingen stad-land 3. Groene recreatieruimte & verblijfsplekken 6. Voorzieningen & beleving 7. Recreatieve entrees/ buitenpoorten
IJmond	Basisprioriteit	▪ Inpassen en verzwaren energie-infrastructuur ▪ Kustversterking ▪ Herinrichting bestaande gebieden	1. Recreatieve infrastructuur 2. Verbindingen stad-land 3. Groene recreatieruimte & verblijfsplekken 6. Voorzieningen & beleving
Kop van Noord-Holland	Basisprioriteit	▪ Kustversterking ▪ Dijkversterking ▪ Nieuwe tracés en energieverbindingen	1. Recreatieve infrastructuur 2. Verbindingen stad-land 6. Voorzieningen & beleving
Gooi & Vechtstreek	Basisprioriteit	▪ Binnenstedelijke verdichting ▪ OV-Knooppunten ▪ Versterken groenblauwe structuren	1. Recreatieve infrastructuur 2. Verbindingen stad-land 3. Groene recreatieruimte & verblijfsplekken 6. Voorzieningen & beleving 7. Recreatieve entrees/ buitenpoorten

Instrumentenkoffer

10 Instrumentenkoffer

Om de in dit document benoemde opgaven en koppelkansen niet alleen te duiden, maar ook daadwerkelijk te kunnen realiseren, is een instrumentenkoffer opgesteld. Hierin zijn instrumenten opgenomen die helpen bij het concretiseren van en sturen op het verzilveren van de koppelkansen. De instrumentenkoffer biedt inzicht in:

- **Tools:** die praktisch handvatten bieden voor de ontwikkeling van recreatieve voorzieningen.
- **Normen, kengetallen en streefgetallen:** welke richtlijnen, principes of tools helpen om de opgave verder te concretiseren en hieraan te werken.
- **Kostenindicatie:** welke orde van grootte aan kosten hoort bij de ingreep en welke factoren daarop van invloed zijn.

Normen

Normen en vuistregels helpen op twee manieren: ze maken de opgave concreter op locatieniveau én helpen om recreatie beter te verankeren in beleid en uitvoering. In dit traject is de recreatieve opgave op regioniveau in beeld gebracht. Normen kunnen die verder vertalen naar wijk-, buurt- of gebiedsniveau. Ze geven bijvoorbeeld richting aan hoeveel recreatieruimte nodig is en hoe dichtbij deze moet liggen. Daarmee is het een sturingsinstrument. Door normen op te nemen in omgevingsbeleid, gebiedsprogramma's, ontwikkelkaders of investeringsafspraken wordt recreatie niet pas achteraf toegevoegd, maar vanaf het begin meegenomen bij ruimtelijke ontwikkelingen. Alhoewel er geen recreatienorm bestaat, zijn er normen die wel kunnen helpen met het realiseren van groene ruimte waarin recreatie mogelijk is.

Relevante normen zijn:

- **3+30+300+3000 regel:** 3 bomen in het uitzicht van de woning, 30% boomkroonbedekking in de buurt én een groengebied van minstens 1 hectare binnen 300 meter en vanaf elke woning. Aan deze vuistregel kan nog +3000 toegevoegd worden. Waarbij gestuurd kan worden op het realiseren van 3000 meter aaneengesloten pad voor (sportief) bewegen.
- **500 m² groen per woning:** Op maximaal 5 kilometer van het centrum van de stad, in eenheden van minimaal 10.000 m².
- **Minstens 75 m² groen per woning in de buurt:** Geldt als minimale ondergrens.
- **Ten minste 1 hectare groen binnen 300 meter van de woning:** Of minimaal 1 hectare aaneengesloten groen per buurt.
- **350–500 m² groene ruimte per woning**
- **15 minuten groen / nabijheidsnorm:** Groen en dagelijkse voorzieningen bereikbaar binnen circa 15 minuten lopen of fietsen. In verschillende steden wordt dit vertaald naar bijvoorbeeld een park binnen 10 minuten lopen en een groter natuur- of recreatiegebied binnen 15 minuten fietsen.
- **Basiskwaliteit wandelen:** Wandelnet is bezig om een basiskwaliteit wandelen op te zetten. Hierin wordt gekeken naar de wandelbehoefte voor verschillende doelgroepen; ommetje, hond uitlaten, (langer) wandelen. Elke doelgroep heeft zijn eigen motief en daarmee andere behoefte in voorzieningen, habitat en actieradius.

Bronnen: The 3+30+300 principle for healthier and greener cities (Nature Based Solutions Institute, 2026); Terugblik wandelnet Webinar over wandelkwaliteit en gezondheid in een groene omgeving (Wandelnet, 2025); Recht op groen (Raad landelijk gebied, 2005); De recreatievogel (Goossen et al., 1998); WHO-richtlijn (gebaseerd op van den Bosch et al., 2016); De 15-minutenstad: hoe doe je dat? (Fietzersbond, 2026)

Tools

Onderstaand overzicht bevat tools, handreikingen, beleidsdocumenten en onderzoeken die kunnen helpen bij het borgen van recreatie in beleid en regelgeving én bij de ontwikkeling en inrichting van recreatieve voorzieningen.

Borging in beleid en regels

- [Groen Groei Mee - Provincie Utrecht](#): Een voorbeeld van beleidsmatige borging: recreatief groen, natuur, water en landschap groeien mee met woningbouw. Hieraan is een subsidieregeling gekoppeld voor het versterken en ontwikkelen van groen..
- [Omgevingsverordening - Provincie Utrecht](#): Bevat instructieregels voor recreatiezones, waaronder bescherming van bestaande recreatieve voorzieningen en ruimte voor nieuwe bovenlokale voorzieningen.
- [Omgevingsverordening - Provincie Zuid-Holland](#): Bevat provinciale regels en instructieregels voor de fysieke leefomgeving. Relevant als vergelijkingsmateriaal voor hoe een provincie ruimtelijke belangen juridisch kan borgen, ook wanneer recreatie onderdeel is van bredere gebiedsopgaven.
- [Handreiking Groen in en om de Stad](#): Biedt Richtlijnen voor het vroegtijdig meenemen van recreatief groen bij woningbouw, verdichting en stedelijke ontwikkeling.

Ontwikkeling en inrichting

- [Toolkit Natuurbeleving](#): Geeft per leefstijl inzicht in hoe verschillende doelgroepen natuur beleven, wat zij zoeken en hoe je hen kunt aanspreken. Relevant om recreatieve voorzieningen beter af te stemmen op de gewenste doelgroep en beleving.
- [Handboek Ruimte voor recreatie op de Veluwe](#): Biedt handelingsperspectieven om meer recreatieruimte te realiseren in

een gebied met hoge druk op natuur en landschap. Relevant als praktisch voorbeeld voor het combineren van recreatie met natuur, landbouw, water en ruimtelijke ontwikkeling.

- [Advies rapport Agrotourisme Provincie Noord-Holland](#): Relevant voor koppelkansen met transitie landelijk gebied en recreatie. Het rapport benoemt agrotourisme als kans voor agrariërs én als extra recreatiemogelijkheid voor inwoners en bezoekers.
- [Routeinformatie](#): Centrale plek voor wandel-, fiets-, vaar- en andere routes in Noord-Holland. Relevant om bestaande routenetwerken, ontbrekende schakels en kansen in beeld te brengen.
- [Leidraad Landschap en cultuurhistorie Noord-Holland](#): Geeft gebiedsgerichte informatie over landschap en cultuurhistorie. Relevant om recreatieve voorzieningen landschappelijk goed in te passen en gebiedskwaliteiten te versterken.
- [Waterrecreatie informatie](#): Biedt informatie over recreatie op, aan en in het water, inclusief regionale ambitiekaarten en uitvoeringsopgaven. Relevant voor koppelkansen met waterveiligheid, oeverontwikkeling, vaarwegen, zwemwater, aanlegplaatsen en klimaatadaptatie.
- [Keuze aan de kust](#): geeft inzicht in hoe het versterken van de unieke identiteit van kustplaatsen kan bijdragen aan een aantrekkelijker, gevarieerder en economisch sterker kustgebied
- [Ontwikkelperspectief recreatie en toerisme MRA](#): Brengt omvang, prognose en draagkracht van recreatie en toerisme in de MRA in beeld. Relevant voor keuzes rond groei, spreiding, recreatiedruk en investeringen in groenblauwe recreatieruimte.
- [Verkenning naar regionaal bezoekersmanagement in Zuid-Kennemerland](#): een voorbeeld van hoe recreatief gebruik van groen- en natuurgebieden regionaal kan worden georganiseerd. Relevant voor gebieden waar recreatiedruk, natuurwaarden, bereikbaarheid en samenwerking tussen beheerders samenkomen.

Kosten

De kosten voor het ontwikkelen van recreatieruimte hangen sterk af van grondverwerving, het gebied, het inrichtings- en voorzieningenniveau. Meekoppeling met andere ruimtelijke opgaven kan kosten verlagen, doordat inrichting onderdeel worden van een gebiedsontwikkeling.

Schatting totaal kosten

- Extensief recreatief groen: €30.000 – €80.000 per hectare
- Gemiddeld recreatiegebied: €80.000 – €200.000 per hectare
- Eenvoudig natuur-recreatiegebied inclusief inrichting: €100.000 – €300.000 per hectare
- Gemiddeld ingericht recreatiegebied inclusief paden en voorzieningen: €250.000 – €600.000 per hectare

De uiteindelijke kosten hangen sterk af van de mate van inrichting. Hieronder staan indicatieve kosten per categorie.

1. Groen en landschappelijke inrichting

- Eenvoudig recreatief groen: €20.000 – €60.000 per hectare
Grasland met beperkte beplanting.
- Parkachtig recreatief groen: €60.000 – €150.000 per hectare
Gras, bomen, paden en beperkte inrichting.
- Intensief ingericht recreatiegebied: €150.000 – €400.000 per hectare
Veel beplanting, paden, speelplekken en water.

2. Basisvoorzieningen

- Bankje: €1.000 – €3.000 per stuk
- Picknicktafel: €1.500 – €5.500 per stuk
- Afvalbak: €1.000 – €2.500 per stuk
- Informatiebord/ routepaneel: €1.500 – €5.000 per stuk
- Openbare verlichting (lantaarnpaal): €3.000 – €5.000 per stuk

3. Paden en routes

- Natuurpad/ onverhard wandelpad: €10.000 – €40.000 per kilometer
- Halfverhard wandelpad: €50.000 – €150.000 per kilometer
- Halfverhard fietspad: €150.000 – €350.000 per kilometer
- Recreatief fietspad in asfalt: €300.000 – €600.000 per kilometer
- Vlonderpad: €300 – €800 per meter

4. Recreatieve voorzieningen

- Kleine natuurlijke speelplek: €20.000 – €80.000
- Grotere of thematische speelplek: €80.000 – €250.000
- Kunst, uitkijkpunten of bijzondere objecten: afhankelijk van ontwerp en locatie; indicatief enkele tienduizenden euro's tot enkele tonnen

5. Water en bruggen

- Duiker: €5.000 – €25.000
- Fietsbrug: €100.000- €500.000
- Voetgangersbrug: €30.000-€100.000
- Natuurvriendelijke oever: €50 – €200 per meter

6. Beheer en onderhoud

- Beheer en onderhoud: circa 1% – 3% van de aanlegkosten per jaar
- Als grove langetermijnschatting kan gerekend worden met 10% van de totale kosten, afhankelijk van looptijd en onderhoudsniveau

7. Projectmatige kosten

Naast aanlegkosten moet rekening worden gehouden met:

- Ontwerp, onderzoeken en vergunningen: circa 20% – 40% van de aanlegkosten
- Onvoorzien/ risicoreservering: circa 10% – 20%

Bronnen: Maatschappelijke businesscase groen in en om de stad (Rebel, 2024); Handboek Ruimte voor recreatie op de Veluwe (Bureau BUITEN, 2025); Inventarisatie kosten recreatieprojecten (Provincie Noord-Holland, 2026)

Inspiratie en voorbeelden

11 Inspiratie en voorbeelden

In het vorige hoofdstuk zijn zeven strategische koppelkansen uitgewerkt waarmee recreatie kan worden meegekoppeld aan ruimtelijke ontwikkelingen. Deze koppelkansen geven richting aan hoe recreatie een plek kan krijgen binnen opgaven zoals woningbouw, natuurontwikkeling, waterbeheer, klimaatadaptatie, mobiliteit en economische ontwikkeling.

In dit hoofdstuk laten we aan de hand van inspirerende praktijkvoorbeelden zien hoe dergelijke koppelkansen in de praktijk al zijn toegepast. Per voorbeeld beschrijven we de opgave, de rol van recreatie, de benutte koppelkans en de meerwaarde die dit heeft opgeleverd. Daarmee maken de voorbeelden concreet hoe recreatie kan bijdragen aan meerdere maatschappelijke doelen tegelijk. De voorbeelden zijn uitgewerkt op diverse koppelkansen (locatiegebonden, vlakdekkend of routegebonden) en op diverse type opgaven.

Stadsstrand Hoorn

Dijkversterking benut als kans voor recreatieruimte

De opgave

Waterveiligheid
(dijkversterking Markermeerdijken)

Rol van recreatie

Recreatie vanaf de start integraal meegenomen in gebiedsontwikkeling

Wat levert het op?

Nieuwe **recreatieruimte** dichtbij de stad met voorzieningen en verblijfskwaliteit.
Dijkversterking en een veilige en toekomstbestendige inrichting van de ruimte

Koppelkansen benut

1. Recreatieve routes
3. Groene recreatieruimte & verblijfsplekken
4. Waterrecreatie
6. Voorzieningen & beleving

Draagt bij aan

- Waterveiligheid
- Leefbaarheid
- Aantrekkelijke omgeving (verblijfskwaliteit)

Samenwerkende partijen

- Gemeente Hoorn
- Provincie Noord-Holland
- Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier
- Alliantie Markermeerdijken
- Rijkswaterstaat
- Overige betrokken gebiedspartners (recreatie, natuur, ondernemers, etc.)

Financiën

- Provinciale bijdrage voor realisatie van het stadsstrand: €1 miljoen
- Inschatting totale kosten dijkversterking Markermeerdijken (uit 2019 (bron: [NH Nieuws](#))): €625 miljoen.

PARK21

Recreatieruimte groeit mee met verstedelijking

De opgave	Verstedelijking en woningbouw <i>Groei van Hoofddorp en Nieuw-Vennep vraagt om extra recreatieruimte voor bestaande én nieuwe inwoners</i>
Rol van recreatie	Niet eerst woningen bouwen en daarna kijken waar nog ruimte is voor recreatie, maar recreatie vanaf het begin laten meegroeien met de verstedelijking.
Wat levert het op?	Een nieuw recreatiegebied van ca. 1.000 ha met ruimte voor routes, sporten, activiteiten bij de boer, waterrecreatie, evenementen en natuurbeleving. In het park is tevens plaats voor waterberging, klimaatadaptatie, duurzame landbouw en bos (bossenstrategie)
Koppelkansen benut	1. Recreatieve routes 3. Groene recreatieruimte & verblijfsplekken 4. Waterrecreatie 5. Agrotourisme 6. Voorzieningen & beleving

“In Haarlemmermeer is extra ruimte nodig voor het doorbrengen van vrije tijd. Zeker nu de gemeente de komende jaren verder groeit. Daarom werken we aan PARK21, het groene recreatiehart van Haarlemmermeer” Bron: [PARK21 | Park21](#)

Draagt bij aan	Samenwerkende partijen	Financiën
- Gezonde en aantrekkelijke leefomgeving - Klimaatadaptatie - Waterberging - Biodiversiteit	- Gemeente Haarlemmermeer - Inwoners - Ondernemers - Boeren - Investeerders - Hoogheemraadschap - Provincie Noord-Holland	- Investering van ca 51 miljoen (inclusief realisatie van PARK21 en aankomende projecten tot 2029), waarvan 39 miljoen bijdrage van derden is. - Geld beschikbaar gesteld uit o.a. RegioDeal MRA West en koploperprojectensubsidie Bron: Gemeente Haarlemmermeer

De Groene Loper

Groenblauwe verbindingen benut als kans voor recreatieve routes

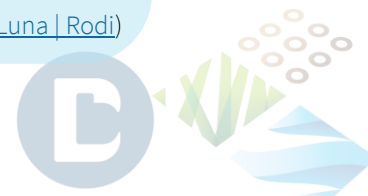
De opgave	Natuur <i>Versterken van natuur en biodiversiteit én recreatie</i>
Rol van recreatie	Recreatie is vanaf het begin meegenomen in als onderdeel van de ecologische verbinding
Wat levert het op?	Nieuwe recreatieve verbindingen maken het IJsselmeer beter bereikbaar en beleefbaar voor inwoners en bezoekers. Groenblauwe verbindingen versterken natuur , waterbeheer en landschappelijke kwaliteit
Koppelkansen benut	1. Recreatieve routes 2. Verbindingen stad-land 3. Groene recreatieruimte & verblijfsplekken

“De Groene Loper is een natuurlijk parkenlint waarin het versterken van natuur, biodiversiteit en recreatieve mogelijkheden centraal staan. Een ecologische en recreatieve verbinding in de gemeente Dijk en Waard; veelzijdig, goed bereikbaar voor wandelaars en fietsers en met ruimte voor natuurontwikkeling!”

[De Groene Loper - Prommenz](#)

Draagt bij aan	Samenwerkende partijen	Financiën
- Gezonde leefomgeving - Aantrekkelijke leefomgeving en landschappelijke kwaliteit - Natuurontwikkeling en biodiversiteit - Klimaatadaptatie en groenblauwe verbindingen	- Recreatieschap Geestmerambacht - Provincie Noord-Holland - Gemeenten Dijk en Waard en Alkmaar - Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier - Inwoners en gebiedspartners	- Gefinancierd vanuit bestaande investeringen (o.a. natuur, water) - Subsidie 1,4 miljoen euro van de Provincie Noord-Holland voor Recreatieschap Geestmerambacht om het project grotendeels te realiseren (Bron: De Groene Loper gaat van start: project verbindt Geestmerambacht met Park van Luna Rodi)

Buitenpoort Bussum-Zuid

Duurzame mobiliteit ingezet voor bereikbaarheid recreatieruimte

De opgave

Mobiliteit en natuur
Natuur en landschap beter bereikbaar maken met duurzame mobiliteit en tegelijk recreatiedruk beter te spreiden

Rol van recreatie

Recreatie gekoppeld aan het OV-knooppunt: het station functioneert als toegangspoort naar natuur

Wat levert het op?

Een duidelijk startpunt voor **recreatie** en toegankelijkheid van recreatieruimte verbeteren
Natuur wordt op een duurzame manier toegankelijk

Koppelkansen benut

1. Recreatieve routes
2. Verbindingen stad-land
7. Recreatieve entrees/buitenpoorten

Draagt bij aan

- Toegankelijke natuur
- Aantrekkelijke leefomgeving (omgevingskwaliteit)
- Duurzame mobiliteit
- Bereikbaarheid
- Beleving van het landschap
- Spreiding van recreatiedruk

Samenwerkende partijen

- Provincie Noord-Holland, Metropoolregio Amsterdam, Gemeente Gooise Meren
- NS, ProRail
- Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Gooi Natuurreservaat, IVN
- Regio Gooi en Vechtstreek, Visit Gooi & Vecht
- Lokale ondernemers, inwoners

Financiën

Geen informatie beschikbaar

Nieuw bos in Wieringermeer

Natuurherstel benut als kans voor recreatieruimte

De opgave	Natuurontwikkeling, verkleinen van stikstofproblematiek en versterken biodiversiteit
Rol van recreatie	Recreatie vanaf de start integraal meegenomen in gebiedsontwikkeling
Wat levert het op?	Een groot aaneengesloten bosgebied wat met 36 tot 64 hectare is uitgebreid voor natuur, recreatie en klimaat met bijpassende voorziening en recreatieve routes.
Koppelkansen benut	1. Recreatieve routes 3. Groene recreatieruimte & verblijfsplekken 6. Voorzieningen & beleving

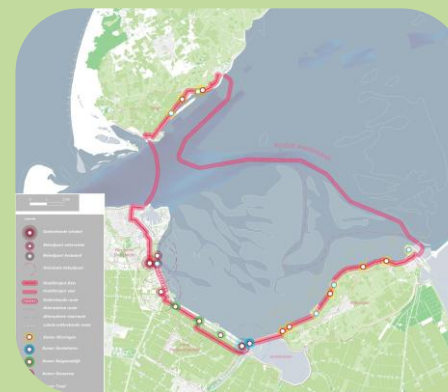
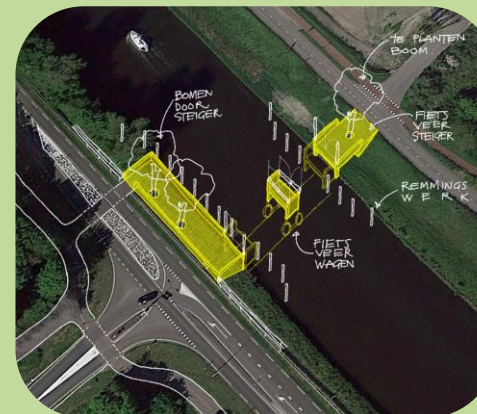
Draagt bij aan	Samenwerkende partijen	Financiën
▪ Leefbaarheid ▪ Natuurherstel ▪ Klimaatdoelen ▪ Bescherming van kwetsbare natuur ▪ Aantrekkelijke omgeving (verblijfskwaliteit)	▪ Rijk (o.a. Rijksvastgoedbedrijf) ▪ Agrarische ondernemers die land pachten ▪ Betrokken grondeigenaren en terreinbeheerders ▪ Provincie Noord-Holland ▪ Gemeente Hollands Kroon ▪ Omwonende en belanghebbende partijen	Het project wordt vanuit het Rijk op twee manieren gefinancierd: ▪ Een subsidie vanuit een landelijk koploperproject ▪ Vanuit middelen voor boscompensatie

Rondje Waddenbaai

Recreatieve fietsroute als kans voor natuurontwikkeling

De opgave	Meer ruimte voor recreatie
Rol van recreatie	Aan de ontwikkeling van een recreatieve route worden ruimtelijke opgaven gekoppeld
Wat levert het op?	Een aantrekkelijker recreatieve fietsroute die de Waddenkust beleefbaar maakt. Waarbij de biodiversiteit en natuurwaarden worden versterkt.
Koppelkansen benut	1. Recreatieve routes 4. Waterrecreatie 6. Voorzieningen & beleving

Draagt bij aan

- Leefbaarheid
- Natuurherstel
- Bescherming van kwetsbare natuur
- Beleefbaar landschap

Samenwerkende partijen

- Provincie Noord-Holland
- Gemeenten in de Kop van Noord-Holland
- Waterschap
- Staatsbosbeheer
- Lokale ondernemers en bewoners
- Witteveen + Bos en RO&AD Architecten

Financiën

In de Uitvoeringsagenda toerisme en recreatie 2040 voor de Kop van Noord-Holland is €50.000 tot €75.000 opgenomen voor een verkenning naar extensieve recreatie in de Waddenbaai (o.a. Rondje Waddenbaai). Daarnaast wordt er een subsidie aangevraagd bij het Waddenfonds.

Zonering rondom Natura 2000

Natuurherstel benutten als kans voor recreatieruimte

De opgave	Natuurontwikkeling, verkleinen van stikstofproblematiek en extensivering landbouw
Rol van recreatie	Zorg dat recreatie hier vanaf het begin meegenomen wordt.
Wat levert het op?	Rondom alle beschermde natuurgebieden zones van 500 meter of 1 kilometer die bijdragen aan sterkere natuur. Door juist hier recreatie te plaatsen kan kwetsbare natuur beschermd worden.
Koppelkansen benut	1. Recreatieve routes 3. Groene recreatieruimte & verblijfsplekken 6. Voorzieningen & beleving

Draagt bij aan	Samenwerkende partijen	Financiën
▪ Leefbaarheid ▪ Natuurherstel ▪ Meer beleving ▪ Bescherming kwetsbare natuur ▪ Gezondere leefomgeving	▪ Rijk ▪ Gemeenten, agrariërs en grondeigenaren in de zones ▪ Terreinbeherende organisaties ▪ Provincie Noord-Holland ▪ Waterschappen ▪ Recreatieve partijen en gebruikersorganisaties	▪ Het kabinet investeert incidenteel € 2,2 miljard en structureel € 200 miljoen per jaar in natuurmaatregelen. ▪ Voor Polder Westzaan is € 3 miljoen extra beschikbaar voor versneld natuurherstel.

De Ster van Loosdrecht

Realisatie NNN benutten als kans voor recreatieruimte

De opgave	Realisatie NNN
Rol van recreatie	Zorg dat recreatie meegekoppeld wordt vanaf het begin
Wat levert het op?	Een versterkte natuur die beter verbonden is waarbij recreatief medegebruik mogelijk is in de vorm van extensieve recreatie met natuurbeliving
Koppelkansen benut	1. Recreatieve routes 5. Agrotourisme & recreatief medegebruik 6. Voorzieningen & beleving

Draagt bij aan	Samenwerkende partijen	Financiën
▪ Leefbaarheid ▪ Natuurherstel ▪ Klimaatdoelen ▪ Bescherming kwetsbare natuur	▪ Provincie Noord-Holland ▪ Grondeigenaren ▪ Gemeente Wijdmeren ▪ Omwonende en belanghebbende partijen ▪ Vereniging de Ster van Loosdrecht	▪ Geen informatie over de financiering beschikbaar

Bijlagen

12 Bijlagen

Bijlage 1: Toelichting recreatiebehoeftemodel

Uitleg

Het vraag-aanbodmodel, of recreatief behoeftemodel is qua methode en opzet grotendeels is gebaseerd op het BRAM-model (Beleidsondersteunend Recreatie Analyse Model). Hiermee kan vraag, aanbod en tekort voor een recreatieve activiteit berekend worden. In dit geval hebben we gekozen om berekening te maken voor wandelen. Wandelen is de meest ondernomen activiteit als het gaat om 'buitenrecreatie' en heeft daarnaast te maken met de grootste tekorten. Een tekort treedt op als de berekende toegewezen vraag hoger is dan de opvangcapaciteit, en het betreffende gebied dus niet het aantal recreanten kan opvangen.

Zowel de recreatieve behoefte als het aanbod worden berekend in recreatieplaatsen. Recreatieplaatsen is een eenheid om capaciteit voor recreatie als de behoefte om te recreëren met elkaar te vergelijken. Het aantal recreatieplaatsen is het aantal recreanten (in onze berekening wandelaars) die op de 5^e drukste dag wil gaan wandelen (behoefte), of plek heeft om te wandelen (aanbod), zonder dat de recreanten elkaar in de weg zitten of het te druk aanvoelt voor de recreant.

Er zijn enige aandachtspunten bij het model:

- Het model is niet bedoeld om op detailniveau naar een natuur- of recreatiegebied te kijken, maar bedoeld om op grotere schaal naar de balans te kijken: op gemeentelijke of (boven-)regionale schaal.
- Het model houdt geen rekening met voorkeuren van recreanten. Bij het toewijzen van de vraag is uitgegaan van een evenredige verdeling

van waar de inwoner heen zou kunnen gaan vanaf de woonplaats. Voorkeuren zijn met de beschikbare gegevens niet in te bouwen in het model. Hierdoor wordt de recreatieve druk op de heel populaire gebieden, zoals de kustgebieden, in dit model hoogstwaarschijnlijk onderschat.

- Het model focust alleen op de inwoners (recreanten) en niet op toeristen.
- Het model houdt geen rekening met specifieke gebiedskenmerken. Ieder stuk land is anders en zal in de praktijk een andere opvangcapaciteit hebben, maar in dit onderzoek zijn verschillende landschapstypen onderscheiden die ieder een norm voor opvangcapaciteit toegewezen krijgen.
- Zowel het wegennetwerk voor de toegewezen vraag, als de padendichtheid voor de opvangcapaciteit zijn niet meegenomen in het model. Dit zou voor het modelleren dusdanig meer tijd en werk in beslag nemen dat dit buiten de scope van dit onderzoek valt.

Berekeningen en normen

Berekening toegewezen vraag

- Als basis voor het berekenen van de toegewezen vraag voor 2024 zijn de CBS-vierkantstatistieken gebruikt (aantal inwoners per 500x500m-vlak in het jaar 2024).
- Om de toegewezen vraag voor 2040 te berekenen is dezelfde methode gehanteerd. Het aantal inwoners voor 2040 is als volgt berekend: ieder 500x500m-vlak is gekoppeld aan de gemeente waar

deze het meest in valt. Voor ieder 500x500m-vlak is het aantal inwoners van 2024 vermenigvuldigd met de procentuele groei van het aantal inwoners in de betreffende gemeente in de periode 2024-2040. Voor de gemeenten is de provinciale prognose (2024) aangehouden.

- Het AVANAR-model (WUR) hanteert voor de activiteit wandelen in natuur- en recreatiegebieden op de 5e drukste dag een deelnamecijfer van 10,4% voor niet-westerse allochtonen en een deelnamecijfer van 15,6% voor autochtonen en westerse allochtonen. Deze deelnamecijfers zijn in dit model overgenomen, al is dit niet doorberekend voor ieder 500x500m-vlak, maar er is voor de provincie een enkel percentage genomen wat verhoudingsgewijs is naar de verhouding niet-westerse allochtonen en autochtonen + westerse allochtonen. Voor de provincie Noord-Holland komt het deelnamecijfer hiermee uit op 11,4%. Voor de verdere berekening is alleen dit aandeel van de bevolking van ieder vlak meegenomen.
- Op dit aandeel inwoners dat deelneemt aan het wandelen in natuur- en recreatiegebieden is vervolgens de reisbereidheid toegepast. Deze cijfers komen uit de Natuurtoolkit (Bureau voor Ruimte en Vrije Tijd, 2017), en hebben betrekking op het natuurgebied die de ondervraagden het meest bezocht hebben. Hieruit komen de volgende cijfers:
 - 15% reist minder dan 1 kilometer naar het natuurgebied waar de ondervraagde meestal komt
 - 33% reist 1-5 kilometer
 - 24% reist 5-10 kilometer
 - 18% reist 11-25 kilometer
 - 6% reist 26-50 kilometer
- 4% reist meer dan 50 kilometer. In de analyse is deze groep niet meegenomen omdat er geen bovengrens zit aan de categorie, waardoor een berekening niet zomaar mogelijk is. Gezien het kleine

aandeel mensen dat in deze categorie valt heeft het weglaten zeer beperkte invloed op de uitkomsten.

- Ten eerste moeten de inwoners dus worden toebedeeld aan de cirkels rondom het 500x500m-vlak waarin ze wonen: bijvoorbeeld 33% van de inwoners zal dus in potentie ergens recreëren in de cirkel van 5 kilometer, maar buiten de cirkel van 1 kilometer. Het wegennetwerk is hierbij niet meegenomen omwille van de omvang van de berekening die hiervoor nodig is.
- Ten tweede moet rekening worden gehouden met het feit dat inwoners enkel toebedeeld kunnen worden aan land wat binnen de straal valt en niet aan het water; een inwoner van Den Helder heeft bijvoorbeeld minder kanten om op te gaan dan een inwoner van Uithoorn. Omdat locatievoorkeuren niet mee te nemen zijn in dit model, kan aangenomen worden dat de inwoners ergens gaan recreëren waar land binnen de reisbereidheidscirkel ligt. Hoe minder land dit is, hoe groter de toegewezen vraag voor het overige land wat binnen de cirkel ligt. Andersom geldt dit ook: hoe meer land er binnen de cirkel van reisbereidheid ligt, hoe minder er vraag toegewezen wordt aan dit land. Dit is verhoudingsgewijs berekend aan de hand van de oppervlakte.
- Voor ieder 500x500m-vlak is uiteindelijk berekend hoeveel recreanten er, na het doorlopen van de vorige stappen, aan toegewezen worden door de aantallen bij elkaar op te tellen. Dit getal kan vervolgens, al dan niet geaggregeerd op gemeentelijk, regionaal, of bovenregionaal schaalniveau, afgezet worden tegenover de opvangcapaciteit.

Berekening opvangcapaciteit

- De opvangcapaciteit is ook berekend per 500x500m-vlak, waarbinnen het oppervlak aan landschapstype is vermenigvuldigd met de opvangcapaciteit van dat type.

- Ten eerste is per 500x500m-vlak het oppervlak berekend voor iedere vorm van natuur- en recreatiegebied die in het bronbestand onderscheiden zijn. Dit bronbestand is de kaartlaag 'Bestand Bodemgebruik (2022)' van het CBS. De typen natuur die in het bestand zijn onderscheiden zijn in lijn met de typen die in het BRAM-model gehanteerd zijn, hierdoor zijn de normgetallen eenvoudig te koppelen aan de natuurtypen. Dit zijn: bos, droog natuurlijk terrein, nat natuurlijk terrein, recreatiegebied en agrarisch gebied.
- De normen zijn gebaseerd op de recreatieve beleving zoals in het BRAM-model. Hier hebben we een aanpassing opgemaakt om rekening te houden met de kwetsbare natuur.
 - Bos: 9 personen per hectare per dag
 - Droog natuurlijk terrein (inclusief strand): 3 personen per hectare per dag
 - Nat natuurlijk terrein: 3 personen per hectare per dag
 - Recreatiegebied: 9 personen per hectare per dag
 - Agrarisch gebied: 0,2 personen per hectare per dag
- De gebruikte normen gaan uit van de recreatieve opvangcapaciteit; voor recreanten voelt het dan niet te druk.

Bijlage 2: Ruimtelijke opgaven en fysieke ingrepen en/of veranderingen

Tabel B.1 Ruimtelijke opgaven en fysieke ingrepen en/of veranderingen in Noord-Holland

Opgave	Wat speelt er? (ruimtelijk)	Fysieke ingrepen en/of veranderingen	Waar? Regio / specifieke locatie / landschapstype
Verstedelijking en woningbouw	- Verdichten van bestaand stedelijk gebied - Grootschalige woningbouw creëren	- Binnenstedelijke verdichting - Ontwikkeling van nieuwe woongebieden - Herinrichting van bestaande gebieden (functiemenging, verdichting) (door)ontwikkelen van overgangsgebieden tussen stad en land - Versterken van groenblauwe structuren en Scheggen van Amsterdam	- Amsterdam (Amstel III, Haven-Stad, Buiksloterham, Hamerkwartier Amstelscheg, Diemerscheg, Westeinderscheg) - Amstelland-Meerlanden (Hoofddorp, Haarlemmermeer West, Nieuw-Vennep, Lisserbroek, Cruquius) - Zuid-Kennemerland (Haarlem: Oostpoort, Nieuw-Zuid, stationsomgeving) - IJmond (Beverwijk Spoorzone, westzijde A22) - Zaanstreek-Waterland (Zaanstad, Purmerend) - Regio Alkmaar (Alkmaar, Dijk en Waard, Heiloo) - West-Friesland (Hoorn-Enkhuizen) - Kop van Noord-Holland (Den Helder) - Gooi en Vechtstreek (Hilversum en Gooise Meren)
Transitie van het landelijk gebied	Behouden van hoogwaardige landbouw en transformatie van gebieden met beperkingen (stikstof, water, bodem). <i>Transformatie wil zeggen het aanpassen van landgebruik (en bedrijfsvoering), denk aan extensivering, functieverandering, nieuwe verdienmodellen, kringlooplandbouw.</i>	- Extensivering landbouw (nabij de 12 stikstofgevoelige N2000 gebieden) - Functieverandering van agrarische gronden - Vernatting in veenweidegebieden - Verziltting in diepere polders - Realisatie & afronding Natuur Netwerk Nederland (NNN), inclusief recente grensaanpassingen - Realiseren Groenblauwe dooradering (GBDA) - Realiseren Oost-west verbindingen	- Zuid-Kennemerland & IJmond (duinen, binnenduinrand, N2000) - Zaanstreek-Waterland (veenweidegebieden) - Amstelland-Meerlanden (veenweide en agrarisch gebied) - West-Friesland (stedenband en agrarisch gebied) - Regio Alkmaar (binnenduinrand, polders) - Kop van Noord-Holland (Wieringermeer, kustzone, Wieringen))
Energietransitie	- Duurzame opwek en opslag van energie - Aanpassing energienetwerk	- Inpassen en verzwaren van energie infrastructuur in het landschap (gaat ten koste van kwaliteit van landschap), omgevingskwaliteit is neven doelstelling - Nieuwe tracés en verbindingen - Herinrichting rond energieknooppunten	- Kop van Noord-Holland (Wieringermeer, Agriport, Den Helder) - IJmond / Noordzeekanaalgebied (Tata Steel, havengebied) - Amsterdam (stedelijke energievraagclusters) - Noord-Holland Noord corridors (Den Helder – Alkmaar – Hoorn)

			- West-Friesland - Regio Alkmaar (Boekelermeer)
Klimaatadaptatie	- Stad en land klimaatbestending inrichten - Waterveiligheidslandschappen creëren - Ontwikkelingen laten aansluiten op bodem- en watersysteem en gevolgen van klimaatverandering	- Wateropvang in stedelijk gebied - Aanpassingen in landgebruik (in kwetsbare gebieden) - Klimaatrobuuste inrichten van overgangszones stad-land - Klimaatbuffers binnenduintrand inrichten	- Kop van Noord-Holland (kustzone, duinen, Wieringermeer) - IJmond & Zuid-Kennemerland (kust en binnenduintrand) - West-Friesland (Markermeerdijken, Hoorn–Enkhuizen) - Zaanstreek-Waterland (veenweidegebied) - Amsterdam & Amstelland-Meerlanden (scheggen en overgangszones) - Regio Alkmaar (binnenduintrand)
Waterbeheer	- Ontwikkelingen laten aansluiten op watersysteem (ordenend principe) - Versterken van waterveiligheid - Aanpakken wateroverlast (“water te veel”) - Aanpakken zoetwatertekorten (“water te weinig”) - Voldoende drinkwater beschikbaar	- Kust- en dijksterking - Ruimte voor waterberging - Functies aanpassen aan beperkte zoetwaterbeschikbaarheid - Uitbreiding en versterking drinkwatersysteem (Aanpassing landgebruik en watersysteem als gevolg van) verzilting - Vernatting veenweide	- Kop van Noord-Holland (Camperduin–Den Helder, Wieringermeer) - West-Friesland (Markermeer- en IJsselmeerdijken, Hoorn) - Zaanstreek-Waterland (veenweidegebied) - Amstelland-Meerlanden (veenweide en stedelijke randen) - IJmond (Houtrakpolder, Wijkermeerpolder) - Regio Alkmaar (binnenduintrand, drinkwatergebieden)
Natuur	- Bescherming van natuur - Natuurontwikkeling - Verkleinen van de stikstofproblematiek - Versterken van de biodiversiteit	- Realisatie & afronding Natuur Netwerk Nederland (NNN) - Ecologische verbindingen / netwerk tot stand brengen - Versterken van groenblauwe structuren (GBDA) - Functieveranderingen naar natuur en/of natuurinclusief maken van functies - Zonering Waddengebied (UNESCO-werelderfgoed en N2000)	- Zuid-Kennemerland & IJmond (duinen, kust, binnenduintrand) - Regio Alkmaar (binnenduintrand, Alkaardermeer) - West-Friesland (Omringdijk, Hoorn–Hoogkarspel) - Zaanstreek-Waterland (veenweidegebied) - Amstelland-Meerlanden (scheggen, Park21) - Kop van Noord-Holland (Waddenzee, duinen, Wieringen) - Gooi- en Vechtstreek (Naardermeer, Vechtplassen)
Economische clusters en netwerken	- Toekomstbestendige en weerbare economische ontwikkeling - Ruimte voor functies die Noord-Holland leefbaar en vitaal houden	- Ruimte voor de digitale infrastructuur - Ruimte voor circulaire economie (strategische locaties voor circulaire economie) - Intensiever ruimtegebruik in bestaande economische clusters	- Kop van Noord-Holland (Agriport, Den Helder) - Amsterdam (datacenters, stedelijke economie) - IJmond (Noordzeekanaalgebied) - Regio Alkmaar (Boekelermeer) - West-Friesland (Seed Valley)

	▪ Versterken van bereikbaarheid, verblijfskwaliteit, landschappelijke inpassing en beleefbaarheid van economische transitie.	▪ Toevoegen van recreatieve functies bij transformatie/herstructurering (verblijfskwaliteit)	
Mobiliteit	▪ Verbeteren en toekomstbestendig maken van de bereikbaarheid van regio's en kernen ▪ Opvangen van de groeiende mobiliteitsvraag door verstedelijking ▪ Sturen op bundeling van verstedelijking en mobiliteit rond OV-knooppunten ▪ Versterken van duurzame mobiliteit (openbaar vervoer en fiets) ▪ Verminderen van druk op bestaande infrastructuur en verbeteren van doorstroming	▪ Doorontwikkeling openbaar vervoer (OV-schaalsprong) ▪ Versterken OV-knooppunten (TOD-ontwikkeling) ▪ Nieuwe en verbeterde doorfietsroutes ▪ Verbeteren regionale verbindingen (weg + spoor) ▪ Multimodale knooppunten ontwikkelen ▪ Optimalisatie bestaande infrastructuur (i.p.v. uitbreiding)	▪ Amsterdam – Schiphol – Hoofddorp corridor ▪ Zaanstreek-Waterland – Amsterdam ▪ IJmond & Zuid-Kennemerland (Haarlem–Beverwijk–Amsterdam) ▪ West-Friesland (Hoorn–Enkhuizen) ▪ Regio Alkmaar (Alkmaar–Heerhugowaard–Schagen) ▪ Kop van Noord-Holland (Den Helder–Alkmaar) ▪ Gooi- en Vechtstreek

Op basis van:

- Concept omgevingsvisie (versie 15 april)
- Startnotie Regie op de Ruimte
- Op weg naar het Ruimtelijk Voorstel
- Actieagenda wonen en woningbouwversnelling 2024-2028
- Conceptrapport Ruimtelijke Reserveringen water-bodem Noord-Holland
- Korte termijnagenda Landelijk Gebied 2025-2027
- Monitor Woningbouw 2025
- Programma landelijk Gebied – Buitengewoon Noord-Holland
- Programma afronding NNN
- Realisatiestrategie 2025 voor het Natuurnetwerk Nederland
- Regionaal waterprogramma Noord-Holland 2022-2027
- Op weg naar een ruimtelijke voorstel Provincie Noord-Holland
- Uitvoeringsagenda Klimaatadaptatie 2025-2027

Bijlage 3: Werkwijze en analyse prioritering fysieke ingrepen

Om te bepalen waar recreatie het meest kansrijk kan worden meegekoppeld, is gekeken naar de regio's waar de meeste én meest ingrijpende fysieke veranderingen plaatsvinden. Hoe meer en grotere ruimtelijke ingrepen er spelen, hoe groter de kans om recreatie vroegtijdig mee te nemen. De prioritering is gebaseerd op drie criteria:

1. Urgentie en zwaarte van de opgave
2. De intensiteit van de fysieke ingrepen
3. Stapeling van transities

Hieronder staat toegelicht wat we onder elk criterium verstaan. Tot slot van deze paragraaf staat een overzicht weergegeven waarbij voor elke regio een totaalscore is bepaald, die aangeeft hoe kansrijk de ruimtelijke opgaven daar zijn om recreatie aan mee te koppelen⁸.

Urgentie en zwaarte van de opgave

Er is gekeken naar de urgentie en zwaarte van de opgaven in de regio's. Hierbij is de volgende weging aangehouden:

4. **Hoog:** woningbouw, waterbeheer en natuur
5. **Gemiddeld:** landbouwtransitie en mobiliteit
6. **Laag:** klimaatadaptatie, energietransitie en economische clusters

Vervolgens is per regio gekeken welke opgaven daar dominant zijn. Een opgave is dominant wanneer deze in een regio ruimtelijk sturend is. Dat betekent dat de opgave leidt tot duidelijke gebiedsdruk, fysieke ingrepen,

functieverandering of richtinggevend keuzes voor de inrichting van het gebied.

Een opgave is dus niet automatisch dominant omdat deze ergens voorkomt. Er is gekeken of de opgave daadwerkelijk bepalend is voor de ruimtelijke ontwikkeling van de regio. Zo is klimaatadaptatie vaak niet apart als dominante opgave meegenomen, omdat deze in veel gebieden inhoudelijk sterk overlapt met waterbeheer. Denk bijvoorbeeld aan dijkversterking, waterberging, vernatting, kustversterking of het klimaatbestendig inrichten van stad-landzones. Om dubbeltelling te voorkomen, zijn dit soort ingrepen meestal onder waterbeheer meegenomen.

Intensiteit van fysieke ingrepen

Naast de opgaven zelf is gekeken naar de zwaarte van de fysieke ingrepen die in een regio plaatsvinden. Daarbij is onderscheid gemaakt tussen:

1. **Grote ruimtelijke ingrepen**
Bijvoorbeeld grootschalige nieuwbouw, vernatting, systeemwijzigingen, kust- en dijkversterking.
2. **Middelgrote ingrepen**
Bijvoorbeeld herstructurering, functiewijziging, aanleg of versterking van verbindingen en gebiedsgerichte transformatie.
3. **Lichte ingrepen**
Bijvoorbeeld optimalisatie, landschappelijke inpassing, vergroening of kleinschalige verbeteringen van bestaande structuren.
Hoe zwaarder de fysieke ingrepen, hoe groter de kans dat recreatie kan worden meegekoppeld, bijvoorbeeld via nieuwe routes, groenblauwe

⁸ Let op: in elke regio zijn koppelkansen te verzilveren, dus de indeling in tabel 3.2 is vooral bedoeld om je als regio te oriënteren op welke fysieke ingrepen hiertoe aanleiding geven.

structuren, verblijfsplekken, recreatief medegebruik of landschappelijke kwaliteitsverbetering.

Stapeling van transitie

Tot slot is gekeken naar de mate van **stapeling**. Daarmee bedoelen we de samenloop van meerdere zware transitie in hetzelfde gebied. In gebieden waar bijvoorbeeld woningbouw, waterbeheer, natuurontwikkeling en mobiliteit tegelijk spelen, is de ruimtelijke druk groter dan in gebieden waar één opgave centraal staat.

Voor deze stapeling is een aanvullende score toegekend van 0 t/m 5. Hoe sterker de samenloop van zware transitie, hoe hoger de score. Gebieden met veel stapeling bieden vaak meer aanleiding om recreatie integraal mee te nemen, omdat daar toch al grote keuzes worden gemaakt over de toekomstige inrichting van het gebied

Tabel B.2 Analyse prioritering fysieke opgaven per regio

Regio	Opgaven-score	Ingrepen-score	Stapeling	Samenvatting	Score
Amstelland-Meerlanden	11 = wonen (3) + water (3) + natuur (3) + landbouw (2)	5 = groot (3) + middel (2) groot: vernatting, nieuwbouw; middel: landbouwtransitie / natuur- en groenblauwe verbindingen	+5 = maximaal	Veenweide-systeemverandering, natuur-/wateropgave en grote verstedelijkingsdruk	21
Amsterdam	9 = wonen (3) + water (3) + mobiliteit (2) + energie (1)	6 = groot (3) + middel (2) + licht (1) groot: transformatie, energie; middel: mobiliteit; licht: vergroening	+3 = sterk	Zeer beperkte ruimte en sterke stapeling van transitie	18
Zaanstreek-Waterland	11 = wonen (3) + water (3) + natuur (3) + landbouw (2)	6 = groot (3) + middel (2) + licht (1) groot: peilaanpassing; middel: functiewijziging / natuurontwikkeling; licht: netwerken	0 = geen extra	Watersysteem en natuur-/veenweideopgave zijn dominant; hoge druk zit al in de basisopgaven	17
IJmond	9 = wonen (3) + natuur (3) + mobiliteit (2) + energie (1)	5 = groot (3) + middel (2) groot: energie, kust; middel: herstructurering / natuurmaatregelen	+3 = sterk	Energiecluster, kust-/natuuropgave en leefomgevingsdruk versterken elkaar	17
Kop van Noord-Holland	9 = water (3) + natuur (3) + landbouw (2) + energie (1)	5 = groot (3) + middel (2) groot: kust, dijk en energie; middel: landbouwtransitie / natuur- en recreatieve verbindingen	+3 = sterk	Kustveiligheid, natuurwaarden en energie-aanlanding zorgen voor extra druk	17
Regio Alkmaar	12 = wonen (3) + water (3) + natuur (3) + mobiliteit (2) + energie (1)	5 = groot (3) + middel (2) groot: uitbreiding, water; middel: energie / herstructurering / natuurontwikkeling	0 = geen extra	Brede mix van woningbouw-, water- en natuuropgaven; door de nieuwe weging van natuur komt de regio hoger uit	17

Regio	Opgaven-score	Ingrepen-score	Stapeling	Samenvatting	Score
West-Friesland	10 = water (3) + natuur (3) + landbouw (2) + mobiliteit (2)	5 = groot (3) + middel (2) groot: dijken en watersysteem; middel: landbouwtransitie / natuurontwikkeling	+1 = beperkt	Grote schaal van het gebied vergroot de impact licht	16
Zuid-Kennemerland	8 = water (3) + natuur (3) + mobiliteit (2)	6 = groot (3) + middel (2) + licht (1) groot: watermaatregelen; middel: natuurmaatregelen; licht: verdichting	0 = geen extra	Minder stapeling door beperktere woningbouwdruk	14
Gooi en Vechtstreek	5 = natuur (3) + mobiliteit (2)	3 = middel (2) + licht (1) middel: verdichting / knooppunten; licht: natuurmaatregelen	0 = geen extra	Beperkte breedte van de opgaven	8

Bijlage 4: Schematische weergave koppelkansen per opgave en fysieke ingreep

Onderstaande tabellen zijn ondersteunend aan hoofdstuk 8. Hierin wordt per opgave en fysieke ingreep aangegeven welke koppelkansen er zijn.

B.4.1 Verstedelijking en woningbouw

Fysieke ingrepen / verandering	Waar speelt het? <i>Welke regio en/of welk landschapstype en/of specifieke locatie</i>	Thema koppelkansen	Denk aan	Wanneer speelt dit?
Binnenstedelijke verdichting	Amsterdam (Amstel III, Arenapoort, Buiksloterham, Hamerkwartier en Haven-Stad) Amstelland en Meerlanden (Station Hoofddorp / Stationskwartier, Cruquius en delen van Haarlemmermeer) Zuid-Kennemerland (Haarlem Centraal, Haarlem Spaarnwoude/Oostpoort en Haarlem Nieuw-Zuid) IJmond (Beverwijk Spoorzone West). West-Friesland (stedenband Hoorn–Enkhuizen) Kop van Noord-Holland (Den Helder en omgeving) Regio Alkmaar (Alkmaar en Dijk en Waard) Zaanstreek-Waterland (Zaanstad en Purmerend) Gooi en Vechtstreek (Hilversum en Gooise Meren)	1. Recreatieve routes 2. Verbindingen stad-land 3. Groene recreatieruimte & verblijfsplekken	▪ Creëren van ommetjes ▪ Creëren van verbindingen naar omliggende natuur- en recreatiegebieden ▪ Koele verblijfsplekken creëren ▪ Dubbelgebruik van functies	Korte/middellange termijn
Ontwikkeling van nieuwe woongebieden	Amstelland en Meerlanden (Haarlemmermeer West met Spoorzone, Nieuw-Vennep West, Lisserbroek en Cruquius) West-Friesland: (in de as Hoorn–Hoogkarspel–Enkhuizen / Stede Broec) Kop van Noord-Holland (Den Helder) Alkmaar (Alkmaar Station, Overstad, Oudorp en Heiloo (Zuiderloo/Zandzoom)) IJmond (ten westen van de A22)	1. Recreatieve routes 2. Verbindingen stad-land 3. Groene recreatieruimte & verblijfsplekken 7. Recreatieve entrees / buitenpoorten	▪ Ruimte reserveren voor groene verblijfsplekken binnen de woonwijken ▪ Directe aansluiting op recreatieve infrastructuur, Scheggen, NNN ▪ Ontwikkelen van Buitenpoorten ▪ Koele verblijfsplekken creëren	Korte/middellange termijn

Herinrichting van bestaande gebieden (functiemenging, verdichting)	Amsterdam (Amstel III, Arenapoort, Buiksloterham, Hamerkwartier en Haven-Stad) IJmond: (Beverwijk Spoorzone West). Zuid-Kennemerland: (Haarlem: Waarderpolder, C-District en De Koepel) Amstelland en Meerlanden (Station Hoofddorp, Stationskwartier, Cruquius en Greenport Aalsmeer) Zaanstreek-Waterland (Achterluispolder, Zaanstad en Purmerend) Regio Alkmaar (o.a. Alkmaar centrumlocaties, Overstad en Station) West-Friesland (Stedenband Hoorn-Enkhuizen)	1. Recreatieve routes 2. Verbindingen stad-land 3. Groene recreatieruimte & verblijfsplekken	▪ Groene beleefbare ruimte realiseren in combinatie met andere functies ▪ Creëren van ommetjes ▪ Creëren van verbindingen naar omliggende natuur- en recreatiegebieden	Korte/middellange termijn
(door)ontwikkelen van overgangsgebieden tussen stad en land	Amstelland en Meerlanden (Westeinderscheg, Amstelscheg, Diemerscheg, Park21, Geniepark, Westkant Haarlemmermeer en de omgeving van Geniedijk / station Hoofddorp). Zuid-Kennemerland (binnenduinrand, Vogelenzang en het bollengebied) Alkmaar (de Weidse Polders en de westrand van Alkmaar) IJmond (overgangszones rond Beverwijk, Heemskerk, Velsen en OerIJ, Wijkermeerpolder, Spaarnwoude en Houtrakpolder) Zaanstreek-Waterland (het landelijke gebied tussen Oostzaan, Landsmeer en Waterland, grenzend aan Zaanstad, Purmerend en Edam-Volendam en uitloopgebied tussen IJmond en Zaanstad) West-Friesland (de zone tussen Hoorn en Hoogkarspel) Amsterdam (stadsranden richting de scheggen, vooral in relatie tot Amstelscheg en Diemerscheg)	1. Recreatieve routes 2. Verbindingen stad-land 6. Voorzieningen & beleving	▪ Verbindingen vanuit stad richting land ▪ Bijbehorende voorzieningen en routestructuren realiseren (beleefbaarheid)	Korte termijn
Versterken van groenblauwe structuren en Scheggen van Amsterdam	Amsterdam: de scheggen rondom Amsterdam vormen expliciet richtinggevend structuren. Amstelland en Meerlanden: (Westeinderscheg, Amstelscheg, Diemerscheg, plus Park21, Geniepark) Zuid-Kennemerland: (binnenduinrand, OerIJ en de scheggen rondom Amsterdam) IJmond: (OerIJ, Wijkermeerpolder, Spaarnwoude en	1. Recreatieve routes 2. Verbindingen stad-land 6. Voorzieningen & beleving	▪ Toegankelijkheid vanuit de stad verbeteren ▪ Bijbehorende voorzieningen en routestructuren realiseren (beleefbaarheid)	Korte termijn

	Houtrakpolder) Zaanstreek-Waterland (Waterland Oost, Oostzaan, Landsmeer en Waterland) West-Friesland (o.a. Kromme Leek, Westfrieze Omringdijk en de zone Hoorn–Hoogkarspel) Alkmaar (de binnenduinrand, Weidse Polders en westrand Alkmaar) Kop van Noord-Holland (Wieringermeer) Gooi en Vechtstreek			
--	--	--	--	--

B.4.2 Transitie van het landelijk gebied

Fysieke ingrepen / verandering	Waar speelt het? <i>Welke regio en/of welk landschapstype en/of specifieke locatie</i>	Thema koppelkans	Denk aan	Wanneer speelt dit?
Extensivering landbouw (nabij de 12 stikstofgevoelige N2000 gebieden)	Zuid-Kennemerland (duingebieden, binnenduinrand, N2000) IJmond (duingebieden, binnenduinrand, N2000) Alkmaar (binnenduinrand, Weidse Polders) Kop van Noord-Holland (kustzone, duinen Camperduin-Den Helder)	3. Groene recreatieruimte & verblijfsplekken 5. Agrotourisme & recreatief medegebruik	Ontwikkeling groene recreatieruimte	Middellange termijn
Functieverandering van agrarische gronden	West-Friesland Zaanstreek-Waterland (veenweidegebied nabij stedelijke druk Amsterdam) Amstelland en Meerlanden	3. Groene recreatieruimte & verblijfsplekken 5. Agrotourisme & recreatief medegebruik	- Stimuleren verschillende vormen agrotourisme - Recreatiegebieden realiseren dichtbij stedelijk gebied	Middellange termijn
Vernatting in veenweidegebieden	Zaanstreek-Waterland Amstelland en Meerlanden	1. Recreatieve routes 4. Waterrecreatie 5. Agrotourisme & recreatief medegebruik 6. Voorzieningen & beleving	- Stimuleren verschillende vormen agrotourisme - Recreatieve routes die inspelen op de vernatting - Natuurbeleving d.m.v. uitkijkpunten - Waterrecreatie	Lange termijn
Verziltting in diepere polders	Kop van Noord-Holland (Wieringermeer, kustzone, zoute kwel) Regio Alkmaar (binnenduinrand, verschuivende zoetwaterbel) Zaanstreek-Waterland (laaggelegen veen- en poldergebieden)	1. Recreatieve routes 3. Groene recreatieruimte & verblijfsplekken 6. Voorzieningen & beleving	- Ontwikkelen van zilte recreatielandschappen (beleving van veranderend landschap) - Educatieve routes over water, bodem en klimaat (bijv. verziltting zichtbaar maken)	Lange termijn

			Combinatie met natuurontwikkeling en extensieve recreatie (rust, vogels)	
Realisatie & afronding Natuur Netwerk Nederland (NNN), inclusief recente grensaanpassingen	Regio Alkmaar (binnenduinrand, natuurontwikkeling richting Alkmaardermeer) Zuid-Kennemerland & IJmond (duinen, kustzone) West-Friesland	1. Recreatieve routes 6. Voorzieningen & beleving 7. Recreatieve entrees / buitenpoorten	- Bijbehorende voorzieningen en routestructuren realiseren (beleefbaarheid) - Ontwikkelen van Buitenpoorten - Beleefpunten realiseren	Korte, middellange en lange termijn
Realiseren Groenblauwe dooradering (GBDA)	West-Friesland Zaanstreek-Waterland Regio Alkmaar	1. Recreatieve routes 4. Waterrecreatie 6. Voorzieningen & beleving	- Creëren recreatieve routes (ommetjes en langeafstand) (Struin)paden langs watergangen - Beleefbaar groenblauw realiseren - Waterrecreatie	Middellange/ lange termijn (is nog geen geld voor gereserveerd)
Realiseren Oost-west verbindingen langs OerIJ, stapsteenverbinding West-Friesland en verbinding in de Kop tussen dunne duinen en Wieringen.	IJmond (o.a. OerIJ) West-Friesland Kop van Noord-Holland (duinen, Wieringen)	1. Recreatieve routes 6. Voorzieningen & beleving	- Langeafstandsroute - Thematische route	Middellange/ lange termijn

B.4.3 Energietransitie

Fysieke ingrepen / verandering	Waar speelt het? <i>Welke regio en/of welk landschapstype en/of specifieke locatie</i>	Koppelkans	Denk aan	Wanneer speelt dit?
Inpassen en verzwaren van energie infrastructuur in het landschap (gaat ten koste van kwaliteit van landschap), omgevingskwaliteit is neven doelstelling	Kop van Noord-Holland (Wieringermeer (Agriport A7) IJmond / Noordzeekanaalgebied (o.a. Tata Steel, havengebieden) Amsterdam (stedelijke en economische clusters met hoge energievraag)	1. Recreatieve routes 2. Verbindingen stad-land 6. Voorzieningen & beleving	- Recreatieve verbindingen realiseren - Educatieve route over de energietransitie	Middellange termijn
Nieuwe tracés en verbindingen	Kop van Noord-Holland (expliciet 380kV-hoogspanningsverbindingen en aanlanding wind op zee richting Wieringermeer) IJmond (verbindingen tussen kust, industrieclusters en nationale netwerken) West-Friesland / Noord-Holland Noord (langs infrastructuurcorridors zoals Den Helder – Schagen – Alkmaar – Hoorn – Enkhuizen waar bundeling van functies en netwerken plaatsvindt)	1. Recreatieve routes 2. Verbindingen stad-land	Recreatieve verbindingen realiseren bij de aanleg	Middellange termijn
Herinrichting rond energieknooppunten	Kop van Noord-Holland (Wieringermeer (Agriport) Den Helder) IJmond industriële clusters waar energietransitie samengaat met herstructurering van bedrijventerreinen en leefomgeving. Amsterdam Regio Alkmaar (Boekelermeer)	1. Recreatieve routes 3. Groene recreatieruimte & verblijfsplekken 6. Voorzieningen & beleving 7. Recreatieve entrees / buitenpoorten	- Landschappelijke inpassing met beleefbaar groen - Recreatieve verbindingen realiseren - Educatieve route over de energietransitie - Herinrichting i.c.m. ruimte voor recreatie - Recreatieve entrees	Middellange termijn

B.4.4 Klimaatadaptatie

De fysieke ingrepen in deze opgave hebben veel overlap met andere thema's (denk aan kust- en dijkversterking, aanpassing in landgebruik in kwetsbare gebieden met veranderende condities, het klimaatrobust

inrichten van stad- en land). Deze fysieke ingrepen zijn hieronder niet herhaald.

Fysieke ingrepen / verandering	Waar speelt het? <i>Welke regio en/of welk landschapstype en/of specifieke locatie</i>	Koppelkans	Denk aan	Wanneer speelt dit?
Wateropvang in stedelijk gebied	Amsterdam: combinatie met stedelijke vergroening en recreatie. West-Friesland: (Drachterveld (Hoorn)) Zaanstreek-Waterland & Amstelland en Meerlanden (veenweide- en stedelijke overgangsgebieden waar waterbeheer cruciaal is)	3. Groene recreatieruimte & verblijfsplekken 4. Waterrecreatie 6. Voorzieningen & beleving	- Maak het water beleefbaar - Waterrecreatie - Koele verblijfsplekken realiseren	?
Klimaatbuffers binnenduinrand inrichten	Zuid-Kennemerland & IJmond (binnenduinrand) Regio Alkmaar (binnenduinrand) Kop van Noord-Holland (duinzone als uitbreiding van kustsysteem en zoetwaterbuffer)	1. Recreatieve routes 3. Groene recreatieruimte & verblijfsplekken 6. Voorzieningen & beleving	- Recreatieve routes - Recreatieve zonering voor kwetsbare natuur - Binnenduinrand inrichten voor recreatie (recreatieruimte realiseren)	Korte/ middellange termijn

B.4.5 Waterbeheer

Fysieke ingrepen / verandering	Waar speelt het? <i>Welke regio en/of welk landschapstype en/of specifieke locatie</i>	Koppelkans	Denk aan..	Wanneer speelt dit?
Kustversterking	Kop van Noord-Holland (Camperduin en Den Helder (Donkere Duinen) IJmond & Zuid-Kennemerland (Noordzeekust en binnenduinrand (o.a. Kennemerduinen)) Alkmaar: kustzone en binnenduinrand	1. Recreatieve routes 6. Voorzieningen & beleving	- Ontwikkeling recreatieve routes - Bijbehorende voorzieningen en verblijfsplekken realiseren (beleefbaarheid)	Middellange/ lange termijn
Dijkversterking	Kop van Noord-Holland (Wieringermeer en IJsselmeerdijk) West-Friesland (Markermeerdijken en IJsselmeerdijk) Zaanstreek-Waterland (laaggelegen veenweidegebied)	1. Recreatieve routes 6. Voorzieningen & beleving	- Ontwikkeling recreatieve routes - Bijbehorende voorzieningen en verblijfsplekken realiseren (beleefbaarheid)	Middellange/ lange termijn
Ruimte voor waterberging	West-Friesland: o.a. waterberging Drachterveld) Amstelland en Meerlanden Zaanstreek-Waterland (veenweidegebied)	3. Groene recreatieruimte & verblijfsplekken 4. Waterrecreatie 6. Voorzieningen & beleving	- Maak het water beleefbaar - Waterrecreatie - Koele verblijfsplekken, zoals wadi's, realiseren	Korte/ middellange termijn
Functies aanpassen aan beperkte zoetwaterbeschikbaarheid	Kop van Noord-Holland (kustzone en Wieringermeer) Regio Alkmaar (binnenduinrand) Zaanstreek-Waterland (Veenweidegebieden)	3. Groene recreatieruimte & verblijfsplekken 6. Voorzieningen & beleving	- Beleefbaar maken van watertransitie (educatieve routes en uitkijpunten) - Combinatie met natuurontwikkeling en extensieve recreatie	Lange termijn
Uitbreiding en versterking drinkwatersysteem	Alkmaar (binnenduinrand). Duingebieden	1. Recreatieve routes 6. Voorzieningen & beleving	- Educatieve routes rond drinkwaterwinning - Combinatie met natuurbeleving	Middellange/ lange termijn
Aanpassing landgebruik en watersysteem als gevolg van verzilting	Kop van Noord-Holland (kustzone en Wieringermeer) Alkmaar (duingebied)	3. Groene recreatieruimte & verblijfsplekken 6. Voorzieningen & beleving	- Ontwikkelen van zilte recreatielandschappen (beleving van veranderend landschap) - Educatieve routes over water, bodem en klimaat	Lange termijn

Vernatting Veenweide	Zaanstreek-Waterland (veenweidegebied) Amstelland en Meerlanden (veenweidegebied)	1. Recreatieve routes 4. Waterrecreatie 5. Agrotourisme & recreatief medegebruik 6. Voorzieningen & beleving	- Stimuleren verschillende vormen agrotourisme - Recreatieve routes die inspelen op de vernatting - Natuurbeleving d.m.v. uitkijkpunten - Waterrecreatie	Lange termijn
----------------------	--	---	---	---------------

B.4.6 Natuur

Fysieke ingrepen / verandering	Waar speelt het? <i>Welke regio en/of welk landschapstype en/of specifieke locatie</i>	Koppelkans	Denk aan...	Wanneer speelt dit?
Realisatie & afronding Natuur Netwerk Nederland (NNN)	Zuid-Kennemerland (duingebieden, binnenduintrand en kustlandschap) IJmond (duingebieden, binnenduintrand en kustlandschap) (bestaande en uit te breiden natuurkernen). Alkmaar: binnenduintrand en overgang naar polder (ook gekoppeld aan drinkwater en natuur). West-Friesland: langs de Westfriese Omringdijk en in combinatie met het groenblauw raamwerk en natuurontwikkeling bij dijken. Kop van Noord-Holland: Waddenzee, kustzone en duinen (combinatie natuurontwikkeling met kust- en waterveiligheid). Zaanstreek-Waterland: veenweidegebied met bestaande natuurgebieden en uitbreiding via natuur-inclusieve ontwikkeling	1. Recreatieve routes 6. Voorzieningen & beleving 7. Recreatieve entrees / buitenpoorten	- Bijbehorende voorzieningen en routestructuren realiseren (beleefbaarheid) - Ontwikkelen van Buitenpoorten - Beleefpunten realiseren	Korte, middellange en lange termijn
Ecologische verbindingen/ netwerk tot stand brengen	West-Friesland: expliciet via groenblauw raamwerk met verbindingen tussen dorpen en steden (o.a. Kromme Leek, dwarsstructuren N-Z). IJmond (OerIJ, Wijkermeerpolder,	1. Recreatieve routes 2. Verbindingen stad-land	Combineren met recreatieve verbindingen	Korte/middellange termijn

	Spaarnwoude en Zaanstad) Zaanstreek-Waterland (verbindingen in het veenweidelandschap tussen Waterland, Oostzaan, Landsmeer en stedelijke randen) Amstelland en Meerlanden / Amsterdam (verbindingen via de scheggen (Amstelscheg, Diemerscheg, Westeinderscheg) Kop van Noord-Holland (verbindingen tussen duinen, Wieringen en Waddenzee (kust- en natuurstructuren))			
Versterken van groenblauwe structuren (GBDA)	West-Friesland (o.a. rond Hoorn–Hoogkarspel en langs de Omringdijk) Zaanstreek-Waterland Amstelland en Meerlanden: (scheggen en parken (zoals Park21)) IJmond & Zuid-Kennemerland: (combinatie van kust, duinen, binnenduinrand en OerIJ-structuren) Kop van Noord-Holland (Wieringermeer) Regio Alkmaar (binnenduinrand en polder)	1. Recreatieve routes 4. Waterrecreatie 6. Voorzieningen & beleving	▪ Creëren recreatieve routes (ommetjes en langeafstand) ▪ (Struin)paden langs watergangen ▪ Beleefbaar groenblauw realiseren ▪ Waterrecreatie	Middellange/lange termijn (is nog geen geld voor gereserveerd)
Functieveranderingen naar natuur en/of natuurinclusief maken van functies	West-Friesland Kop van Noord-Holland Zaanstreek-Waterland Amstelland en Meerlanden IJmond Regio Alkmaar	1. Recreatieve routes 2. Verbindingen stad-land 3. Groene recreatieruimte & verblijfsplekken 5. Agrotourisme & recreatief medegebruik 6. Voorzieningen & beleving	▪ Ontwikkelen recreatieve routes ▪ Bijbehorende voorzieningen en verblijfsplekken realiseren (beleefbaarheid) ▪ Zorg voor verbindingen van en naar stad en land	Lange termijn?

B.4.7 Economische clusters en netwerken

Fysieke ingrepen / verandering	Waar speelt het? <i>Welke regio en/of welk landschapstype en/of specifieke locatie</i>	Koppelkans	Denk aan...	Wanneer speelt dit?
Ruimte voor de digitale infrastructuur	Kop van Noord-Holland (Wieringermeer, Agriport). Amsterdam Amstelland en Meerlanden: Zaanstreek-Waterland	1. Recreatieve routes 2. Verbindingen stad-land 6. Voorzieningen & beleving	▪ Landschappelijke inpassing (recreatieve beleving) ▪ Combineren infrastructuur met recreatieve infrastructuur	
Ruimte voor circulaire economie (strategische locaties voor circulaire economie)	Regio Alkmaar (Boekelermeer) IJmond (Noordzeekanaalgebied)	1. Recreatieve routes 6. Voorzieningen & beleving 7. Recreatieve entrees / buitenpoorten	▪ Educatieve routes en bezoekerscentra ▪ Innovatieve recreatieconcepten (beleving van productieprocessen)	
Intensiever ruimtegebruik in bestaande economische clusters	Noordzeekanaalgebied (IJmond / Zaanstreek-Waterland / Amsterdam) Kop van Noord-Holland (Den Helder (maritiem cluster) en Wieringermeer (Agriport)) West-Friesland (Seed Valley (agri-tech cluster)) Regio Alkmaar (Boekelermeer)	2. Verbindingen stad-land 3. Groene recreatieruimte & verblijfsplekken 6. Voorzieningen & beleving	▪ Multifunctioneel gebruik	
Toevoegen van recreatieve functies bij transformatie/herstructurering (verblijfskwaliteit)	Noordzeekanaalgebied (IJmond / Zaanstreek-Waterland / Amsterdam) Kop van Noord-Holland (Den Helder (maritiem cluster) en Wieringermeer (Agriport)) West-Friesland (Seed Valley (agri-tech cluster)) Regio Alkmaar (Boekelermeer)	1. Recreatieve routes 3. Groene recreatieruimte & verblijfsplekken 6. Voorzieningen & beleving 7. Recreatieve entrees / buitenpoorten	▪ Vergroenen van werklandschappen en bedrijventerreinen ▪ Toevoegen van verblijfsplekken, horeca, recreatieve voorzieningen ▪ Openbare ruimtes aantrekkelijker en beleefbaar maken ▪ Recreatieve routes door of langs economische clusters	

B.4.8 Mobiliteit

Fysieke ingrepen	Waar speelt het? <i>Welke regio en/of welk landschapstype en/of specifieke locatie</i>	Koppelkans	Denk aan...	Wanneer speelt dit?
Doorontwikkeling openbaar vervoer (OV-schaalsprong)	Amsterdam (gehele stedelijke regio rond Amsterdam – Schiphol – Zaanstad – Almere) Amstelland en Meerlanden (Schipholcorridor (Hoofddorp – Schiphol – Amsterdam)) West-Friesland (corridor Hoorn – Enkhuizen en richting Amsterdam) Regio Alkmaar (Alkmaar – Heerhugowaard – Schagen) Kop van Noord-Holland (Den Helder – Schagen – Alkmaar) IJmond & Zuid-Kennemerland (Haarlem – Beverwijk – Amsterdam corridor)	1. Recreatieve routes 7. Recreatieve entrees / buitenpoorten	- Recreatieve routes aan laten sluiten - Ontwikkeling buitenpoorten	Korte/middellange termijn
Versterken OV-knooppunten (TOD-ontwikkeling)	Amsterdam (grote OV-knooppunten) Amstelland en Meerlanden (Station Hoofddorp, Schiphol) Zuid-Kennemerland (Haarlem Centraal) Regio Alkmaar (Station Alkmaar, Heerhugowaard) West-Friesland (Hoorn, Enkhuizen stations) Kop van Noord-Holland (Den Helder)	1. Recreatieve routes 3. Groene recreatieruimte & verblijfsplekken 6. Voorzieningen & beleving 7. Recreatieve entrees / buitenpoorten	- Ontwikkelen van verblijfsplekken en recreatieve hubs - Startpunten van wandel- en fietsroutes (poortfunctie) - Combinatie met stedelijke recreatie (pleinen, groen, horeca)	Middellange/longe termijn
Nieuwe en verbeterde doorfietsroutes	Amsterdam (regionale fietsroutes tussen stad en omliggende scheggen) Zaanstreek-Waterland (verbindingen tussen Zaanstad – Waterland – Amsterdam) IJmond & Zuid-Kennemerland (routes tussen kust, duinen en stedelijke kernen (Haarlem, Velsen, Beverwijk)) West-Friesland : (langs Westfriese Omringdijk en tussen dorpen/steden (Hoorn–Enkhuizen)) Regio Alkmaar (verbindingen tussen stad, binnenduinrand en kust)	1. Recreatieve routes 2. Verbindingen stad-land 6. Voorzieningen & beleving	- Recreatieve fietsroutes combineren met functionele routes - Landschappelijke inpassing en beleving versterken - Aansluiting op recreatieve netwerken (knooppunten)	Korte termijn

Verbeteren regionale verbindingen (weg + spoor)	Noord-Holland Noord corridor (Den Helder – Schagen – Alkmaar – Hoorn – Enkhuizen) MRA-corridors: (Amsterdam – Schiphol – Hoofddorp – Leiden/Den Haag en Amsterdam – Zaanstad – Alkmaar) IJmond & Zuid-Kennemerland (Haarlem – Beverwijk – Amsterdam) West-Friesland Kop van Noord-Holland (verbeteren bereikbaarheid van Den Helder en maritiem cluster)	1. Recreatieve routes 2. Verbindingen stad-land 3. Groene recreatieruimte & verblijfsplekken	▪ Meekoppelen van recreatieve routes langs infrastructuur ▪ Landschappelijke inpassing met recreatieve functies ▪ Verbinden van recreatieve gebieden	Korte, middellange en lange termijn
Multimodale knooppunten ontwikkelen	Amsterdam / MRA: grote multimodale hubs (OV, fiets, auto, internationaal vervoer). Amstelland en Meerlanden (Schiphol/hoofddorp) IJmond / NZKG: koppeling haven, industrie en mobiliteit. Kop van Noord-Holland (Den Helder) Regio Alkmaar & West-Friesland: regionale knooppunten rond stations en economische clusters.	1. Recreatieve routes 3. Groene recreatieruimte & verblijfsplekken 6. Voorzieningen & beleving 7. Recreatieve entrees / buitenpoorten	▪ Ontwikkelen van recreatieve entrees (“buitenpoorten”) ▪ Koppeling met regionale recreatieve netwerken ▪ Verblijfs- en ontmoetingsplekken	Middellange/ lange termijn

